नन्नाध्यान

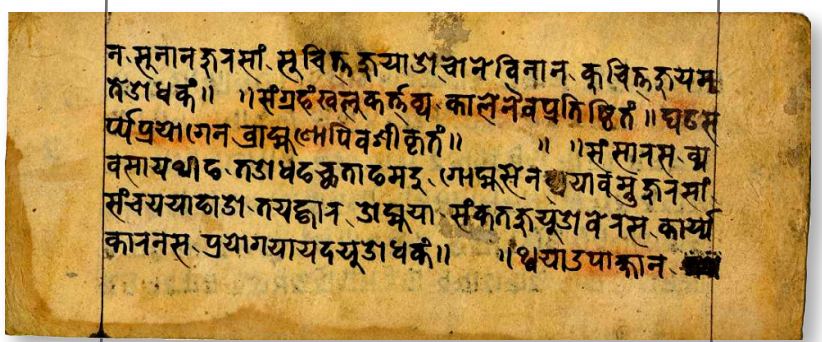

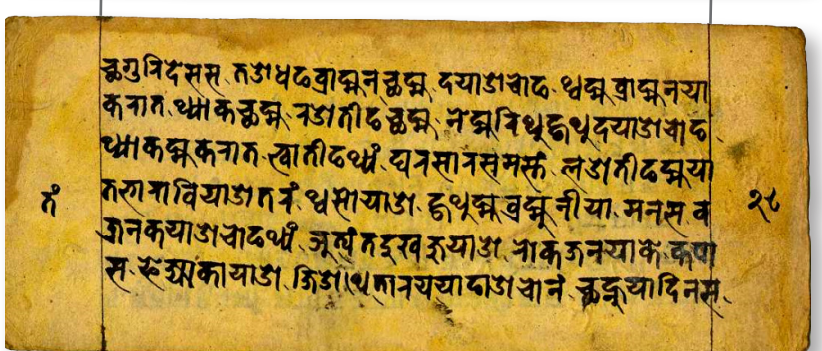

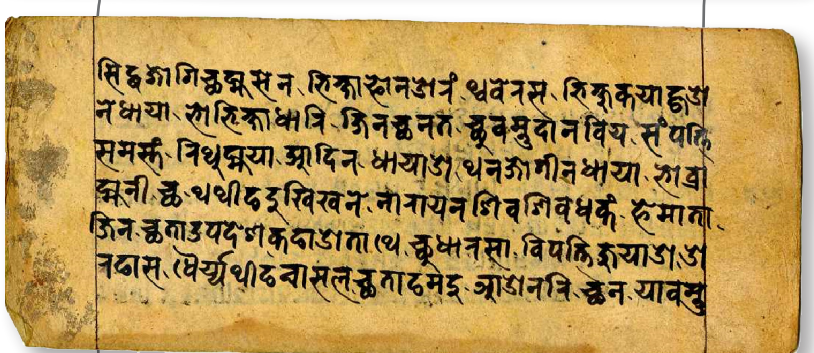

तन्त्राख्यान

(अभिलेख सम्पादन)

सम्पादक

किरणकेन रंजित

पिकाक

किरण केन रंजित

बाबादेवी श्रेष्ठ (रंजित)

कुलेश्वर, यैं ।

तन्त्राख्यान

विधा : अभिलेख सम्पादन

पिकाक : किरण केन रंजित व बाबादेवी श्रेष्ठ (रंजित) ।
कुलेश्वर, यैं ।

पिदंगु दँ : नेसं ११४१
(विसं २०७८ / ईसं २०२१)

मू : ४००/- तका (प्यसःतका)

स्वापू : ken.kumar1@gmail.com

ISBN : 978-9937-0-9356-9

लेआउट : **भाजु क्रिएशन**
भाजु क्रिएशन (राकेश महर्जन, ९८४१९७२९८४)

थाकू : डट्स प्रिन्टिङ्ग हाउस
पिन्छैं, यल । फोन : ५५२४४९०

Ranjit, K.K. (Ed.) (2021), Tantrākhyān. Kathmandu: Kiran Ken Ranjit & Baba Devi Shrestha (Ranjit).

Copyright © 1141 Kiran Ken Ranjit

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय
TRIBHUVAN UNIVERSITY
नयाँलभाषा केन्द्रीय विभाग
नेपालभाषा केन्द्रीय विभाग
CENTRAL DEPARTMENT OF NEPALBHASHA (CDNB)
चैनलाकौलं स्मृति भवन, पाटन संयुक्त क्याम्पस, यलध्वाका
५२६०४९४, email : centraldepartmentofnepalbhasha@gmail.com

तिथि : नेसं ११४१ दिल्लागा एकादशी
२०७८ साउन २०

स्वीकृतिलिसें भिंतुना !

नेपालभाषा केन्द्रीय विभागया विद्यार्थी भाजु किरणकेन रंजित (नेसं ११४०) नेपालभाषा स्नातकोत्तर तगिमय् *तन्त्राख्यान* शीर्षकय् अभिलेख सम्पादन यानादीगु खः । उगु शोधग्रन्थ सफूकथं पिथनादीत्यंगुलिं वय्कःयात विभागया स्वीकृति बियाच्वना ।

उगु अभिलेख सम्पादनयात सफूया रूपय् पिदनेत्यंगु नेपालभाषा केन्द्रीय विभागयात तसकं हे लसताया खँ खः । वय्कःया पलाः नेपालभाषा केन्द्रीय विभागय् ब्वनीपिं विद्यार्थीतय्त तःधंगु हःपाः जुइगु भलसा कयाच्वना । नापं वय्कः भाजुया निरन्तर प्रगतिया कामना याना ।

प्रा.डा. ओमकारेश्वर श्रेष्ठ
प्रमुख
नेपालभाषा केन्द्रीय विभाग

NEWAH ORGANIZATION OF AMERICA

A 501 © (3) Tax-exempt, Non-profit Charitable Organization (02-0630839)

President
Mr. Yagya Man Shakya

1st Vice-President
Mr. Mahindra M.S Pradhan

2nd Vice-President
Mr. Rajesh Lal Shrestha

General Secretary
Mr. Udaya Shrestha

Treasurer
Mr. Divakar Dhaubhadel

Secretary
Mrs. Babita Shrestha

Executive Members
Mr. Navin Mohan Ranjit
Mr. Sugandha Shrestha
Mr. Markandeya M.S Pradhan

Nepal Country Coordinator
Mr. Kiran Ken Ranjit

NOA Chapters Coordinator
Mr. Ram Lal Shrestha

NOA Scholarship Chairman
Mr. Rajesh Shrestha

Honorary Members
Dr. Satya Mohan Joshi
Lt. Dr. Manik Lal Shrestha
Lt. Mr. Padma Ratna Tuladhar
Mr. Durga Lal Shrestha
Mr. Madan Krishna Shrestha
Dr. Juhee Gubhani
Mr. Kashinath Tamot
Mrs. Ambica Shrestha
Dr. Gautama Vajracharya
Dr. Chunda Bajracharya

Advisors
Lt. Mr. Beda Pradhan
Mr. Tribhuvan Tuladhar
Mr. Rajesh Shrestha
Mr. Season Shrestha
Mr. Ram Lal Shrestha
Mrs. Babita Shrestha Pradhan

NOA-Chapters
Florida
Seattle
Northern California
Southern California
New England

तिथि: ने.सं.११४१ दिल्लागा नवमी

छिस्कार भाजु किरण केन रंजित
तिथि: ने.सं.११४१ दिल्लागा नवमी
नेपाल भाषा केन्द्रीय बिभाग, यल ध्वाखा:
त्रिभुवन विश्वबिद्यालय, नेपाल ।

छिगु नेपालभाषा केन्द्रीय बिभागया एम.ए.या कक्षापत्र अभिलेख सम्पादनया बिषयया "तन्त्राख्यान" प्रचलित नेपाल लिपि छेला च्वयात:गु थ्यासफू यात चलन चल्तीया नेपाली भाषाया लिपिइ सम्पादन यानादीगु नेपाल संवत ६३८ या "तन्त्राख्यान" थ्यासफू यात सफूया रुपय् पिथने त्यंगु खँ न्येने दया जि नापं सकल नेवा: अर्गनाइजेशन अफ अमेरिकाया दुज:पिं तसकंहे लयता: । छिं नेपाल संवत ६३८ या प्रचलित नेपाल लिपिं च्वयात:गु सफूयात लिप्यान्तरण याना: भी सकलं थुईके फैगु ज्या याना: नेपालभाषा ख्य:यात अतिकं त:धंगु योगदान बियादिल ।

छिगु थ्व ज्व:मदूगु ज्याया नितिं आपालंआपा भिंतुना देछासें नेपालभाषा एम.ए. डिग्री छेला नेपा: नेवा: जनजाती, नेपालभाषा ख्यलयात त:धंगु योगदान यानादी धैगु मनं तुनाच्वना । छिगु थ्व च्वछाये बह:जूगु ज्यायात भी सकल पाखें सुभाय देछाना च्वना ।

यज्ञ मान शाक्य
नाय: नेवा: अर्गनाइजेशन अफ अमेरिका,
वाशिङ्गटन डिसी मेट्रो लागा:,
संयुक्त राज्य अमेरिका

4901 Lee Farm Ct, Ellicott City, MD 21043 Tel: (347) 276-4846 Email: noa2001usa@gmail.com Website: www.newah.org

वर्ल्ड नेवाः अर्गनाइजेसन
World Newah Organization
Est'd 2011
Nonprofit Charitable Organization

नेपाल संम्बत ११४१ दिल्लागा दसमि

हनेबःहम्ह भाजु किरण केन रंजित
नेपालभाषा केन्द्रीय बिभाग यल ध्वाखाः
त्रिभुवन विश्वबिद्यालय्
यल नेपा:

वर्ल्ड नेवा: अर्गनाइजेसन भिंतुना।

हमेबहम्ह भाजु किरण केन रंजित जु,

ज्वजलपा! छिं नेपालभाषा केन्द्रीय बिभागं एम.ए.याय् सिधयेका "अभिलेख सम्पादन" कथं छिगू कक्षापत्र नेपाल संवत ६३८ या"तन्त्राख्यान" थ्यासफू सफूया रुपय् पिथने त्यंगु खँ न्येना जिपिं हलिं नेवाः दबूया सकल दुजःपिं लयताः । छिं नेपाल संवत ६३८ या प्रचलित नेपाल लिपिं च्वयातःगु सफूयात लिप्यान्तरण यानाः झी सकसिनं थुईके फैगु ज्या यानाः नेपालभाषा ख्यःयात अतिकं तःधंगु योगदान बियादिल । छिगु थ्व ज्यायात झी सकल नेवाःतय्सं गुबलें ल्वःमंके फैमखु

छित थुगु पुण्य कार्यया नितिं भिंतुना देछासें नेपालभाषा एम. ए. डिग्री छेला नेपाः, नेवाःजाती, नेपालभाषा ख्यलय् ज्वःमदइगु ज्या यानादी धैगु मनंतुना च्वना। छिगु थ्व च्वछाये बहःजूगु ज्यायात सुभाय देछासें आपालं आपा भिंतुना बिया च्वना।सुभाय

"हलिमय न्ह्याथाय च्वंसा झि नेवा:"

छिम्ह,

Seasin Shrestha

सिजन श्रेष्ठ
नायः
वर्ल्ड नेवा: अर्गनाइजेसन

P. O. Box 5469 Baltimore MD 21285 USA Tel: 01-410-404-5388
E-mail: info@worldnewah.org | Web: www.worldnewah.org | Facebook: World Newah Organization

Newa Cultural Society of Alberta

4815 122A Street, Edmonton, Alberta T6H 3S8, Canada
Phone: 780-437-5449
www.ncsacanada.com

President
Dr. Hemanta Joshi

Vice President
Mr. Tri P. Dhoubhadel

Secretary
Mr. Birendra Kayastha

Treasurer
Mr. Birendra Piya

Member in Charge
Language, Literature & Arts
Mrs. Sunita Pradhan

Member in Charge
Culture, Tradition & Rituals
Mrs. Binita Maharjan

Member in Charge
Events & Fund Raising
Mr. Naveen Ranjit

Member in Charge
Communications & Membership
Mr. Dhurba Shrestha

Member in Charge
Information & Technology
Mr. Sarad Chitrakar

Auditors
Mr. Sangyan Joshi, CMA
Mr. Swapanil Kayastha

August 3, 2021

Greetings!

On behalf of the Newa Cultural Society of Alberta (NCSA), I would like to extend warm greetings to Mr. Kiran Ken Ranjit for publishing "Tantrakhyan", a book based on his term paper in partial fulfillment of the requirements for the Master's degree in Nepal Bhasha from Tribhuvan University (TU), Kathmandu, Nepal.

I strongly believe that his compilation on fables in Nepal Bhasha will be useful, informative and enjoyable to the readers and researchers in Nepal Bhasha. Specifically, his compilation will be useful in understanding the vivid elements of fables in Newa language and literature.

I highly appreciate Mr. Kiran Ken Ranjit for his effort, dedication and contribution in the field of Newa language and literature. I wish all the best for his continued success.

Subhaye!

Hemanta Joshi

Dr. Hemanta Joshi
President

थःगु खँ

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपालभाषा न्हापांगु सेमेष्टरया अभिलेख सम्पादन पाठ्यक्रम पूवंकेत 'तन्त्राख्यान' विषयया अभिलेख सम्पादन यानागु खः। उगु 'तन्त्राख्यान' विषयया अभिलेख सम्पादनयात सफूया रुपय् ब्वमिया न्ह्यःने पिब्वयाच्वना।

अभिलेख सम्पादन सफूकथं पिथनेत स्वीकृति बियादीम्ह विभागीय प्रमुख प्राध्यापक डाक्टर ओमकारेश्वर श्रेष्ठप्रति आभारी जुया। अभिलेख सम्पादन पूवंकेत माःकथंया निर्देशन व गुहालि यानाः थःगु नुगःखँ च्वयादीम्ह हनेबःहम्ह गुरु रवि शाक्यप्रति दुनुगलंनिसें आभार देछायाच्वना।

थ्व जिगु कक्षापत्र "तन्त्राख्यान" पूवंकेत ज्या सुथांलाक्क न्ह्याकेत हःपा बियादीम्ह गुरु रवि शाक्ययात दुनुगलंनिसें सुभाय् देछायाच्वना। गुरु शरद कसाःजुं आशा सफूकुथिया संकलनपाखें जित माःगु 'तन्त्राख्यान' अभिलेख बियाः गुहालि यानादिल। जिगु कक्षापत्र पूवंकेत विभागया पुलांम्ह नायः सहप्रा. तुल्सीलाल सिंजुं च्वयादीगु सफू 'तन्त्राख्यान – ने. सं. ६३८ या तन्त्राख्यानया मूलपाठ, अनुवाद व विवेचना' सफू नं जिगु नितिं यक्व गुहालि जुल। वय्कः गुरुयात नं सुभाय् देछाया। थ्व हे इ्वलय् जित सफू पिथनेत हःपाः बियादीम्ह विभागया निवर्तमान नायः सहप्रा. सृजना प्रधान, उपप्राध्यापक राजितबहादुर श्रेष्ठ, शिक्षक राकेश महर्जन, शिक्षक रबिन श्रेष्ठलिसें सकल गुरु-गुरुमांपिंत यक्व यक्व सुभाय् देछायाच्वना। सफू अनुवाद याय्त माःगु सामग्री गुहालि यानादीपिं जिमि गुरु जीवन महर्जन, दीपा महर्जन, लसता सिं, रास जोशी, वज्रमुनी वज्राचार्य व विभागया प्रशासक दीपक संजेलजुयात नं सुभाय् देछायाच्वना।

'तन्त्राख्यान' अभिलेख पूवंकेत जिगु पलाःपतिकं गुहालि व हःपा बियाः थौं थ्व सफू छिकपिनिगु ल्हातय् थ्यंकेत ताःलाकादीम्ह जिमि तिरिमय्जु बाबा श्रेष्ठ रंजितयात नं जिगु नुगःया दकस्यां दुनेनिसें कृतज्ञता प्वंकाच्वना।

अन्तय् थ्व सफू पिकाय्त कम्प्युटरया माःगु दक्व ज्यायाना गुहालि यानादीम्ह भाजु राकेश महर्जनजुयात दुनुगलंनिसें सुभाय् देछाया। इलय् हे सफू घ्वानाः गुहालि यानादीम्ह डट्स प्रिन्टिङ्गया मालिक विष्णुहरि महर्जनयात नं सुभाय् देछाया।

किरण केन रंजित

संयुक्त राज्य अमेरिका

थौंकन्हय् : कुलेश्वर, यँ

पिकाकया खँ

अमेरिकाय् च्वनाबलेनिसें हे जितः नेपालभाषाया पुलांगु अभिलेखप्रति आकर्षण दुगु जुल। जिगु ज्याकुथि The Library of Congress य् नं नेपाःया पुलांगु अभिलेखत भति-भति ब्वनेगु व स्वय्गु बानी जुल। वयां न्ह्यः जि टेक्सासया Wichita Falls य् अवस्थित Midwestern State University य् ब्वनाः Business Computer Information System य् ग्राएजुट जुइधुंकाः Systems Analyst जुयाः ज्या याना। लिपा वाशिङ्गटन डी.सी.इ वनाः अमेरिकी सरकारया थीथी ज्याकुथिइ आइ. टी. लागाय् ज्या यायां नेपालय् लिहां वय्न्ह्यःतक जि हलिंया दकलय् तःधंगु लाइब्रेरी, The Library of Congress य् ज्या यानाच्वनाम्ह खः।

अमेरिकाया वाशिङ्गटन डि.सी.इ यक्व संग्रहालयत दु। उकिइ मध्ये निगू स्वंगू संग्रहालयस नेपालं खुयाहःगु अभिलेख, मूर्तिकलाया प्रदर्शनी जूगु नं खना। थुकिं यानाः जितः नेपालय् वयाः अभिलेखबारे अध्ययन याय्गु इच्छा जुल। अले जि नेपालय् वयाः नेपालभाषा केन्द्रीय विभागपाखें नेपालभाषाय् स्नातकोत्तर (एम.ए) याना। एम.ए. पूवंकेगु इवलय् जिं अभिलेख सम्पादनया विषयया लागि 'तन्त्राख्यान'या अध्ययन याना। सम्पादनया इवलय् मूल पाठया लिप्यन्तरण यानाः उकिया सरलार्थ व शब्दार्थ तयाः विश्लेषण नं याना। थ्व छगू चीधंगु पलाः जक खः। जिं यानागु ज्यायात लिपा मेपिंसं तब्याकायंकीगु भलसा कयाच्वना। जिगु पढाइलिसें जीवनया हरेक ख्यलय् जितः जि तिरिमय्जुं यक्व गुहालि याना वयाच्वंगु दु। जि व जिमि तिरिमयजु बाबादेवी श्रेष्ठ (रंजित) जानाः थ्व सफू छिकपिनिगु ल्हातय् थ्यंकाच्वना। थुज्वःगु आपालं अभिलेखत आः नं गुलिसिया छेँया गनं धुकुतिइ, गनं आगमय् लानाच्वंगु दय्फु। अभिलेखालयस हे नं आपालं अभिलेखत सुरक्षित जूसां उकियात जनमानस न्ह्यःने हय्गु ज्या महत्वपूर्ण खः। अभिलेखयात सम्पादन यानाः सर्वसाधारण तकं थुइकथं प्रकाशनय् हय्माःगु महत्वपूर्ण भाला कुबियाः थ्व सफू छिकपिनि ल्हातय् थ्यंकाच्वना। सुभाय्।

किरण केन रंजित
संयुक्त राज्य अमेरिका
थौंकन्हय् : कुलेश्वर, यैँ

धल:पौ

स्वीकृतिपौ, नेपालभाषा केन्द्रीय विभाग

भिंतुनापौ

- नेवाः अर्गनाइजेशन अफ अमेरिका
- वर्ल्ड नेवाः अर्गनाइजेशन
- Newa Cultural Society of Alberta

थःगु खँ

पिकाकया खँ

१. म्हसीका (Introduction) १

२. उद्देश्य (Objectives) २

३. पुरावलोकन (Review of Literature) २

४. विधि (Methodology) २

४.१ सीमाङ्कन (Limitation)

४.२ सैद्धान्तिक अवधारणा (Theoretical Framework)

४.३ सामग्री संकलन (Data Collection)

४.४ विश्लेशण (Analysis)

५. पाठ (Text) ५

५.१ लिप्यन्तरण

५.२ शब्दार्थ

५.३ सरलार्थ

६. व्याख्या / सम्पादन (Explanation / Editing) ५९

६.१ ध्वनि/ वर्ण (Phone / Phoneme) ५९

६.२ लिपि (Script) ६०

६.३ व्याकरण (Grammar)..... ६१
६.४ सम्पादित पाठ ६२

७. लिखँ (Conclusion/ Findings) ६८
७.१ सारांश (Summary)
७.२ लूगु खँ (Findings)

लिधँसा (References)

म्हसीका

१. तन्त्राख्यानया परिचय:

नीतिबाखंया सफूयात *तन्त्राख्यान* धाइ। शिक्षा बीगु उद्देश्य तया: रचना यानात:गु कल्पनाप्रधान आख्यान गुकी मानव व मानवेत्तर तत्व नं पात्रया रुपय् उपस्थिन जुया: मानवीय भावना अभिव्यक्त जुयाच्वनिगु हे नीतिबाखं ख:। नीतिबाखनय् मनू नापनापं पशुपंक्षी व अचेतन पदार्थ नं पात्रया रुपय् प्रस्तुत यानात:गु दइ। थुपिं पात्रत मानवेत्तर जूसां मनूतयसं थें व्यबहार याइपिं जुइगु व उमिके मनूया स्वभाव, भावना आरोपित याना: न्ह्यैपुक्क बाखं कनात:गु दइ। थुकें मनोरञ्जन बीगु लिसे बाखंया माध्यमं राजनीति, अर्थनीति आदि शिक्षानीति बियाच्वनि। तन्त्राख्यानया मूलस्रोत पञ्चतन्त्र ख:। पञ्चतन्त्रया रचना गुबलय् जुल धैगु खँय् सकस्यां छगू हे बिचा: मदु। हर्टेल (१९१२: ५) या धापूकथं पञ्चतन्त्रया छगू रुप *तन्त्राख्यायिका*या रचना ईपू २०० पाखे काश्मीरय् जूगु ख:। उकिं पञ्चतन्त्रया रचना *तन्त्राख्यायिका* सिबें न्हापा हे जुइधुंकल धका: अनुमान याय् फु। पञ्चतन्त्रया थी थी वाचना व संस्करण विकास जुजुवना: विकास जूगु छगू वाचना *तन्त्राखयिका* ख:। पञ्चतन्त्रया दक्षिणी संस्करणपाखें नेपाली संस्करण विकास जूगु ख: (त्रिपाठी, २००७: ३६८)। दक्षिण भारतय् तन्त्राख्यायिका धयात:गु वाखंयात नेपालय् तन्त्राख्यान धयात:गु ख: (सिंह, ११२९: ७)।

१.१ अभिलेखया भौतिक परिचय

थ्व हस्तलिखित ग्रन्थया नां 'तन्त्राख्यान' ख:। थुगु सफुती २७ पत्र दु। थुकिया डि. पि. एन. नम्बर १४३२ ख:। थुकिया नाप २० से.मि. x ८.५ से. मी. दु। ग्रन्थय् गनं न्याइव: च्वयात:गु दुसा गनं खुइव: च्वयात:गु दु। थुकी अप्व: नेपालभाषां च्वयात:गु दु, श्लोक संस्कृत भाषं च्वयात:गु दु। छुं खँग्व: नेपाली भाय्या नं दु। थ्व ग्रन्थय् बाखं पूमवं। थुकी पत्र १, २, व १३ तनाच्वंगु दु। थुगु ग्रन्थय् पत्र ३०ख तक जक दु। अनया ल्यूनेया ब्व उपलब्ध मजू। थुकी तन्त्राखयानया बाखंमध्ये झिपु बाखं जक दु। थन सम्पादन जूगु तन्त्राख्यान बाखं प्रचलित नेपाललिपिं च्वयात:गु ग्रन्थ आशा सफूकुथिइ सुरक्षित जुयाच्वंगु दु। थुगु सफूया ल्यूनेया ब्व तनाच्वंगुलिं पुष्पिका वाक्य उपलब्ध मजुल। उकिं थुगु सफू गुबलय् सुनां ल्ह्य:गु धका: क्व:छिना: धाय्फुगु अवस्था मदु। तर थुकी छयलात:गु भाषा व लिपिया आधारय् उत्तरमध्यकालपाखे ल्ह्यात:गु अनुमान याय्फु।

थ्व नीतिपरक औपदेशिक बाखंया संकलन ख:। सम्पादित सफुती १) कापले व जुजुहँय्या बाखं, २) राजकुमार व मूर्खम्ह माक:या बाखं, ३) मण्डबिसर्पिणी सि व दिँदिक कुसिया बाखं, ४) भेरुण्डा झंग:या बाखं, ५) लोभी ध्वं, शिकारी व गुँफाया बाखं, ६) गथुनी व धुँया बाखं, ७) क्व: व कालसर्पया बाखं, ८) सिंह व खराचिया बाखं, ९) लुँया बिखू बीम्ह सर्प व ब्राम्हणया बाखं, १०) भा:त बसय् त:म्ह ब्रम्हुनीया बाखं। थुपिं झिपु बाखं मध्ये न्हय्पु पूवं, स्वपु

पूमवं। स्वपुमध्ये 'लोभी ध्वं, शिकारी व गुँफाया बाखं' व 'भा:त बसय् त:म्ह ब्रम्हुनीया बाखं' या ल्यूनेया ब्व मदु। 'गथुनी व धुँया बाखं'या न्ह्य:नेया ब्व मदु।

२. उद्देश्य (Objective)

थ्व कक्षापत्रया उद्देश्य नेवा:तय्गु ऐतिहासिक सामाग्री संकलन, संरक्षण व सम्वर्द्धन याय्गु ख:।

३. पुरावलोकन (Review of Literature)

सेसिल बेण्डालं सन् १८८४ दँय् नेपालय् भ्रमण याय्धुंका: Journal of the Royal Asiatic Society स च्वयादीगु 'The Tantrākhyāna, a Collection of Indian Folklore, from a Unique Sanskrit MS. Discovered in Nepal' शीर्षकया च्वसुइ नेपालय् लुयाव:गु ताडपत्रय् च्वयात:गु नेसं ६०४ (इसं १४८४) या तन्त्राख्यानया विश्लेषण यानादीगु दु। वय्कलं Dr. H. N. van der Tuuk जुं सन् १८८१ दँय् बियादीगु तन्त्राख्यानया अध्ययन याना: उकी दुथ्या:गु ४७ पु बाखंया धल: व बाखंया सार नं च्वयादीगु दु।

नेसं ११२९ दँय् तुलसीलाल सिंहं नेसं ६३८ दँय् ल्ह्यायात:गु तन्त्राख्यानया सम्पादन याना: पिथनादीगु दु। उगु सफुली तन्त्राख्यानय् दुथ्या:गु ४४पु बाखंया मूलपाठ, अनुवाद व विवेचना याना: हितोपदेश, जातक, चिनियाँ लोकबाखंनाप तुलना यानादीगु दु। तर वय्कलं उकी छयलात:गु भाषा, लिपिया बारे न्ह्यथनात:गु मदु।

४. विधि (Methodology)

४.१ सीमाङ्कन (Limitation)

थुगु कक्षापत्रय् उपलब्ध जूगु पत्र ३क निसें ३०ख तक दक्वं सम्पादन जूगु दु। थुकिया लागि नीतिबाखं सम्बन्धी अवधारणायात सिद्धान्तया रूपय् नालात:गु दु। नीतिबाखं धैगु शिक्षा बीगु उद्देश्य तया: रचना यानात:गु उज्व:गु कल्पनाप्रधान आख्यान ख: गुकी मानव वा मानवेत्तर तत्व नं पात्रया रुपय् उपस्थित जुया: मानवीय भावना अभिव्यक्त जुयाच्वंगु दइ (कवठेकर, १९६९: ४-५)।

४.२ सैद्धान्तिक अवधारणा (Theoretical Framework)

'नीति' व 'बाखं' निगू खँग्व: स्वाना: 'नीतिबाखं' खँग्व: निर्माण जुयाच्वंगु ख:। संस्कृतया 'नी' धातुपाखें 'नीति' शब्दया रचना जूगु ख:। थन 'नी'या अर्थ 'यंकेगु' वा 'मार्गदर्शन याय्गु' ख: (कवठेकर, १९६९: ३५)।

नेपालभाषाया बाखं खँग्व: संस्कृतया 'व्याख्यान' पाखें व:गु ख:। 'व्याख्यान'या अर्थ वर्णन ख:। उकिं हे बाखनय् घटना जक मा:हनेगु मया:से वर्णन नं यानात:गु दइ। नीतिबाखं धैगु शिक्षा बीगु उद्देश्य तया: रचना यानात:गु उज्व:गु कल्पनाप्रधान आख्यान ख: गुकी मानव वा मानवेत्तर तत्त्व नं पात्रया रूपय् उपस्थित जुया: मानवीय भावना अभिव्यक्त जुयाच्वंगु दइ (कवठेकर, १९६९: ४–५)। नीतिबाखनय् वइपिं पात्रत मानवेत्तर जूसां मनूतय्सं थें व्यवहार याइपिं जुइ। उज्व:पिं मानवेत्तर पात्रतय्के नं मनूया स्वभाव, भावना आरोपित याना: न्ह्याइपुक्क बाखं कनात:गु दइ।

उकिं याना: नीतिबाखनं छखें मनोरञ्जन बियाच्वंगु दइसा मेखे बाखंया माध्यमं राजनीति, अर्थनीति आदि अनेककथंया नीतिशिक्षा नं बियाच्वंगु दइ। थुकी दुथ्या:गु प्रत्येक बाखनय् उपदेश नं बियात:गु दइगुलिं नीतिबाखंयात 'औपदेशिक बाखं' नं धाय्इगु या:। नीतिबाखनय् मनूबाहेक पशुपंक्षीतय्गु नं प्रमुख भूमिका दइगुलिं 'पशुकथा/जन्तुकथा' नं धाय्गु या:इ।

४.३ सामग्री संकलन (Data Collection)

थुगु अभिलेखया सम्पादन याय्त मा:गु प्राथमिक स्रोत आशा सफूकुथिपाखें प्राप्त जूगु ख:सा द्वितीय स्रोतया लागि पुस्तकालय विधियात छयलात:गु दु।

१) आशा सफूकुथिपाखें 'तन्त्राख्यान'या इलेक्ट्रोनिक सफ्ट कपी प्राप्त जूगु ख:।

२) पुस्तकालयपाखें तुलसीलाल सिंहयागु 'तन्त्राख्यान *: ने.सं.* ६३८ या तन्त्राख्यानया मूलपाठ, अनुवाद व विवेचना',

३) सेसिल बेन्डालया 'The Tantrakhyāna, a Collection of Indian Folklore, from a Unique Sanskrit MS. Discovered in Nepal, The Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, New Series'

४) Hans JØrgensen यागु '*A* Dictionary of the *Classical Newari*', व

५) Kamal P. Malla यागु 'A Dictionary of Classical Newari Compiled from Manuscript Source' ख:।

४.४ विश्लेषण (Analysis)

हस्तलिखित ग्रन्थया पृष्ठांकनया लागि द्य:ने व त:लय् सीदय्क पत्रल्या: बिया: इव:ल्या: नं बियात:गु दु। दसु: पत्र ४क:३

क) लिधँसाया लागि APA, 6th Edition (2010) पद्धति छयलात:गु दु।

प्रस्तुत ग्रन्थ संपादनया इवलय् क्वय् बियात:गु मार्ग निर्देशन कथं विष्लेशण जूगु दु :

ख) Citation/उध्दरण कोष्ठकप्रणाली (सफू.पौ.इव:)

तन्त्राख्यान मूल पाठ

पत्र ३क

छविचित्र

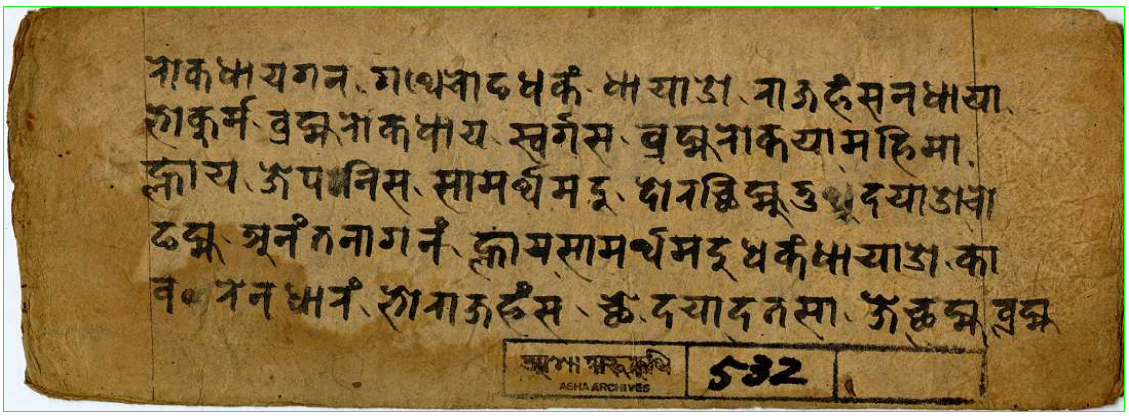

लिप्यन्तरण

१. रोक धाय गन, गथे चोङ धकं, धायाओ राजहंसन धाया,
२. भो कुर्म, ब्रम्हरोक धाय स्वर्गस, ब्रम्हरोकया महिमा
३. ल्हाय, जेपनिस सामर्थ मदु, दोरछि म्हुतु[1] दयाओ चो
४. ङम्ह अनंतनागनं, ल्हाय सामर्थ मदु धकं धायाओ का
५. बरेनं धारं, भो राजहंस, छे दया दतसा जे छम्ह ब्रम्ह

शब्दार्थ

रोक = लोक	ब्रम्हरोक = ब्रम्हलोक	धारं = धाल
चोङ =चोन	जेपनिस = जिमिके	दतसारे = दुसा
धायाओ = धया:	दोरछि = द्र:छि	
भो कुर्म = हे कापले	दयाओ = दया:	

सरलार्थ

कापलें ब्रम्हलोक धैगु गन, गथे च्वं धका: न्यन। राजहंसं द्र:छिप्वा: म्हुतु दुम्ह अनन्तनागं हे ब्रम्हलोकया महिमा ल्हाय् मफु, जिं गथे कनेफै धाल। राजहंसया खँ न्यना: कापलें दया याना: थ: छम्हेसित ब्रम्हलोकय् ब्वनायंकेत इनाप यात।

---

1 'म्हुतु' च्वय्धुंका: 'थु' आख: हुयात:गु

पत्र ३ख

छविचित्र

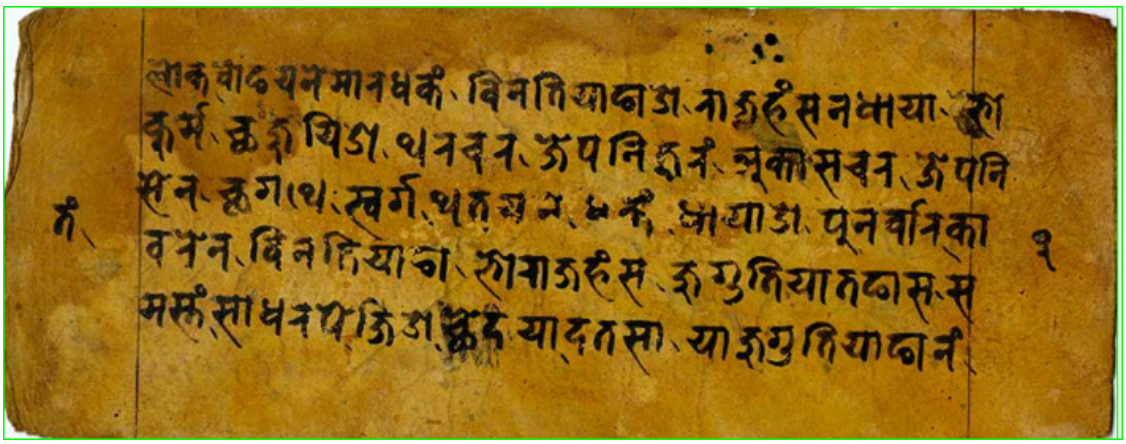

लिप्यन्तरण

तं ३

१. लोक बोङ यने मार धकं, बिनति याङाओ, राजहंसन धाया, भो[2]

२. कुर्म, छ जुयिओ थरचर, जेपनि जुरं अकास चर, जेपनि

३. सेन छ गथे स्वर्ग थत यने धकं[3] धायाओ, पुनर्बार का

४. बरेन बिनति याङा, भो राजहंस, जुगुति यातङास स

५. मस्तं साधरपे जिओछे[4] दया दतसा, या जुगुति याङानं

शब्दार्थ

थरचर = स्थलचर, जमीनय् च्वनीम्ह प्राणी

साधरपे = व्यवस्था याय्गु, पूवंकेगु (जोर्गेन्सन, १९३६: १६५)

सरलार्थ

कापलेया बिन्ति न्यना: राजहंसं छ जमीनय् च्वनीम्ह, जि आकाशय् ब्वइम्ह, जिं छन्त गथे स्वर्गय् यंके धाल। कापलें जुक्ति या:सा न्ह्याग्गु ज्या नं पूवनी, उकिं दया याना: जित: स्वर्गय् ब्वनायंकि धका: बिन्ति यात।

---

2 आख: हुया भो च्वयात:गु दु।

3 धकं भति भति हुयात:गु दु।

4 आख: हुया छे च्वयात:गु दु।

पत्र ४क

छविचित्र

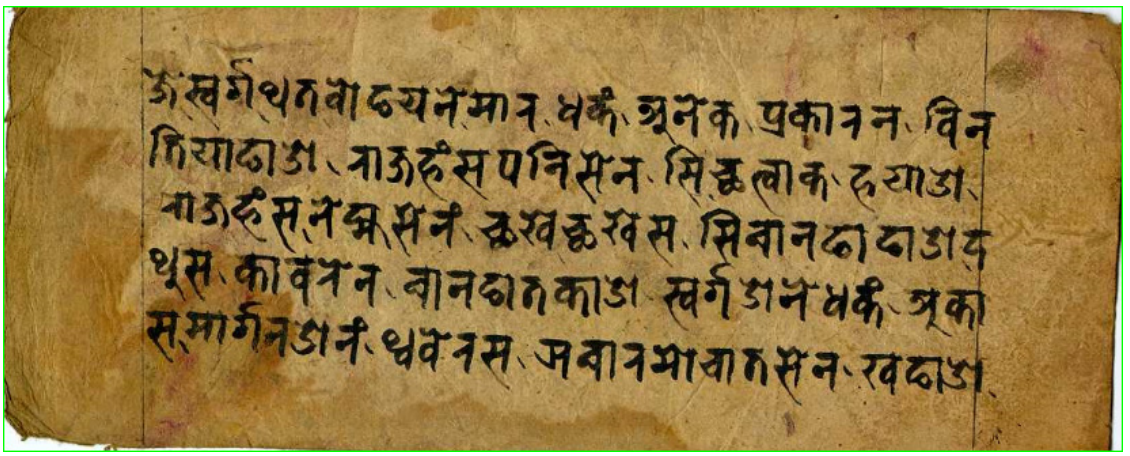

लिप्यन्तरण

१. जे स्वर्ग थत बोङ यने मार धकं अनेक प्रकारन बिन
२. ति याङाओ, राजहंसपनिसेन सि छत्वाक हयाओ,
३. राजहंस नेम्हसेनं छखे छखेस, सि वानङाङाओ द
४. थुस काबरेन वानङातकाओ स्वर्ग ओने धकं अका
५. स मार्गन ओनं, थ्व बेरस झवार मोचातसेन खङाओ

शब्दार्थ

सि = सिँ

छत्वाक = छत्वा:

वानङाङाओ = वांन्याना:

झवार = जवा:, गोठाले

सरलार्थ

कापलें आपा: हे इनाप या:गुलिं निम्ह राजहंसं सिँ छत्वा: कया: उगु सिँया निगू सिथय् वांन्यात। कापलेयात उगु सिँया दथुइ वांन्याका: आकाशय् ब्वय्का: यंकल। उगु इलय् छबथां जवा: (गोठाला) मस्तय्सं राजहंसं कापले ब्वय्का: यंकाच्वंगु खन।

पत्र ४ख

छविचित्र

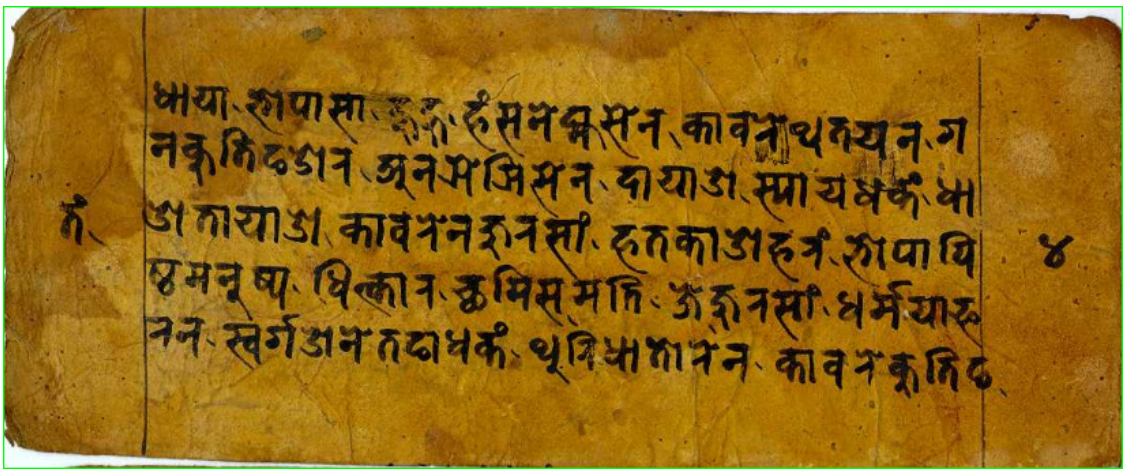

लिप्यन्तरण

तं ४

१. धाया, भो पासा, जुर्जुहंस नेम्हसेन काबरे थत यन, गन

२. न कुतिङ ओर, अन झेझिसेन दायाओ स्याय धकं धा

३. ओ तायाओ काबरेन जुरसां हतकाओ हरं, भो पापि

४. पापिष्ठ मनुष्य, धित्कार छमिस मति, जे जुरसां धर्मया फ

५. रन स्वर्ग ओने तङा धकं, थुरि धातोरेन काबरे कुतिङ

शब्दार्थ

झेझिसेन = झीसं | जे जुरसां = जि जूसा | धातोरेन = धातलें

हतकाओ हरं = हक्का: हल | फरन = फलं

सरलार्थ

राजहंसं कापलेयात ब्वयका यंकूगु खना: क्वय् जमीनय् च्वना: कापले कुतुंवलकि दाया: स्याय् धका: साजवा: मस्त हालाच्वन। कापलें व खँ ताया: धिक्कार छिपिं पापी मनूत, जि थ:गु पुण्यया फलं स्वर्ग वनेत्यना: धका: न्वंवात। उलि न्वंवाय्वं कापले कुतुंवन।

---

5 जुजु आख: भतिचा हुयात:गु दु।

पत्र ५क

छविचित्र

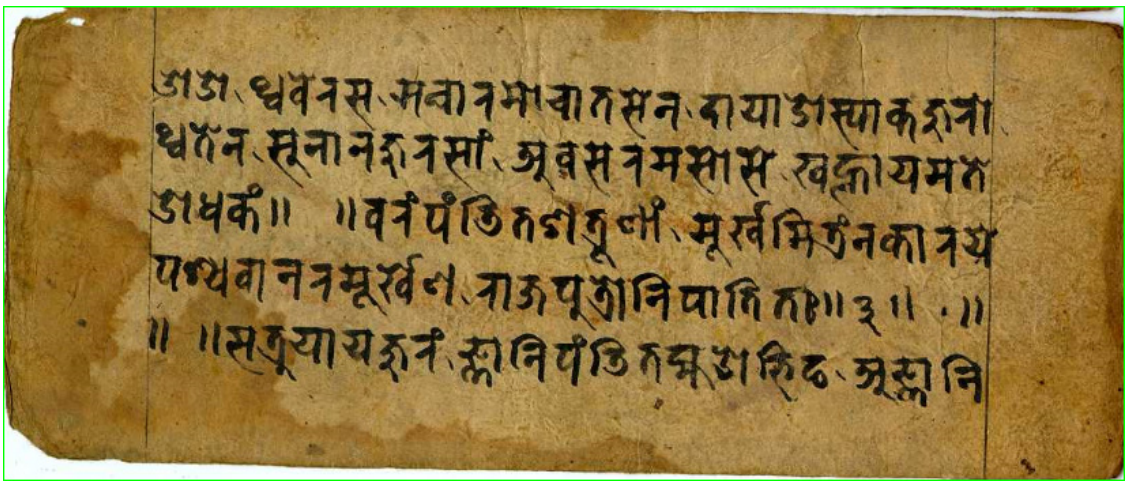

लिप्यन्तरण

१. ओओ, थ्व बेरस झवार मोचातसेन दायाओ स्याक जुरो,

२. थ्वतेन सुनान जुरसां अवसर मसोसे खल्हाय मते

३. ओ धकं ।। ।। वरं पंडित शत्रुणां मूर्ख मित्रं नकारये

४. पश्य वानर मूर्खेण राजपुत्रो निपातित: ।।३।।

५. ।। ।। सत्रु याय जुरं ज्ञानि पंडितम्हओ भिङ, अज्ञानि

शब्दार्थ

स्याक जुरो = स्या:गु जुल

थ्वतेन = थथे

सरलार्थ

उबलय् जवा: मस्तय्सं बँय् कुतुंवंम्ह कापलेयात दाया: स्यानाबिल । उकिं सुनां नं ईब्य: मस्व:से न्वंवाय् मज्यू । स:स्यूपिंसं धयात:गु दु – बरु ज्ञां दुम्ह मनूयात शत्रु याय्ज्यू, तर मूर्खयात पासा दय्के मज्यू

पत्र ५ख

छविचित्र

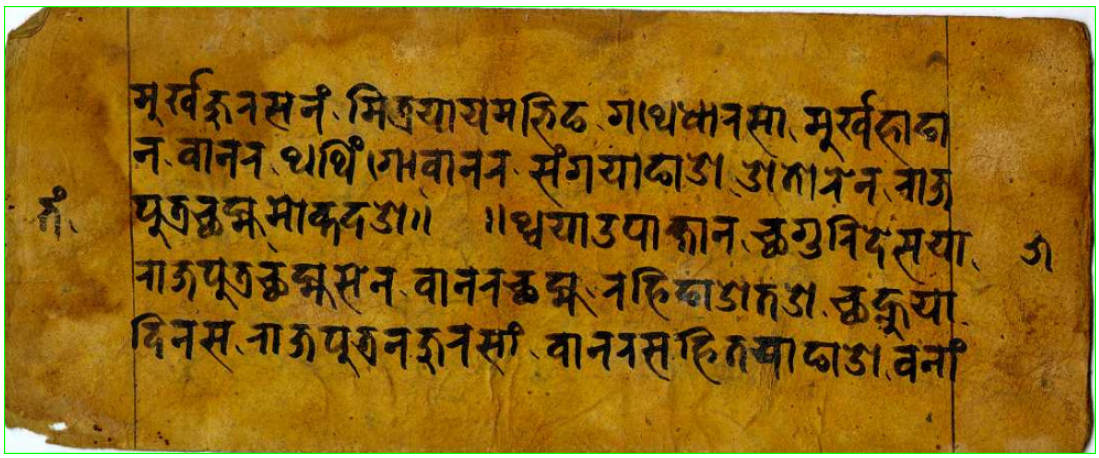

लिप्यन्तरण

तं ५

१. मुर्ख जुरसनं मित्र याय मभिङ, गथे धारसा, मुर्ख हाङा

२. न बानर, थथिंगो बानर संग याङाओ ओतोरेन राज

३. पुत्र छम्ह मोक दओ ।। ।। थ्वया उपाक्षान, छुगुरि देसया

४. राजपुत्र छम्हसेन बानर छम्ह रहिङाओ तओ, छन्हुया

५. दिनस राजपुत्रन जुरसां बानर सहित याङओ वनां

शब्दार्थ

हाङान = धया:

थथिंगो = थुज्व:म्ह

संग = संगत

ओतोरेन = वतलें

मोक = सित

रहिङाओ = लहिना:

सरलार्थ

मूर्खम्ह माक: संगत या:गुलिं राजपुत्र छम्ह सीगु दु। थूकीया बाखं थथे दु - छगू देशया राजपुत्र छम्हेस्यां माक: छम्ह लहिनातल। छन्हु राजपुत्र माक:नाप जंगलय् म्हित:वन।

पत्र ६क

छविचित्र

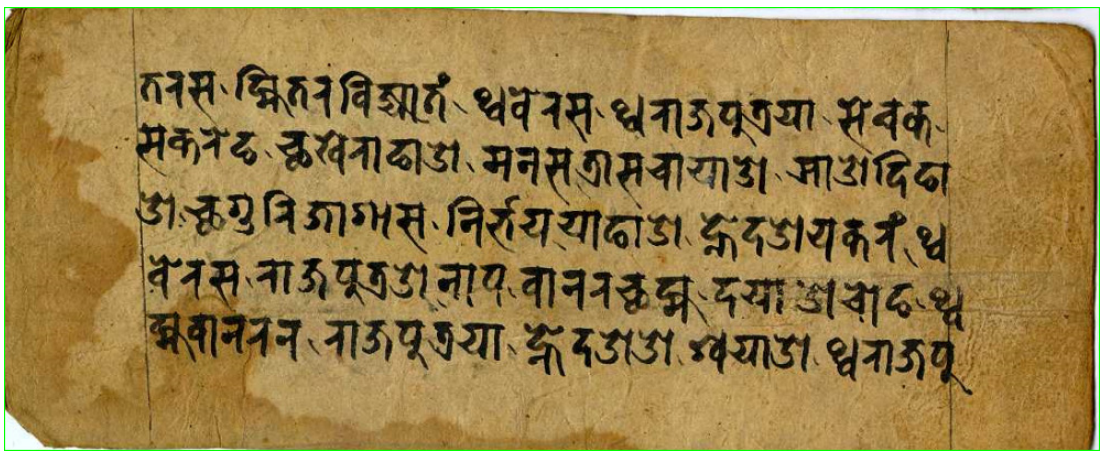

लिप्यन्तरण

१. तरस म्हितर बिज्यातं, थ्व बेरस थ्व राजपुत्रया सेवक
२. सकरेङ छखे राङाओ, मनस त्रास चायाओ झाओ दिङा
३. ओ छगुरि जागास निर्भय याङाओ न्हेद ओयकरं, थ्व
४. बेरस राजपुत्रओ नाप बानर छम्ह दयाओ चोङ, थ्व
५. म्ह बानरन राजपुयात्रया न्हेद ओओ श्वयाओ थ्व राजपु

शब्दार्थ

सकरेङ = सकलें
छखे राङाओ = छखे लाना:, अलग जुया:
झाओ = पलख
जागास = जग्गाय्
निर्भय = भय मदय्क, आरामपूर्वक
न्हेद = न्ह्य:

सरलार्थ

जंगलय् म्हितुंम्हितुं राजपुत्र व सेवकपिं अलग-अलग लात। थ: याक:चा जूगुलिं राजपुत्र ग्यात। छथाय् दिना: याउँक न्ह्य: वय्कल। उगु इलय् राजपुत्र लिसे माक: छम्ह दयाच्वन। माकलं न्ह्य: वयाच्वंम्ह राजपुत्रया ख्वालय् भुजिं जुनाच्वंगु खन।

पत्र ६ख

छविचित्र

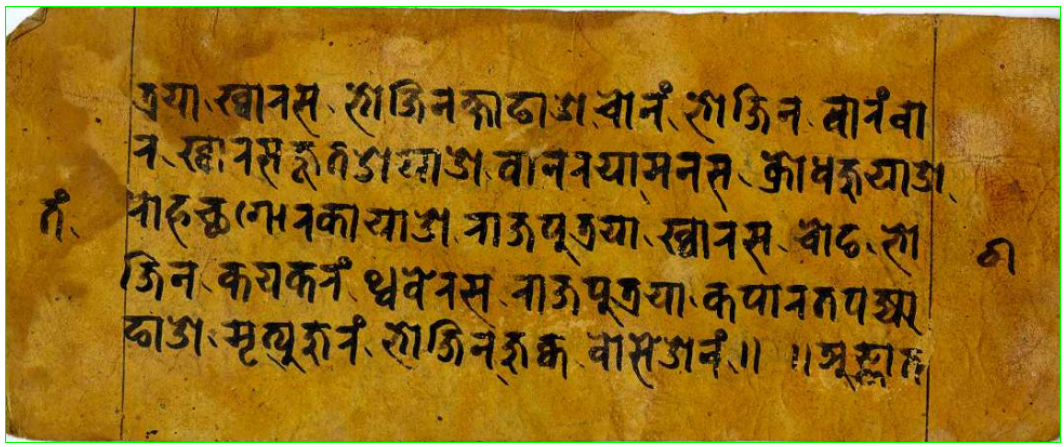

तं ६

लिप्यन्तरण

१. त्रया ख्वारस, भोजिन क्षाङाओ चोनं, भोजिन बारंबा

२. र ख्वारस जुत ओयाओ बानरया मनस क्रोध जुयाओ

३. रोह छगोर कायाओ राजपुत्रया ख्वारस चोङ भो

४. जिन कयकरं, थ्व बेरस राजपुत्रया कपार तपज्या

५. ङाओ मृत्यु जुरं, भोजिन जुक्व बोसे ओनं ।। ।। *अज्ञात*

शब्दार्थ

ख्वारस = ख्वालय्	छगोर = छग:	तपज्याङाओ = तज्याना:
क्षाङाओ = ख्याना:	कयकरं = कय्कल	
रोह = ल्वहं	कपार = छयं	

सरलार्थ

माकलं राजपुत्रया ख्वालय् च्वंम्ह भुजिं ख्यानाच्वन। उम्ह भुजिं बारम्बार ख्वालय् जुनाच्वंगुलिं माक:या तं पिहांवया: ल्वहं छग: कया: भुजिंयात कय्कल। थुबले राजपुत्रया कपा: तज्याना सित। भुजि ब्वयावन।

पत्र ७क

छविचित्र

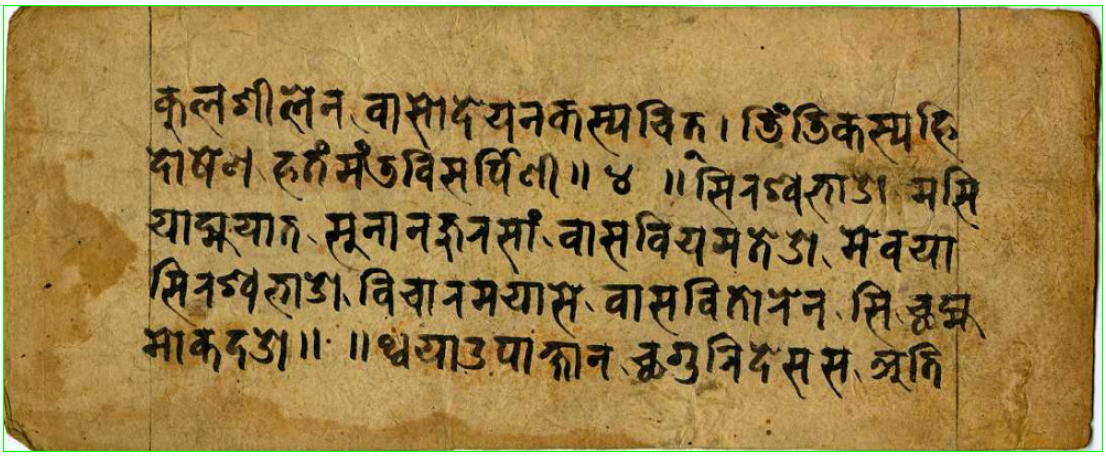

लिप्यन्तरण

१. कुलशीलेन वासो देयन कस्यचित् । डिंडिकस्य हि
२. दोषेण हतं मंडविसर्पिणी ।।४।। सिरश्वभाओ मसि
३. याम्हयात सुनान जुरसां बास बिय मतेओ, मेवया
४. सिरश्वभाओ बिचार मयासे बास बितोरेन सि छम्ह
५. मोक दओ ।। ।। थ्वया उपाक्षान, छगुरि देसस अति

शब्दार्थ

बितोरेन = बितलें

सिरश्वभाओ = शीलस्वभाव, बानीव्यहोरा

सरलार्थ

शीलस्वभाव मसीकं सुयात नं छकलं बास बी मत्य: । शीलस्वभाव बिचा: मया:से बास ब्यूगुलिं सि छम्ह सित । थूकीया बाखं थथे दु –

पत्र ७ख

छविचित्र

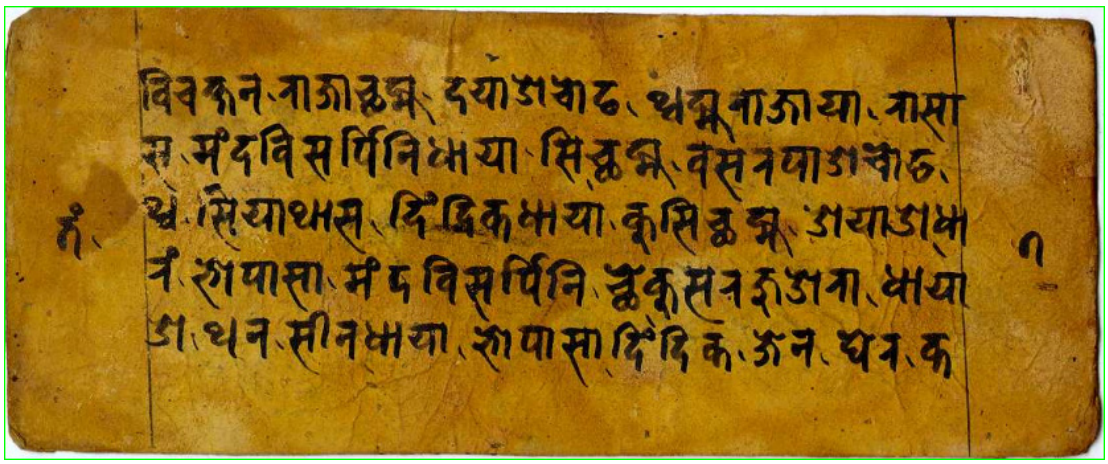

लिप्यन्तरण

तं ७

१. बिचक्षन राजा छम्ह दयाओ चोङ, थ्वम्ह राजाया रासा

२. स मंदविसर्पिनि धाया सि छम्ह बसरपाओ चोङ,

३. थ्व सिया थास दिंदिक धाया कुसि छम्ह ओयाओ धा

४. रं, भो पासा मंदबिसर्पिनि, छे कुसर जुओरा धाया

५. ओ, थन सीन धाया, भो पासा दिंदिक, जेन घेर क

शब्दार्थ

बिचक्षन = विलक्षण, बुद्धिमान,चलाख

रासास = लासाय्

बसारपाओ = बास याना:

कुसर = कुशल

जुओरा = जूला

घेर = घ्य:

सरलार्थ

छगू देसय् विद्वान्म्ह जुजु दयाच्वन । व जुजुया लासाय् मंदविसर्पिनि धयाम्ह सि छम्ह च्वनाच्वन । थ्व सि दुथाय् दिंदिक नांया कुसि छम्ह वया: म्हं फुला धका: न्यंवल ।

पत्र ८क

छविचित्र

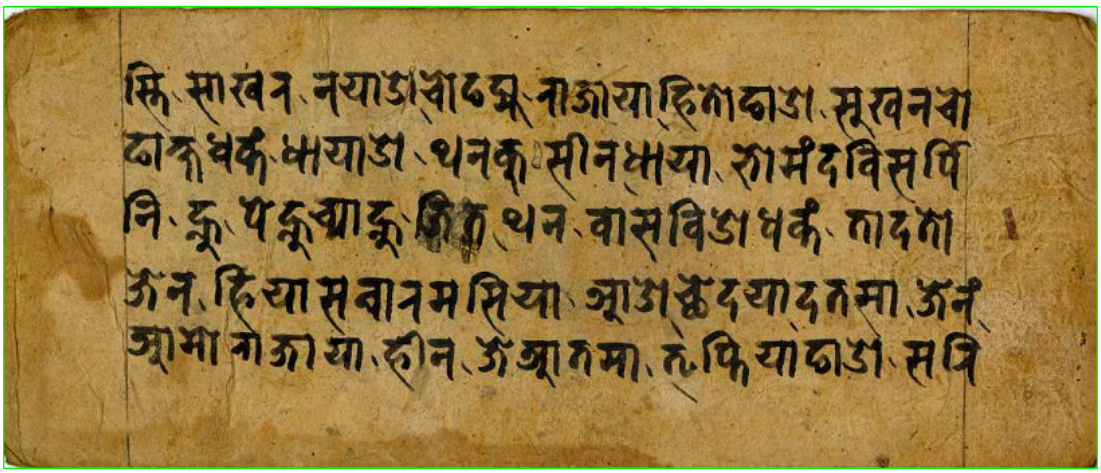

लिप्यन्तरण

१. स्ति साखर नयाओ चोङम्ह राजाया हि तोङाओ सुखन
२. चोङाक्ष धकं धायाओ, थन कुसीन धाया, भो मंदबिसर्पि
३. नि, न्हु पेन्हु च्यान्हु जित[6] थन बास बिओ धकं, ता दतो
४. चोन हिया सवार मसिया, आओ छे दया दतसा जेनं
५. आमो राजाया हीन जे आतमा तृप्ति याङाओ सरि

शब्दार्थ

न्हु = दिन

सरलार्थ

सिं दिंदिक यात वं घ्य:, साख: नया च्वम्ह राजाया हि त्वना सुखं च्वना धा:ल। कुसिं हिया सवा: मसिगु त:धथ बरु दया द:सा वयात पेन्हु, च्यान्हु बास ब्युसा राजाया हि त्वना आत्मा तृप्त याना शरीर बल्लाके धाल।

6 मेगु आख: हुया जित च्वयात:गु।

पत्र ८ख

छविचित्र

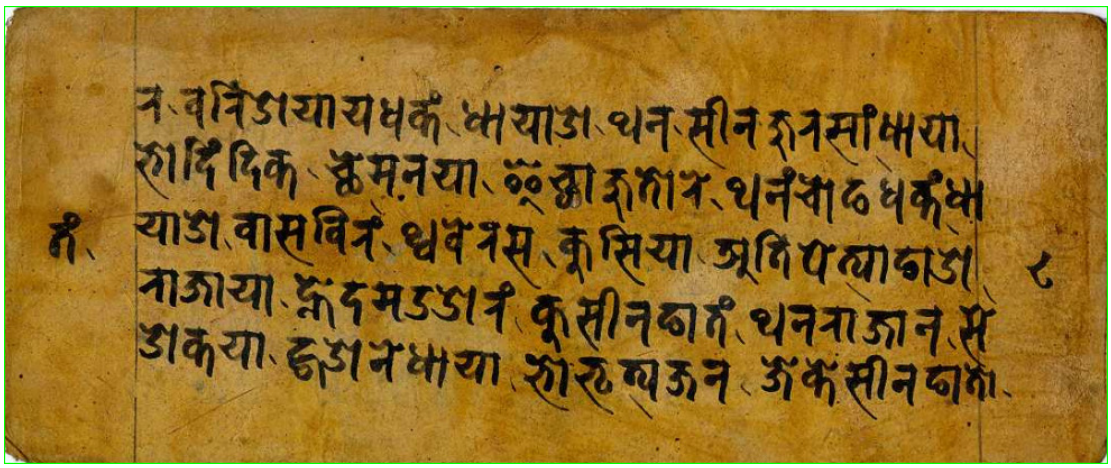

लिप्यन्तरण

तं ८

१. र बरिंओ याय धकं धायाओ, थन सीन जुरसां धाया,
२. भो दिंदिक, छे मनया इछा जुतोरे थनं चोङ धकं धा
३. याओ बास बिरं, थ्व बेरस कुसिया अति पेत्याङाओ
४. राजाया न्हेद मउओरं कुसीन ङातं, थन राजान से
५. ओकया ह्ङओने धाया, भो भृत्यजन, जेके सीन ङातो

शब्दार्थ

बरिंओ = बलियो, ब:लाकेगु
पेत्याङाओ = पित्याना:
मउओरं = मवयकँ
ह्ङओने = न्ह्य:ने
भृत्यजन = नोकरत

सरलार्थ

शरीर ब:लाके धका: धाल। उबलय् सिं दिंदिकयात मनया इच्छा जुत्तले च्वंसां ज्यू धका: अन बास बिल। थुगु इलय् कुसिया सिक्क नय् पित्या:गुलिं राजाया न्ह्य: मव:बलय् हे वयात न्यात। थ:त न्या:गुलिं राजां सेवकतयत थ:त सिं न्यात धाल।

पत्र ९क

छविचित्र

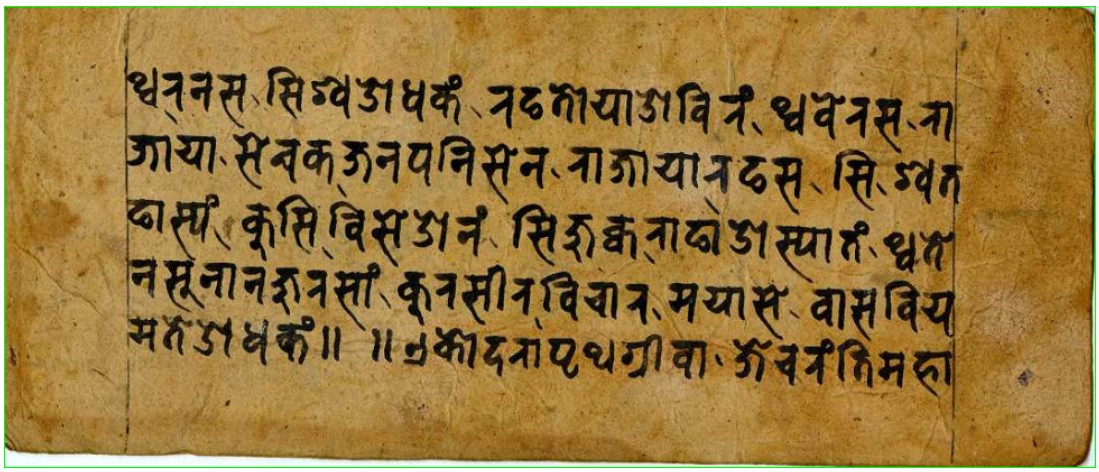

लिप्यन्तरण

१. थ्व रनस सि श्वओ धकं रङ तोयाओ बिरं, थ्व बेरस रा
२. जाया सेवकजनपनिसेन राजाया रङस सि श्वत
३. ङास्यं कुसि बिसेओनं, सि जुक्व राङाओ स्यातं, थ्वते
४. न सुनान जुरसां कुर सीर बिचार मयासे बास बिय
५. मतेओ धकं ॥ ॥*एकोदरा पृथग्रीवा जे चरंति महा*

शब्दार्थ

रनस = लनय्
श्वओ = स्व
रङ = लं
बिरं = बिल
राङाओ = लाना:
कुर = कुल
सीर = शील

सरलार्थ :

राजां थ्व लनय् सि स्व धका: लं त्वयाबिल। सेवकतयसं लनय् स्व:बलय् कुसि बिस्युंवन, बिस्युंवने मफुम्ह सियात लाना: स्यानाबिल। उकिं कुल शील बिचा: मया:सें सुयातं बास बी मज्यू।

पत्र ९ख

छविचित्र

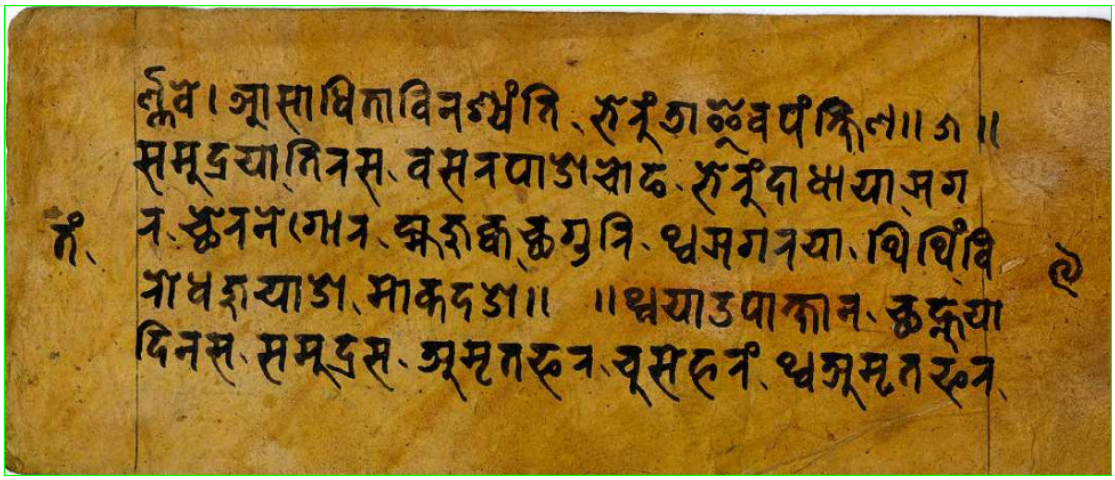

लिप्यन्तरण

तं ९

१. ण्णवे। आसाधिता विनश्यंति, भेरुंडा इव पंक्षिण ॥५॥

२. समुद्रया तिरस बसरपाओ चोङ भेरुंदा धाया झग

३. र छेर नेगोर, म्ह जुक्व छगुरि, थ्व झगरया थि थिं बि

४. रोध जुयाओ मोक दओ ॥ ॥ थ्वया उपाक्षान, छन्हुया

५. दिनस समुद्रस, अमृत फर चुसे हरं, थ्व अमृत फर

शब्दार्थ

झगर = झंग:

छेर = छय

नेगोर = निग:

मोक = नाश याय्गु, स्याय्गु [९ख;४] (जोर्गेन्सन; १९३६: १४६)

सरलार्थ

समुद्रया सिथय् म्ह छम्ह तर छयं निग: दुम्ह भेरुंदा नांयाम्ह झंग: दु। इमि थवंथवय् ल्वापु जुया: निम्हं सीमाल। थूकीया बाखं थथे दु - छन्हु समुद्रय् अमृत फल चुइका: हल। थ्व अमृत फल इमिसं लाना: नय्त्यन।

पत्र१०क

छविचित्र

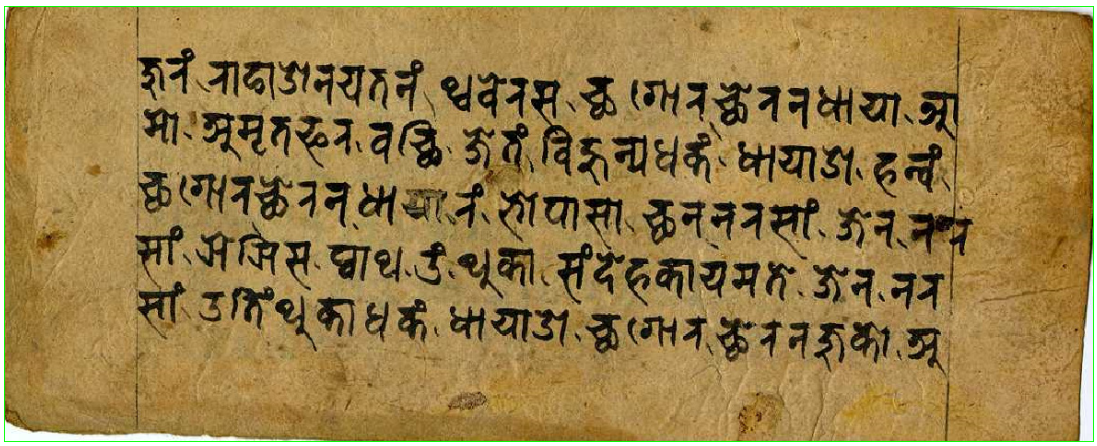

लिप्यन्तरण

१. जुरं राङाओ नयतनं, थ्व बेरस छगोर छेरन धाया, आ
२. मो अमृत फर बछि जेतं बिहुन्य धकं धायाओ, हन्वं
३. छगोर छेरन धा[7]रं, भो पासा, छन नरसां, ओन नर
४. सां झेझिस प्वाथ उं थुका, संदेह कायमते, जेन नर
५. सां उतिं थुका धकं धायाओ, छगोर छेरन जुको, अ

शब्दार्थ

हन्वं = हान

फर = फल

नरसां = न:सां

उँ = वहे

थुका = थुइकि

सरलार्थ

छग: छयनं अमृत फल बच्छि ब्यु धाल। मेगु छयनं न्ह्याम्हेसिनं न:सां व हे प्वाथय् बराबर वनीगु ख:, शंका याय्मते धाल। जिं न:सां छं न:सां बराबर हे ख: धका: अमृत फल नयाबिल।

---

7 धा व रं या दथुइ या आख: हुयात:गु दु।

पत्र १०ख

छविचित्र

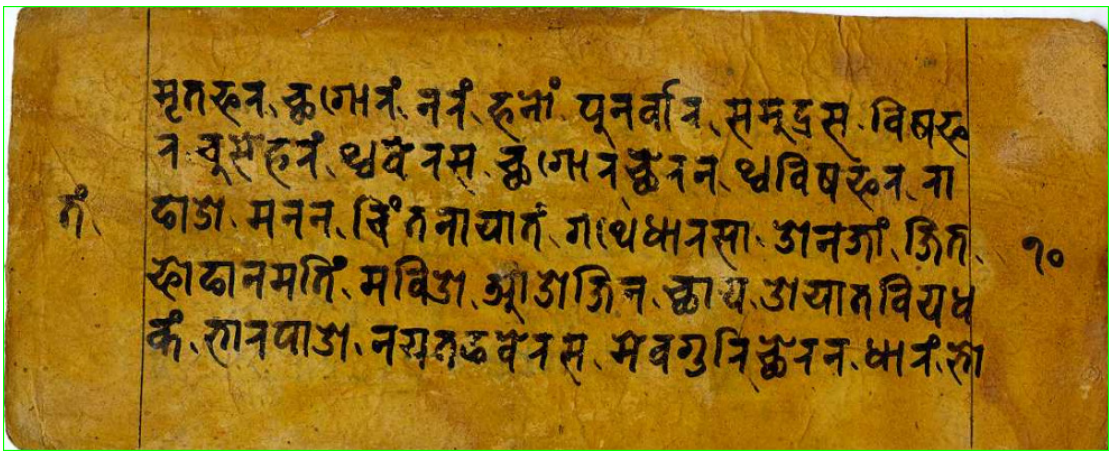

लिप्यन्तरण

तं १०

१. मृत फर छगोरं नरं, हनों पुनर्बार समुद्रस बिष फ

२. र चुसे हरं, थ्व बेरस छगोर छेरन थ्व बिष फर रा

३. डाओ मनन चिन्तना यातं, गथे धारसा, ओनजां जित

४. फोडान मतिं मबिओ, आओ जिन छाय ओयात बिय ध

५. कं भारपाओ नयतङ बेरस, मेवगुरि छेरन धारं, भो

शब्दार्थ

पुनर्बार = हाकनं	राङओ = लानाव	नयतङ = नयत्यंगु
छगोरं = छगलं	ओनजां = वं ला	मेवगुरि = मेगु
चुसे = चुइका:	भारपाओ = भा:पिया:	

सरलार्थ

अमृत फल छग: नय्धुंका: समुद्रय् हानं विष फल चुइका: ह:बलय् मेगु छयनं थ्व विष फल लाय्धुंका: मनय् खँल्हात। न्हाच: जिं हिँ धयाबलय् वं जित: मब्यू, आ: जिं छाय् बी धका: बिचा: याना: व विष फल नय्त्यन।

पत्र ११क

छविचित्र

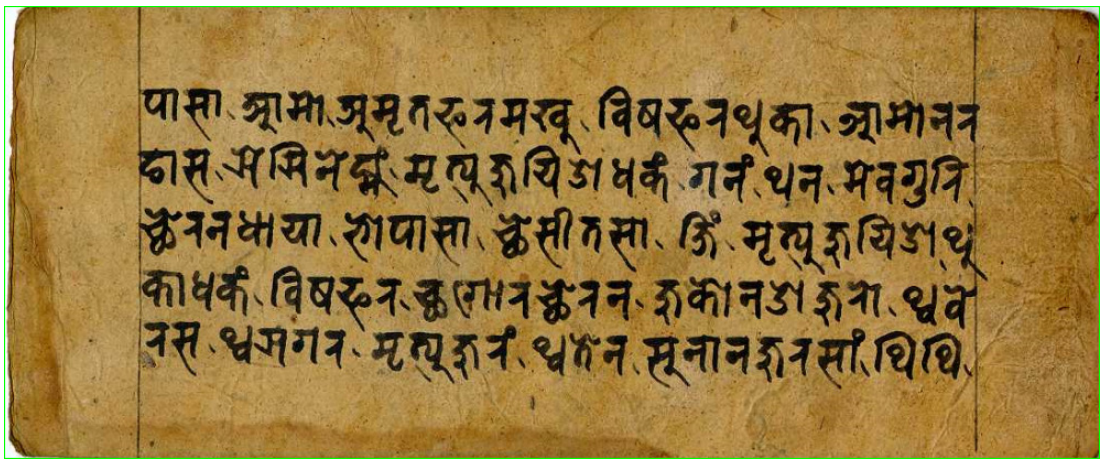

लिप्यन्तरण

१. पासा, आमो अमृत फर मखु, बिष फर थुका, आमो नर
२. ङास झेझि नेम्हं मृत्यु जुयिओ धकं, गनं थन मेवगुरि
३. छेरन धाया, भो पासा, छे सीतसा जिं मृत्यु जुयिओ थु
४. का धकं बिष फर छगोर छेरन जुको नओ जुरो, थ्व बे
५. रस, थ्व झगर, मृत्यु जुरं, थ्वतेन सुनान जुरसां थि थि

शब्दार्थ

नरङास = न:सा

सरलार्थ

उकथं विष फल नय्त्यंगुलिं मेगु छयनं आम विष फल नलकि झी निम्हं सी धका: सचेत यात। मेगु छयनं सीसा जि नं सी धका: विष फल न:बलय् झंग: सित।

पत्र ११ख

छविचित्र

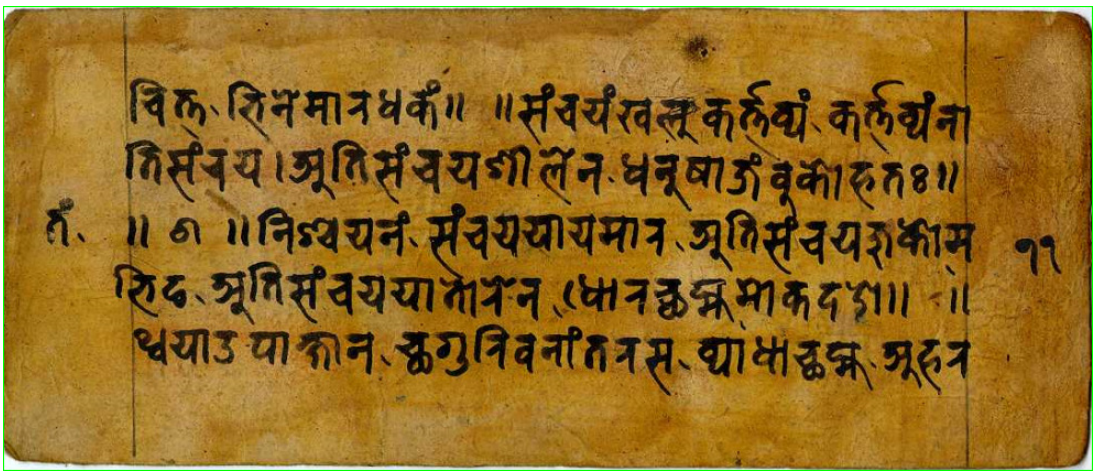

लिप्यन्तरण

तं ११

१. चित्त भिनेमार धकं ।। ।। संचयं खलु कर्त्तव्यं कर्त्तव्यं ना

२. तिसंचय । अति संचयशीलेन धनुषा जंबुको हत: ।।

३. ६।। निश्चयनं संचय याय मार, अति संचय जुको म

४. भिङ, अति संचय यातोरेन धोर छम्ह मोक दओ ।। ।।

५. थ्वया उपाक्षान, छगुरि बनांतरस ब्याधा छम्ह अहर

शब्दार्थ

अहर = शिकार

सरलार्थ

उकिं थवंथवय् चित्त भिंका: च्वनेमा: । अवश्य नं संचय यायमा: तर यक्व संचय याय्गु मभिं । यक्व सन्चय यातलें ध्वं छम्ह सित । थ्वया बाखं थथे दु - छगू जंगलय् ब्याधा छम्ह शिकार याय्त वन ।

पत्र १२क

छविचित्र

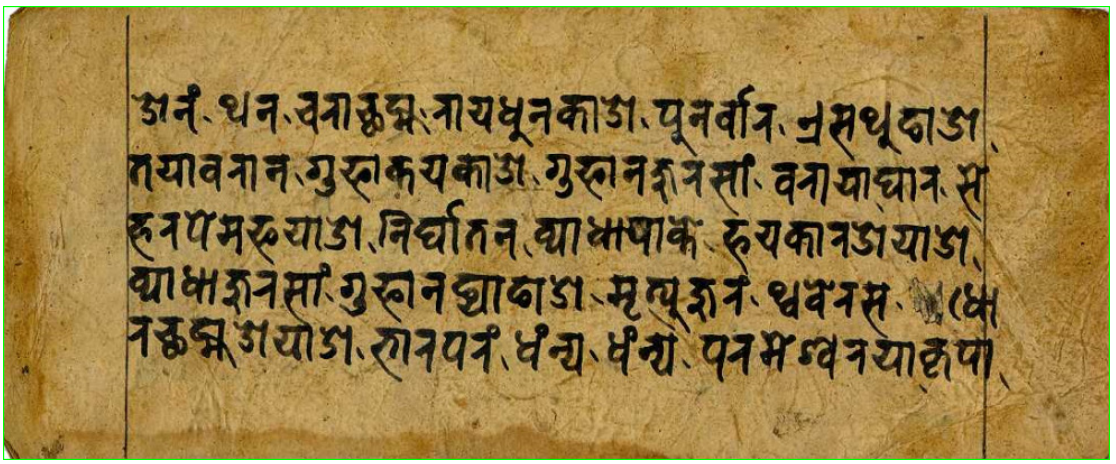

लिप्यन्तरण

१. ओनं, थन चरा छम्ह राय धुनकाओ, पुनर्बार एस थुडाओ
२. तया बरान गुफा कयकाओ गुफान जुरसां बराया घार से
३. हरपे मफयाओ निर्घातन ब्याधायाके हयकार ओयाओ,
४. ब्याधा जुरसां गुफान ड्याडाओ मृत्यु जुरं, थ्व बेरस धो
५. र छम्ह ओयाओ भारपरं, धंन्य धंन्य परमेश्वरया कृपा

शब्दार्थ

एस = विष (जोर्गेन्सन, १९३६: ३०)
बरा = वाण
गुफा = गुँफा, जंगली फा (Boar)
घार = घा:
सेहरपे = सहयाय्गु (जोर्गेन्सन, १९३६: १६५)
भारपरं = भा:पिल
हयकार = आक्रमण यायगु (मल्ल २०००: ५१९), ह्यका:
धोर = ध्वं

सरलार्थ

शिकार यायां चला छम्ह लाय्धुंकल। हानं विष थुनात:गु वाणं गुँफायात कय्कल। गुँफां वाणया घा: सहयाय् मफया: ब्याधायात आक्रमण या:गुलिं ब्याधा सित। उगु इलय् अन ध्वं छम्ह थ्यंक:वल। थ:गु न्ह्य:ने चल्ला व गुँफा सिनाच्वंगु खना: लय्ताया: द्य:यात सुभाय् बिल।

पत्र १२ख

छविचित्र

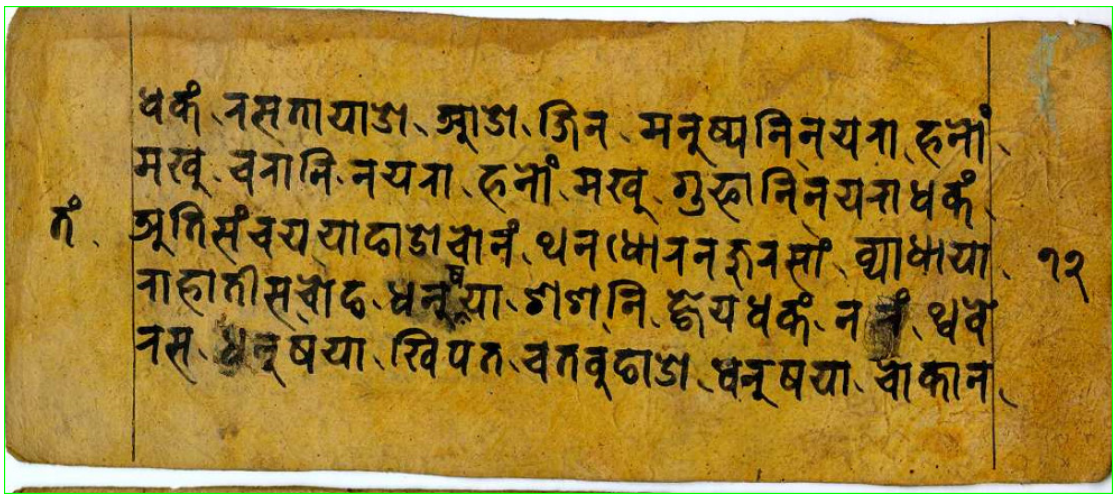

लिप्यन्तरण

तं १२

१. धकं रसतायाओ आओ जिन मनुष्य नि नयरा, हनों

२. मखु चरा नि नयरा, हनों मखु गुफा नि नयरा धकं

३. अति संचय याडाओ चोनं, थन धोरन जुरसां ब्याधाया

४. राहातीस चोङ धनु[8]षया शश नि ह्डेय धकं नरं[9], थ्व बे

५. रस धनु[10]षया खिपत चतबुङाओ धनुषया चोकान

शब्दार्थ

राहातीस = ल्हातय्

ह्डेय = न्ह्यय्गु

शश = धनुषय् च्वंगु खिप: (मल्ल २०००: ४६५)

सरलार्थ

ध्वंया मनय् न्हापां मनू निं नय, चला निं नयला वा गुँफा निं नय धका: बिचा: यानाच्वन। ध्वनं न्हापां ब्याधाया ल्हातय् च्वंगु धनुषया खिप: निं नय् धका: न:बलय् धनुषया खिप: चबुना: वाणं कया: (ध्वं सित)।

---

8 धनु व या या दथुइ कागपाद चिं तया ष आख: तनात:गु दु।

9 रं आख: मेगु आख: हुइधुंका च्वयात:गु ख:।

10 धनु आख; मेगु आख: हुइधुंका च्वयात:गु ख:।

पत्र १४क[11]

छविचित्र

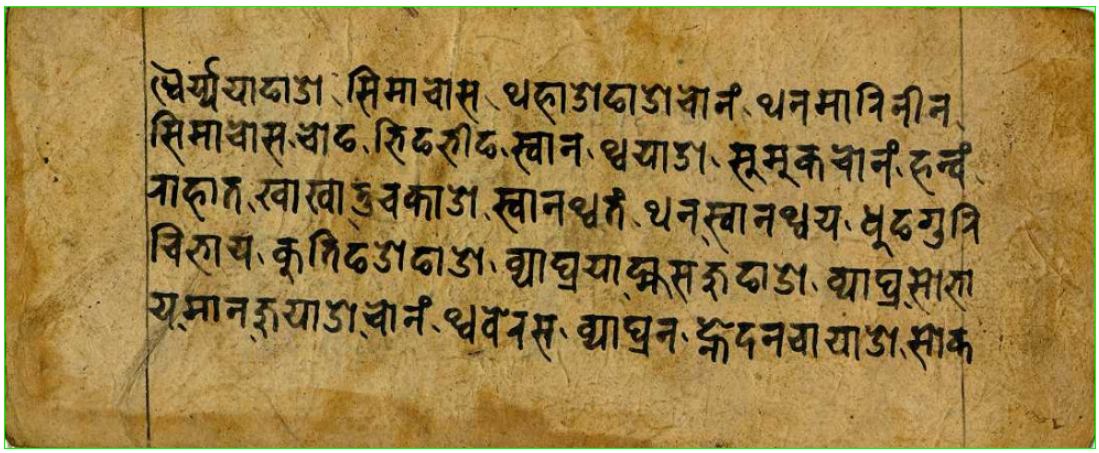

लिप्यन्तरण

१. धैर्य्य याङाओ सिमाचोस थहाओङाओ चोनं, थन मारिनीन[12]

२. सीमाचोस चोङ भिङ भीङ स्वान थ्वयाओ, सुमुक चोनं, हन्वं

३. राहात खाखा तुचकाओ स्वान थ्वतं, थन स्वान थ्वय धुङगुरि

४. चिभाय कुतिङ ओङाओ ब्याघ्रया म्हस जुङाओ ब्याघ्र सोभा

५. यमान जुयाओ चोनं, थ्व बेरस ब्याघ्रन न्हेदन चायाओ सोक

शब्दार्थ

मारिनी = मालिनी, गथुनी

खाका तुचकाओ = ल्हा: थरथर खाका:

चिभाय = छुं भतीचा (जोर्गेन्सन, १९३६: ६१)

ब्याघ्र = धुँ

न्हेदन = न्ह्यलं

सरलार्थ

धैर्य याना: गथुनी सिमाच्वय् च्वना: भिंभिंगु स्वां थ्वया: सुंक च्वन। ल्हा: थरथर खाका: स्वां थ्वल। अथे स्वां थ्व:बलय् भतीचा स्वां कुतुंवना: धुँया म्हय् लाना: धुँ झ:झ: धयाच्वन। उबलय् धुँया न्ह्यलं चाल।

---

11 पत्र १३क व १३ख तनाच्वंगु दु।

12 नेसं ६३८ या तन्त्राख्यानय् मलि (गथु) च्वयात:गु दु।

पत्र १४ख

छविचित्र

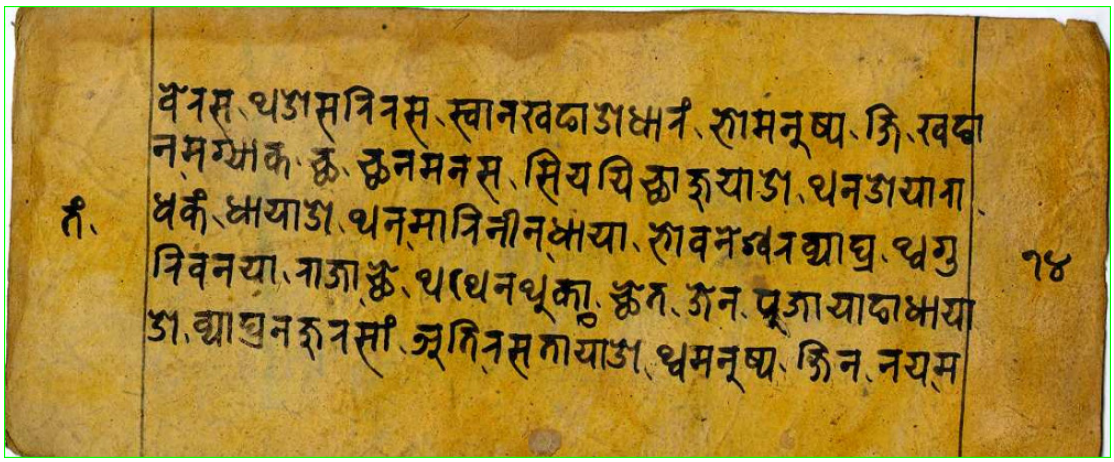

लिप्यन्तरण

तं १४

१. बेरस थओ सरिरस स्वान खडाओ धारं, भो मनुष्य, जि खडा

२. न मग्याक छ, छन मनस सिय यिछा जुयाओ थन ओयारा

३. धकं धायाओ, थन मारिनीन धाया, भो वनेश्वर ब्याघ्र, थ्वगु

४. रि बनया राजा छे, थथेन थुका, छेत जेन पुजा याङा धाया

५. ओ, ब्याघ्रन जुरसां अति रसतायाओ थ्व मनुष्य जिन नयम

शब्दार्थ

यिछा = इच्छा

सरलार्थ

धुं थ:गु म्हय् स्वां खना: गथुनीयात "सीगु इच्छा जुया: थन वयागु ख:ला, जि खना: मग्या:ला" धका: न्यन। गथुनीनं जंगलया जुजु जूगुलिं पुज्यानागु ख: धाल। गथुनीया लिस: न्यना: धुँ लय्ताया: वयात मनय्गु बिचा: यात।

पत्र १५क

छविचित्र

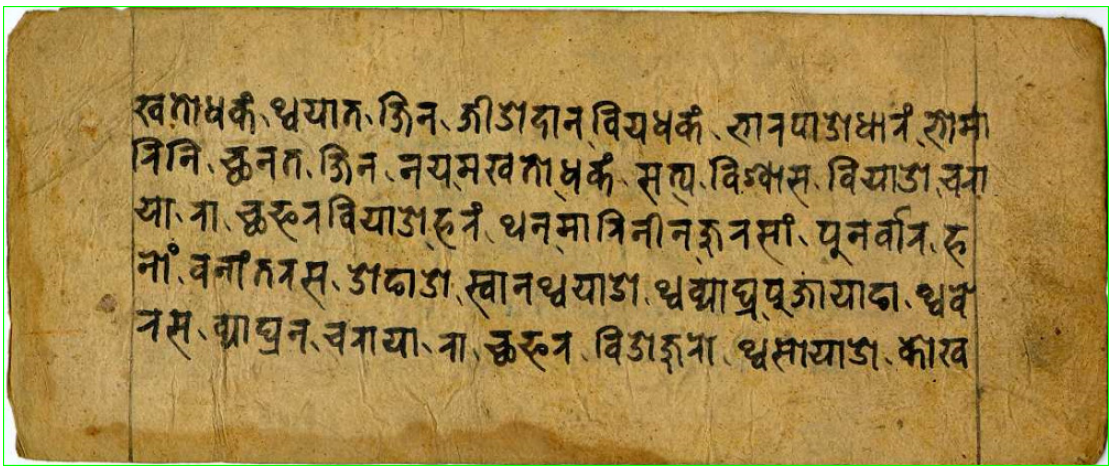

लिप्यन्तरण

१. खतो धकं थ्वयात जिन जीओदान बिय धकं भारपाओ धारं, भोमा
२. रिनि, छनत जिन नय मखतो धकं सत्य बिश्वास बियाओ चरा
३. या रा छफर बियाओ हरं, थन मारिनीन जुरसां पुनर्बार ह
४. नों बनांतरस ओङाओ स्वान थ्वयाओ थ्व ब्याघ्र पुजा याङा, थ्व बे
५. रस ब्याघ्रन चरायारा छफर बिओ जुरो,थ्व सोयाओ कोख

शब्दार्थ

जीओदान = जीवदान, प्राणदान

रा = ला

छफर = छफि

सरलार्थ

धुं गथुनीयात जीवनदान बिया: चलाया ला छफँ नं बियाछ्वल। गथुनीनं हानं बनय् वना: स्वां थ्वया: धुँयात पुजा यात। उबलय् हानं धुं चलाया ला छफँ बिल।

पत्र १५ख

छविचित्र

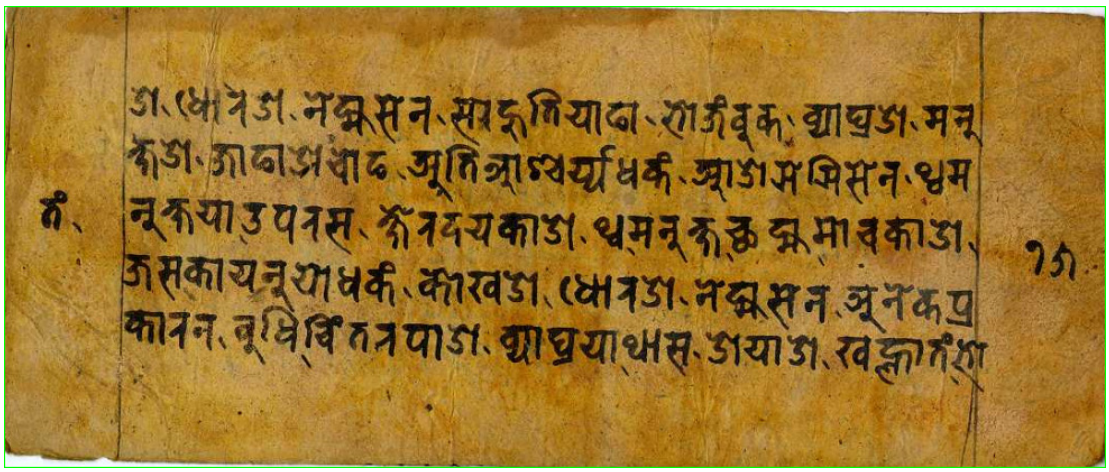

लिप्यन्तरण

तं १५

१. ओ, धोरओ नेम्हसेन साहुति याङा, भो जंबुक, ब्याघ्रओ मनु

२. क्षओ जाङाओ चोङ, अति आश्चर्य धकं, आओ झेझिसेन थ्व म

३. नुक्षया उपरस क्षर दयकाओ थ्व मनुक्ष छम्ह मोचकाओ

४. जस कायनुयो धकं कोखओ धोरओ नेम्हसेन अनेक प्र

५. कारन बुधि चिंतरपाओ, ब्याघ्रया थास ओयाओ खल्हातं, भो

शब्दार्थ

साहुति = सल्लाह

क्षर = खेल

चिंतरपाओ = बिचा: याना:

सरलार्थ

मनू व धुँ मिले जूगु खना: अजूचाया: इमिसं मनूयात स्यायगु ग्वसा: ग्वल। इपिं निम्हं धुँथाय् वना: खँल्हाय्त वन।

पत्र १६क

छविचित्र

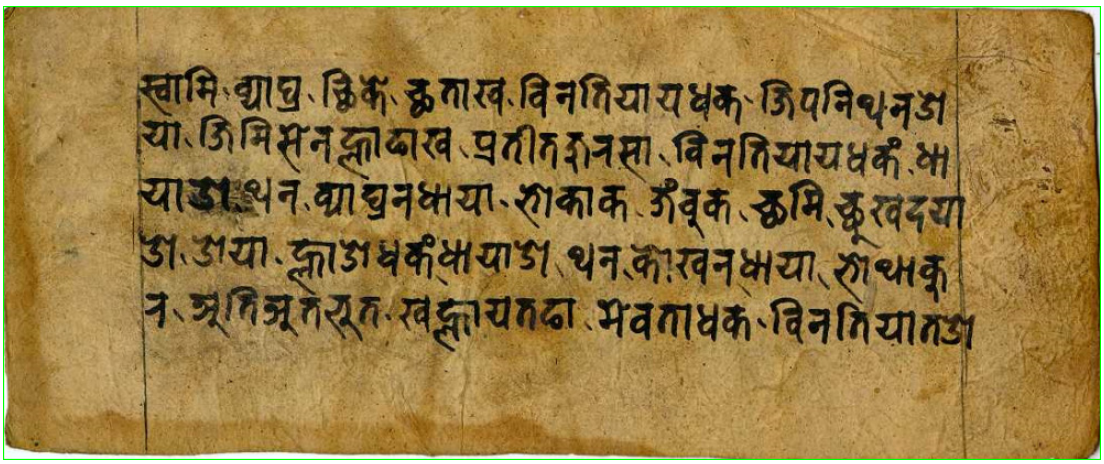

लिप्यन्तरण

१. स्वामि ब्याघ्र, छिके छता ख बिनति याया धक जिपनि थन ओ
२. या, जिमिसेन ल्हाङा ख प्रतीत जुरसा बिनति याय धकं धा
३. याओ[13] थन ब्याघ्रन धाया, भो काक जंबुक, छमि छु ख दया
४. ओ ओया, ल्हाओ धकं धायाओ, थन कोखन धाया, भो थाकु
५. र, अति अतभुत खल्हाय तङा, मेवता धक बिनति यात ओ

शब्दार्थ

प्रतीत = विश्वास याय्गु (जोर्गेन्सन, १९३६: ११६)
मेवता = मेगु

सरलार्थ

इमिसं धुँया न्ह्य:ने वना: विश्वास याय्गु ख:सा छता खँ कने धका: इनाप यात। धुं छु खँ कनेत्यनागु धका: न्यनेवं कोखं मनू व धुँया मित्रताबारे खँ न्हेथन।

---

13 ओ आख: मेगु आख: हुया च्वया त:गु ख:।

पत्र १६ख

छविचित्र

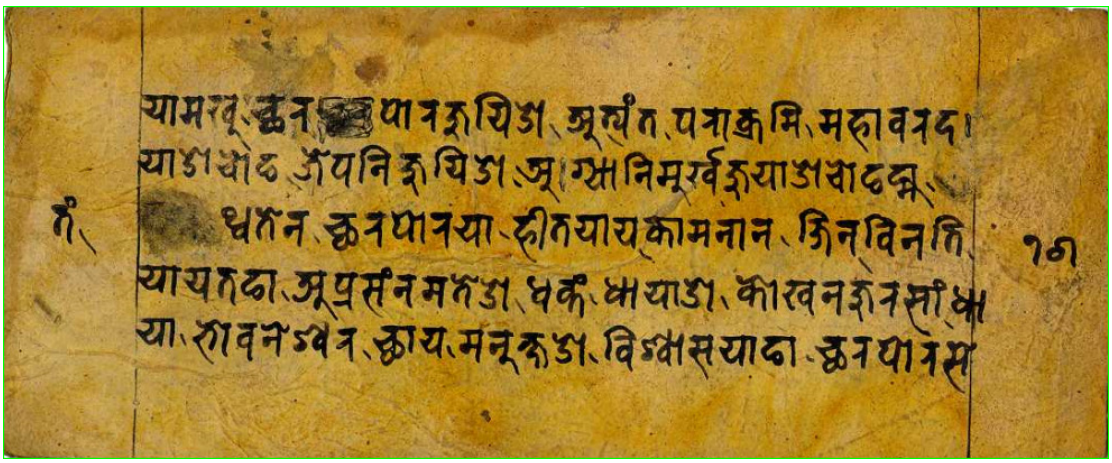

लिप्यन्तरण

तं १६

१. या मखु, छर[14]पोर जुयिओ अत्यंत पराक्रमि महाबर द

२. याओ चोङ, जेपनि जुयिओ अज्ञानि मुर्ख जुयाओ चोङम्ह[15],

३. [16]थ्वतेन छरपोरया हीत याय कामनान जिन बिनति

४. यायतङा, अप्रसंन मतेओ धकं धायाओ कोखन जुरसां धा

५. या, भो बनेश्वर, छाय मनुक्षओ बिश्वास याङा, छरपोरसे

शब्दार्थ

महाबर = महाबल

थ्वतेन = थुकिं याना:

सरलार्थ

इमिसं धुँया पराक्रमयात च्वछाया: मनूयात विश्वास मयाय्त इनाप यात।

---

14 छर व पोर या दथुइ च्वंगु आख; हुया त:गु।

15 अन्तिमया आख: हुयात:गु।

16 न्ह्य:नेया आख: हुयात:गु।

पत्र १७क

छविचित्र

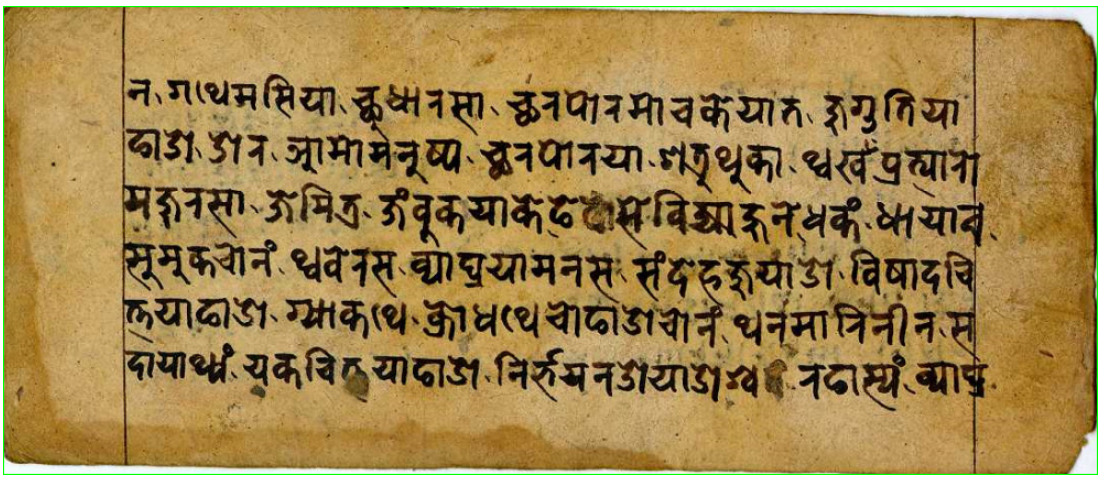

लिप्यन्तरण

१. न गथे मसिया, छु धारसा, छरपोर मोचकेयात जुगुति या

२. ङाओ ओर, आमो मनुष्य छरपोरया शत्रु थुका, थ्व खँ प्रत्यारो

३. मजुरसा जे मित्र जंबुकयाके ङेसे बिज्याहुने धकं धायाव

४. सुमुक चोनं, थ्व बेरस ब्याघ्रया मनस संदेह जुयाओ बिषाद चि

५. त्त याङाओ ग्याक थे क्रोध थे चोङाओ चोन, थन मारिनीन स

६. दाया थ्यं यकचित्त[17] याङाओ निर्भयन ओयाओ श्व[18]रङास्यं ब्याघ्र

शब्दार्थ

प्रत्यारो = पत्या:, विश्वास

सरलार्थ

कोखं व मनुखं धुँयात स्याय्गु जुक्ति यानाच्वंगु दु, मखुसा ध्वंयाके न्यनास्व धका: धयाबिल। व खँ न्यना: धुँया मनय् खँल्हात। मनुखं उकथं षड्यन्त्र यानाच्वंगु खँ न्यना: दु:खी जुया: तं पिकाल। गथुनी न्ह्याबलें थें मग्या:से धुँया न्ह्या:ने वन।

---

17 त आख; बछी हुयात:गु।

18 श्व लिपाया: आख: हुयात:गु।

पत्र १७ख

छविचित्र

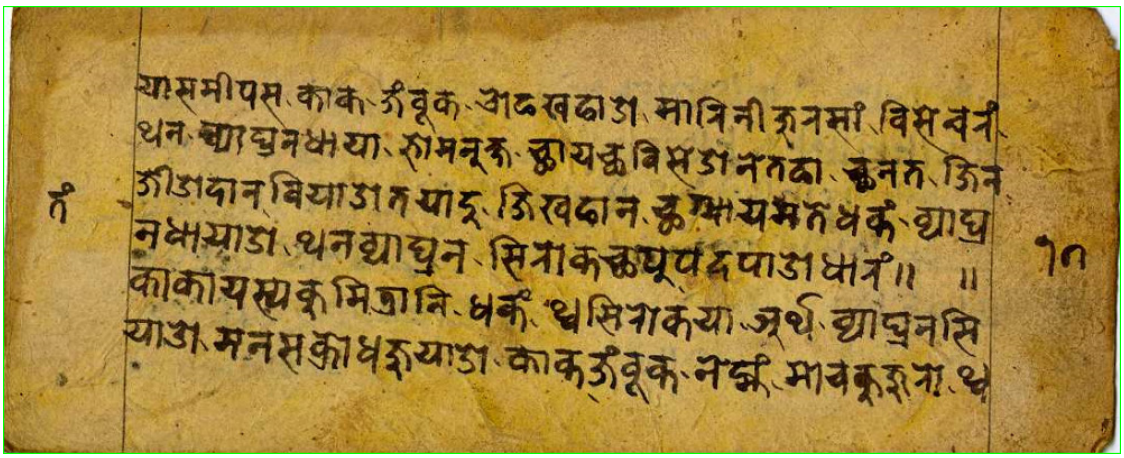

लिप्यन्तरण

तं १७

१. या समीपस काक जंबूक ओङ खडाओ मारिनी जुरसां बिसेवरं,
२. थन ब्याघ्रन धाया भो मनुक्ष, छाय छ बिसेओनेतङा, छनत जिन
३. जीओदान बियाओ तया दु, जि खङान छ ग्याय मते धकं ब्याघ्र
४. न धायाओ, थन ब्याघ्रन[19] सिरोक छपु पदपाओ धारं ॥ ॥
५. काका यस्य *कुमित्रानि* धकं, थ्व सिरोकया अर्थ ब्याघ्रन सि
६. याओ मनस क्रोध जुयाओ काक जंबूक नेम्हं मोचकु जुरो थ्व

शब्दार्थ

सरलार्थ

धुँथाय् क्व: व ध्वं वयाच्वंगु खना: गथुनी बिस्युंवन। गथुनी बिस्युंवंगु खना: धुं "छ ग्याय्मते, जिं छन्त नय्मखु" धाल। उबलय् धुं संस्कृतया छपु श्लोक ब्वन। उगु श्लोकया अर्थ थुइका: धुं तं पिकया: क्व: व ध्वंयात स्यानाबिल।

19 नेसं ६३८ या तन्त्राख्यानय् श्लोक ब्वंम्ह गथुनी धका: न्ह्यथनात:गु दु।

पत्र १८क

छविचित्र

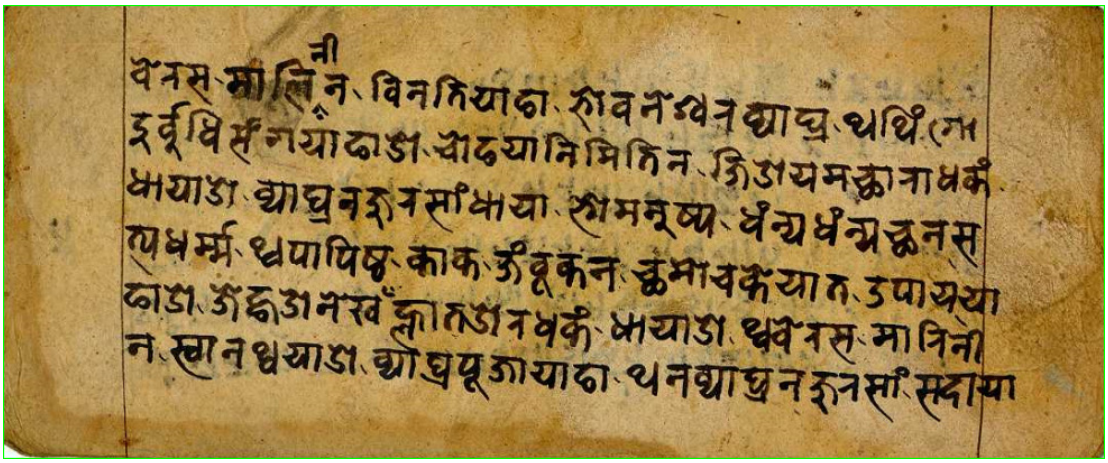

लिप्यन्तरण

१. बेरस मालिनीन[20] बिनति याङा, भो बनेश्वर ब्याघ्र, थथिंगो
२. दुर्बुधि संग याङाओ चोङ निमितिन जि ओय मछारा धकं
३. धायाओ ब्याघ्रन जुरसां धाया, भो मनुष्य, धंन्य धंन्य छन स
४. त्य धर्म्म, थ्व पापिष्ठ काक जंबूकन छ मोचकेयात उपाय या
५. ङाओ जे ह्ङओने खँल्हात ओर धकं धायाओ, थ्व बेरस मारिनी
६. न स्वान थ्वयाओ ब्याघ्र पूजा याङा, थन ब्याघ्रन जुरसां सदाया

शब्दार्थ

सरलार्थ

उगु इलय् गथुनीनं धुँयात दुर्बुद्धि दुपिनिगु संगत यानाजूगुलिं जि छंथाय् मवयागु ख: धाल। धुं पापीपिं ध्वं व क्व: वया: गथुनीयात स्याय्त ग्वसा: ग्वयाच्वंगु खँ कन। अनंलि गथुनीनं स्वां थ्वया: धुँया पूजा यात।

20 'मालि' च्वय्धुंका: चिं तया: 'नी' आख: च्वसं तनात:गु।

पत्र १८ख

छविचित्र

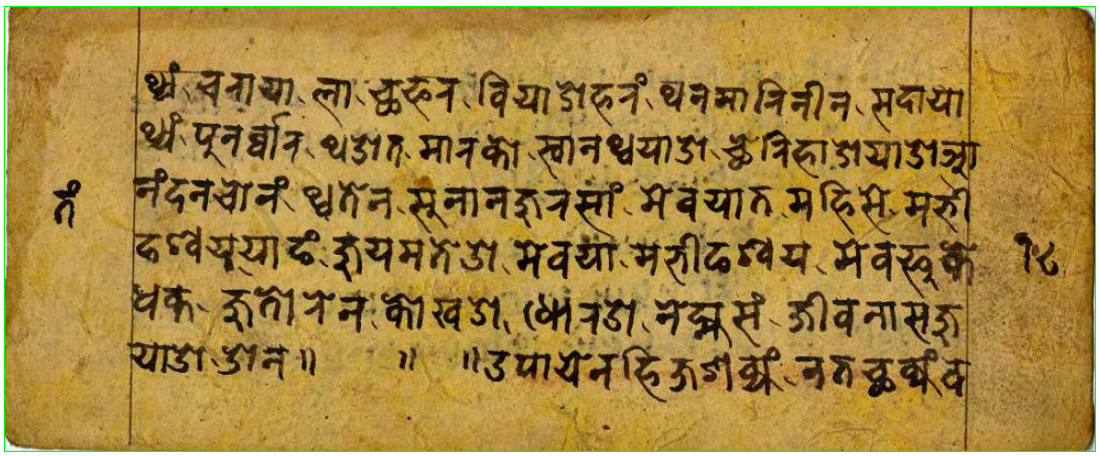

लिप्यन्तरण

तं १८

१. थ्यं चराया ला छफर बियाओ हरं, थन मारिनीन सदाया

२. थ्यं पुनर्व्वार थओत मारको स्वान थ्वयाओ छे रिहा ओयाओ आ

३. नंदन चोनं, थ्वतेन सुनान जुरसां मेवयात महिसे मभी

४. ङ श्वय याङ जुय मतेओ, मेवया मभीङ श्वय मेव फुके

५. धक जुतोरेन कोखओ धोरओ नेम्हसं जीवनास जु

६. याओ ओन ।। ।। उपायेन हि जशक्यं नत छक्यं व

शब्दार्थ

मारको = माक्व

रिहा = लिहां

सरलार्थ

धुं सदां थें गथुनीयात चलाया ला छफँ बियाछवल। गथुनी नं सदांया थें स्वां थ्वया: छेँय् लिहांवया: आनन्दं च्वन। उकिं सुनां नं मेपिनि मभिं जूगु स्वय्, मेपिंत नाश याय् धका: धाय्मज्यू। अथे धातलें क्व: व ध्वं निम्हेसियां जीवन नाश जुल।

पत्र १९क

छविचित्र

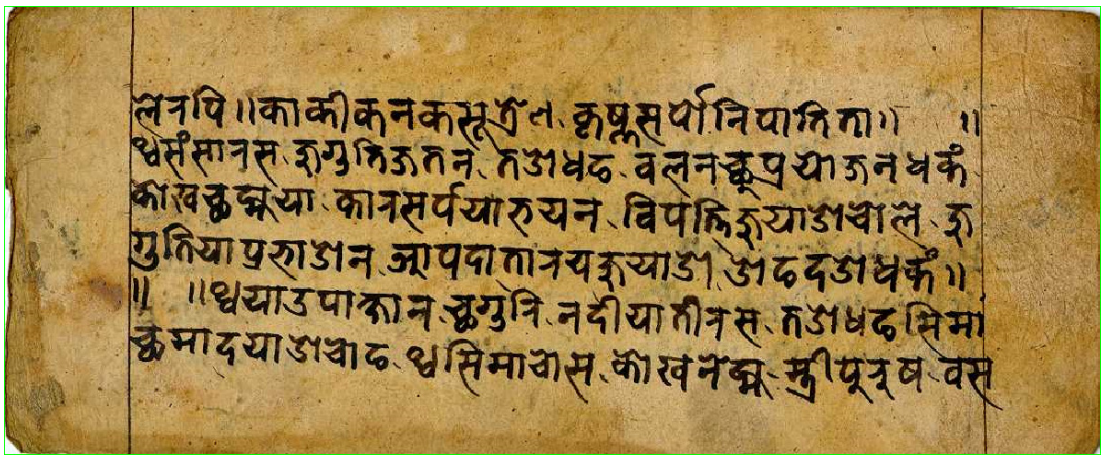

लिप्यन्तरण

१. लेरपि। काकी कनकसूत्रेण कृष्णसर्पो निपातिता॥ ॥

२. थ्व संसारस जुगुति जतन तओधङ, बलन छु प्रयोजान धकं

३. कोख छम्हया कार सर्पया भयन विपत्ति जुयाओ चोले, जु

४. गुतिया प्रभाओन आपदा तारय जुयाओ ओङ दओ धकं॥

५. ॥ थ्वया उपाक्षान, छगुरि नदीया तीरस तओधङ सिमा

६. छमा दयाओ चोङ, थ्व सिमाचोस कोख नेम्ह स्त्री पुरुष बस

शब्दार्थ

चोले = च्वन

सरलार्थ

थ्व संसारय् जुक्ति, जतन धैगु त:धं। बल जक दयां उकिया प्रयोजन मदु। क्व: छम्हेस्यां जुक्ति याना: थ: मचा खुया: नइम्ह कालसर्पयात स्या:गु दु। थ्वया बाखं थथे दु - छगू खुसि सिथय् सिमाय् क्व: छज्व: च्वनाच्वन।

पत्र १९ख

छविचित्र

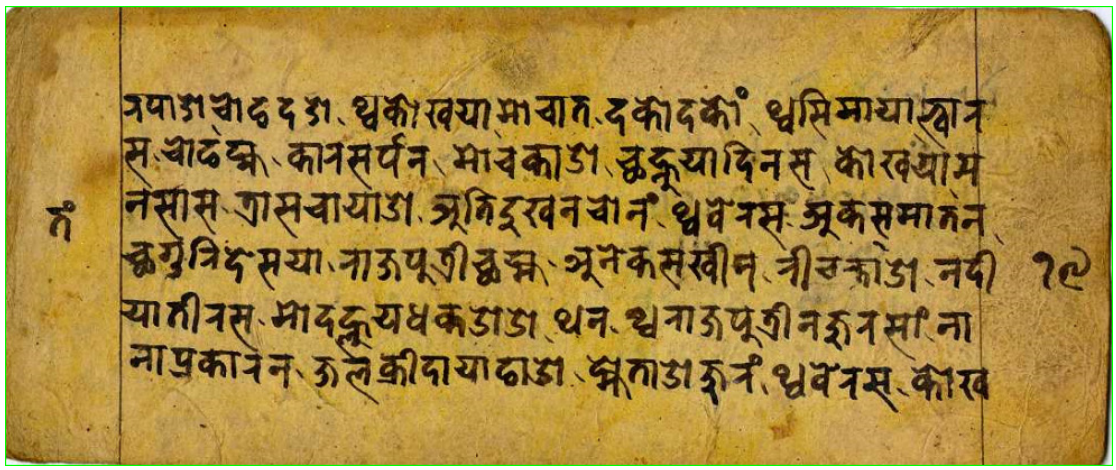

लिप्यन्तरण

तं १९

१. रपाओ चोङ दओ, थ्व कोखया मोचात दको दकों थ्व सिमाया भ्वार

२. स चोङम्ह कारसर्पन मोचकाओ, छन्हुया दिनस कोखया म

३. नसास त्रास चायाओ अति दुखन चोनं, थ्व बेरस अकसमातन

४. छगुरि देसया राजपुत्री छम्ह अनेक सखीन रीचकाओ नदी

५. या तीरस मोद ल्हुय धक ओओ, थन थ्व राजपुत्रीन जुरसां ना

६. ना प्रकारन जलक्रीदा याङाओ म्हेताओ जुरं, थ्व बेरस कोख

शब्दार्थ

भ्वार = प्वा: (जोर्गेन्सन, १९९६: १३८)

रीचकाओ = चा:हुइका:

सरलार्थ

क्व:या गुलि नं मस्त बुइ, इपिं दक्वसित सिमाया प्वालय् च्वनीम्ह कालसर्पं नइगु जुयाच्वन। उकिं क्व: अतिकं दु:खी जुयाच्वन। छन्हु छम्ह राजपुत्री पासापिंनाप वया: खुसी म्व:ल्हुयाच्वन।

पत्र २०क

छविचित्र

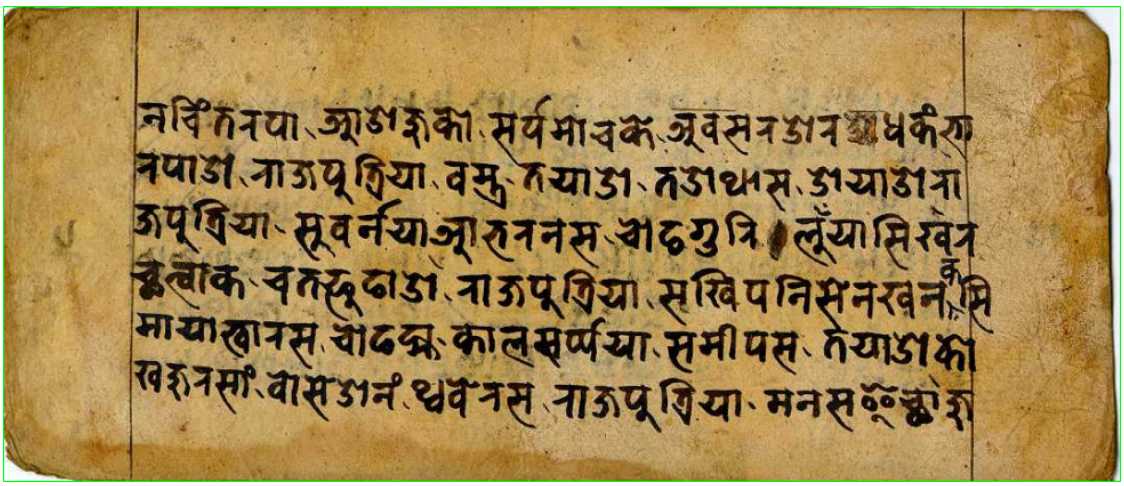

लिप्यन्तरण

१. न चिंतरपा, आओ जुको सर्प मोचके अवसर ओर धकं भा
२. रपाओ राजपुत्रिया वस्त्र तयाओ तओ थास ओयाओ रा
३. जपुत्रिया सुवर्नया आभरनस चोङ गुरि [21]लुँया सिखर
४. छत्वाक चतफुङाओ राजपुत्रिया सखिपनिसेन खन[22]क सि
५. माया भ्वारस चोङम्ह कालसर्प्पया समीपस तयाओ को
६. ख जुरसां बोसे ओनं, थ्व बेरस राजपुत्रिया मनस इछा जु

शब्दार्थ

चिंतरपा, चिंतलपे = चिन्तन याय्गु, बिचा: याय्गु (जोर्गेन्सन, १९३६: ६०)

सरलार्थ

क्वखं सर्पयात स्याय्गु मौका वल धका: बिचा: याना: राजपुत्रीया वस: तयात:थाय् वना: लुँया तिसा चफुना: पासापिंसं खंक कालसर्प च्वनीगु ह्वतय् तया: ब्वयावन। राजपुत्री इच्छा दतले लखय् म्हिताच्वन।

---

21 लुँया न्ह्योने च्वंगु आख; हुयात:गु।

22 न व सि या: दथुइ कागपाद चिं छेला क च्वय् च्वयात:गु।

पत्र २०ख

छविचित्र

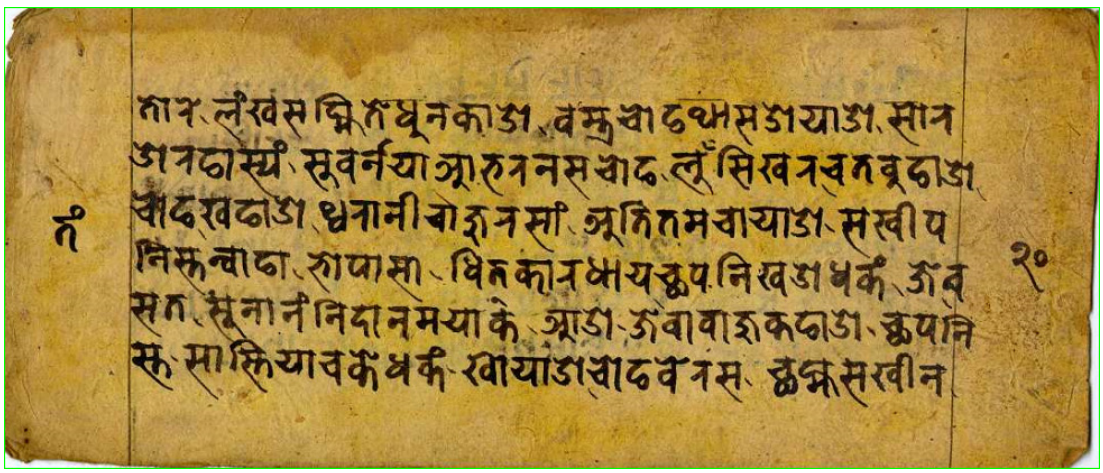

लिप्यन्तरण

तं २०

१. तोरे लंखस म्हिते धुनकाओ वस्त्र चोङ थास ओयाओ सोर
२. ओरङास्यं सुवर्नया आभरनस चोङ लुँ सिखर चतबुङाओ
३. चोङ खङाओ थ्व रानीचा जुरसां अति तमचायाओ सखीप
४. निस्त न्वाङा, भो पासा, धितकार धाय छपनि खओ धकं, जे व
५. सत सुनानं निदान मयाक, आओ जे बाबाजु कङाओ छपनि
६. स्त सास्ति याचके धकं खोयाओ चोङ बेरस छम्ह सखीन

शब्दार्थ

सखिपनिस्त = पासापिन्त

न्वाङा = ब्व:बिल

बाबाजु = बा:

सरलार्थ

राजपुत्रीया लखय् म्हितेधुंका: वस: तयात:थाय् स्व:बलय् लुँसिख: चबुनाच्वंगु खना: तसकं तंचाया: पासापिन्त ब्व:बिल। पासापिंमध्ये छम्हेसिनं क्वखं सिख: यंकूगु खंगु जुयाच्वन।

पत्र २१क

छविचित्र

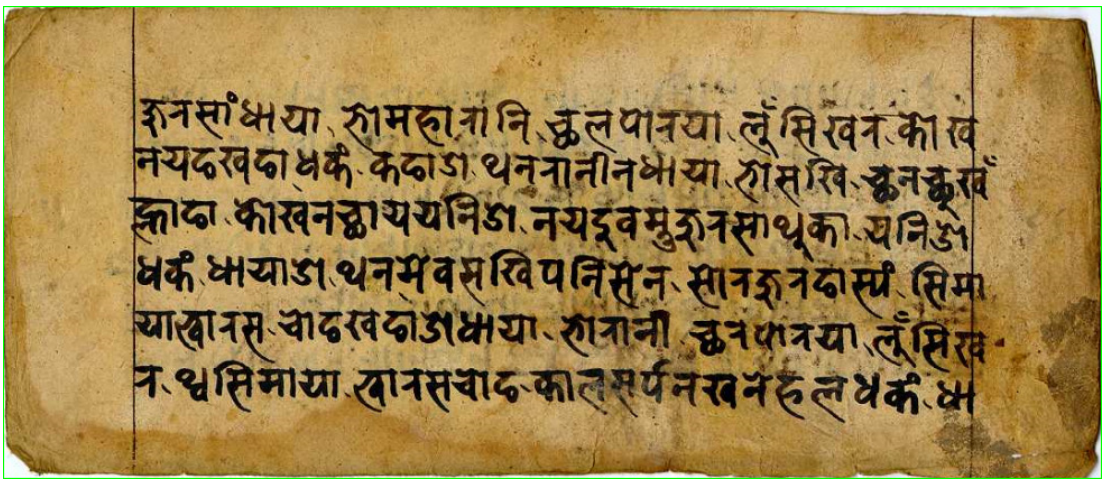

लिप्यन्तरण

१. जुरसां धाया, भो महारानि, छलपोलया लुँ सिखर कोख
२. न यङ खङा धकं केङाओ, थन रानीन धाया, भो सखि, छन छु खँ
३. ल्हाङा, कोखन छाय यनिओ, नय दु वस्तु जुरसा थुका यनिओ
४. धकं धायाओ थन मेव सखिपनिसेन सोर जुरङास्यं सिमा
५. या भ्वारस चोङ खङाओ धाया, भो रानी, छरपोरया लुँ सिख
६. र थ्व सिमाया भ्वारस चोङ कालसर्पन खने हल धकं धा

शब्दार्थ

जुरङास्यं = जुया:

सरलार्थ

वं राजपुत्रीयात थ:म्हेस्यां क्वखं सिख: यंकूगु खना धका: कन। राजपुत्रीं नय्गु वस्तु मखुगुलिं क्वखं सिख: छाय् यंकी धका: पत्या: मयात। पासापिंसं सिख: माला: स्व:बलय् सिमाया प्वालय् तयात:गु खन। इमिसं सिमाप्वालय् च्वंगु सिख: कयाहया: राजपुत्रीयात बीहल।

पत्र २१ख

छविचित्र

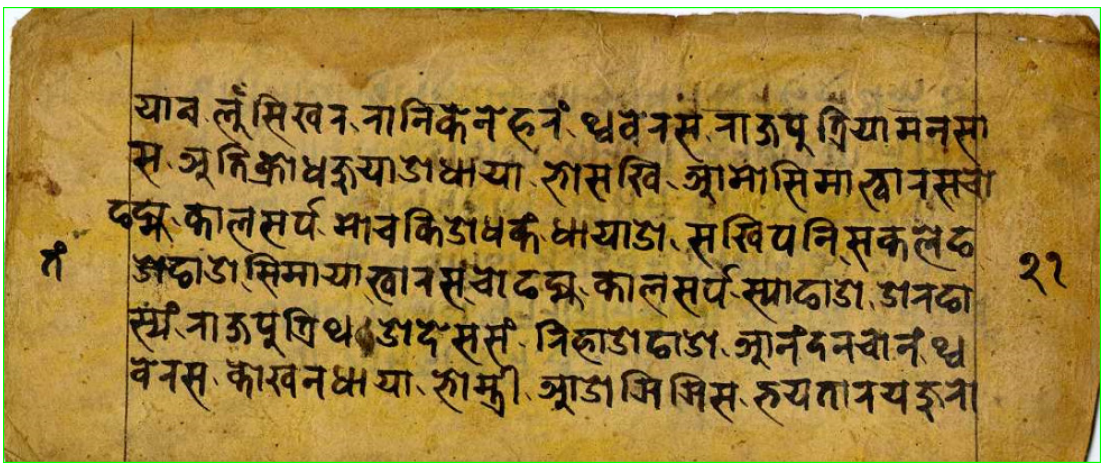

लिप्यन्तरण

तं २१

१. याव लुँ सिखर रानि केने हरं, थ्व बेरसं राजपुत्रिया मनसा
२. स अति क्रोध जुयाओ धाया, भो सखि, आमो सिमा भ्वारस चो
३. डम्ह कालसर्प मोचकिओ धकं धायाओ सखिपनि सकलेङ
४. ओङाओ सिमाया भ्वारसं चोङम्ह कालसर्प स्याङाओ ओरङा
५. स्यं राजपुत्रि थओ देससं रिहा ओङाओ आनंदन चोनं, थ्व
६. बेरस कोखन धाया, भो स्त्री, आओ झिझिस भय तारय जुरो

शब्दार्थ

सरलार्थ

थ:गु लुँसिख: कालसर्पं कयायंकूगु ताय्का: सर्पयात स्याकेबिल। थुगु इलय कोखं वया कलायात इमिगु भय तरेजुल धाल। सर्प सीगुलिं क्व: निम्हतिपू भय तरे जुल धका: आनन्दं च्वन।

पत्र २२क

छविचित्र

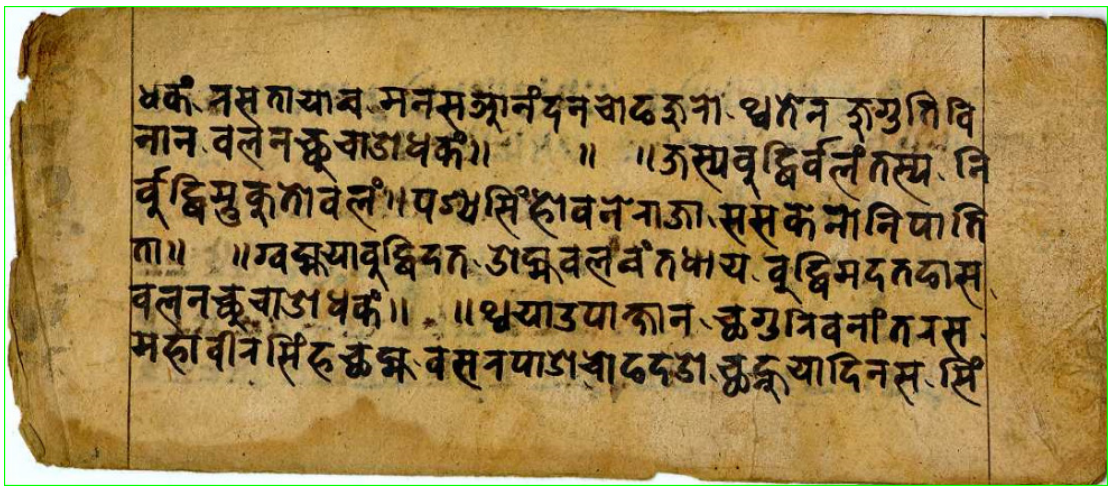

लिप्यन्तरण

१. धकं रसतायाव मनस आनंदन चोङ जुरो, थ्वतेन जुगुति बि
२. नान बलन छुचाओ धकं ।। ।। जस्य बुद्धिर्बलं तस्य नि
३. र्बुद्धिस्तु कुतो बलं । पश्य सिंहो वनेराजा ससकेनो निपाति
४. ता ।। ।। ग्वम्हया बुद्धि दत ओम्ह बलवंत, धाय बुद्धि मदतङास
५. बलन छुचाओ धकं ।। ।। थ्वया उपाक्षन, छगुरि वनांतरस
६. महावीर सिंह छम्ह बसरपाओ चोङ दओ, छम्हुया दिनस सिं

शब्दार्थ

सरलार्थ

उकिं बलस्वयां बुद्धि त:धं । गुम्हेसिके बुद्धि दु, व बलवान् जुइ । बुद्धि मगा:सा बलया छुं अर्थ मदु । थूकीया बाखं थथे दु - छगू जंगलय् महाबीर धैम्ह सिंह छम्ह दु ।

पत्र २२ख

छविचित्र

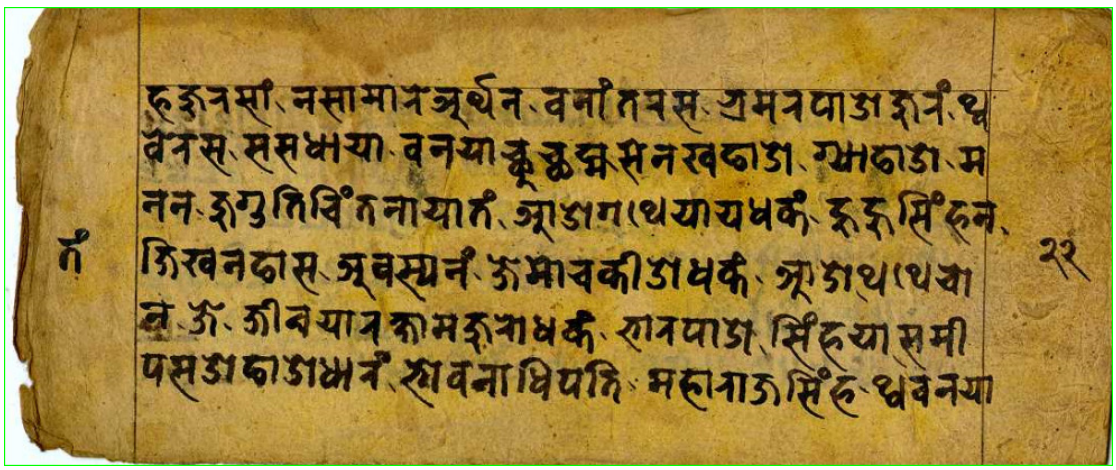

२. लिप्यन्तरण

तं २२

१. ह जुरसां नसा मारे अर्थन वनांतरस भ्रमरपाओ जुरं, थ्व
२. बेरस सस धाया वनया छु छम्हसेन खडाओ ग्याडाओ म
३. नन जुगुति चिंतना यातं, आओ गथे याय धकं जुजु सिंहन
४. जि खनडास अवस्य नं जे मोचकीओ धकं आओ थथे चो
५. न, जे जीवया रक्षा मजुरो धकं भारपाओ सिंहया समी
६. पस ओडाओ धारं, भो वनाधिपनि महाराज सिंह, थ्व बनया

शब्दार्थ

भ्रमरपाओ = चा:हिलेगु

सस = खरा:चा

सरलार्थ

छन्हु व सिहं नयगु मालेत जंगलय् वंगु इलय् खरा:चा छम्ह खन। सिंहं थ:त स्याइ धका: ग्याना: खरा:चां छगू उपाय पिकाल।

पत्र २३क

छविचित्र

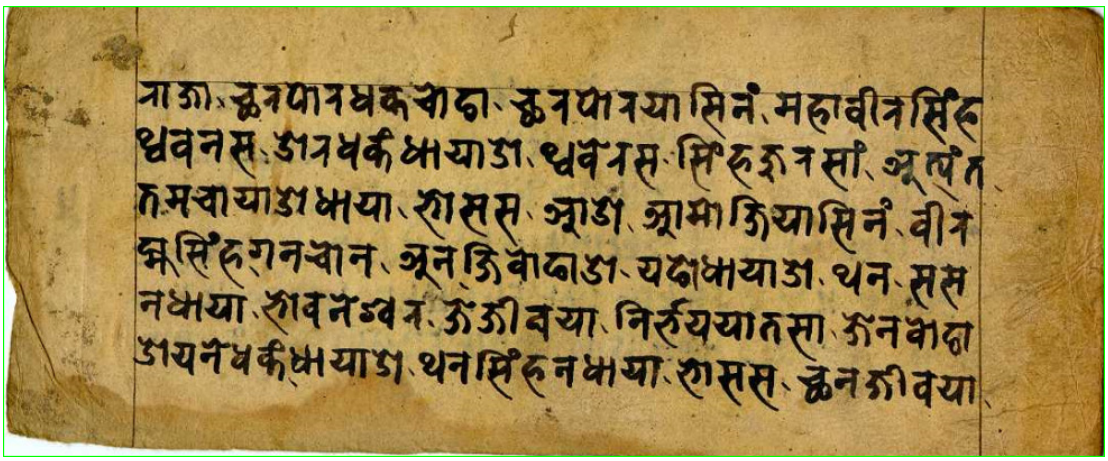

लिप्यन्तरण

१. राजा छरपोर धक चोङा, छरपोरयासिनं महाबीर सिंह
२. थ्व बनस ओर धकं धायाओ, थ्व बेरस सिंह जुरसां अत्यन्त
३. तमचायाओ धाया, भो सस, आओ, आमो जियासिनं बीर
४. म्ह सिंह गन चोन अन जि बोङाओ यङो धायाओ, थन सस
५. न धाया, भो वनेश्वर, जे जीवया निर्भय यातसा जेन बोङा
६. ओ यने धकं धायाओ थन सिंहन धाया, भो सस, छन जीवया

शब्दार्थ

सरलार्थ

वं सिंहयात छलपोलस्वयां ब:ला:म्ह सिंह छम्ह जंगलय् खना धाल। व खँ न्यना: सिंहं तं पिकया: थ:त उम्ह सिंहथाय् ब्वनायंकेत धाल।

पत्र २३ख

छविचित्र

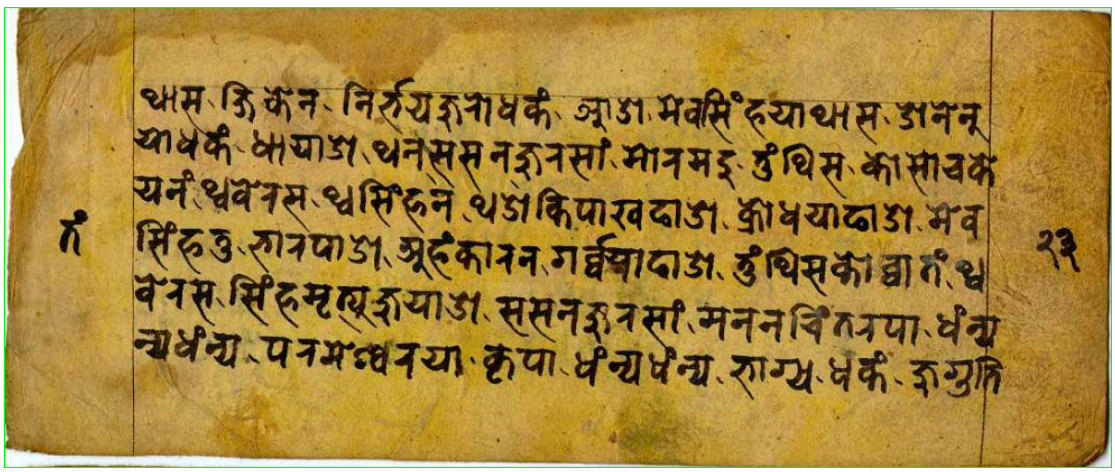

लिप्यन्तरण

तं २३

१. थास जि केन, निर्भय जुरो धकं आओ मेव सिंहया थास ओनेनु
२. यो धकं धायाओ, थन ससन जुरसां मोर मदु तुंथिस कोसोचके
३. यनं, थ्व बेरस थ्व सिंहन थओ किपा खडाओ क्रोध याडाओ मेव
४. सिंहतु भारपाओ अहंकारन गर्व्व याडाओ तुंथिस कोब्वातं, थ्व
५. बेरस सिंह मृत्यु जुयाओ ससन जुरसां मनन चिंतरपा, धन्य
६. न्य धंन्य परमेश्वरया कृपा, धंन्य धंन्य भाग्य धकं जुगुति

शब्दार्थ

मोर = म्व:, प:खा: (मल्ल २०००: ४०२)

सरलार्थ

खरा:चां सिंहयात प:खा: मदुगु तुंथी यंकल। सिँहं तुँथी थ:गु किपा खना: मेम्ह हे सिंह ताय्का: वयात स्याय् धका: तुँथी क्वब्वात। तुँथी क्वब्वाना: सिंह सीगुलिं खरा:चा लय्ताया: द्य:यात सुभाय् बिल।

पत्र २४क

छविचित्र

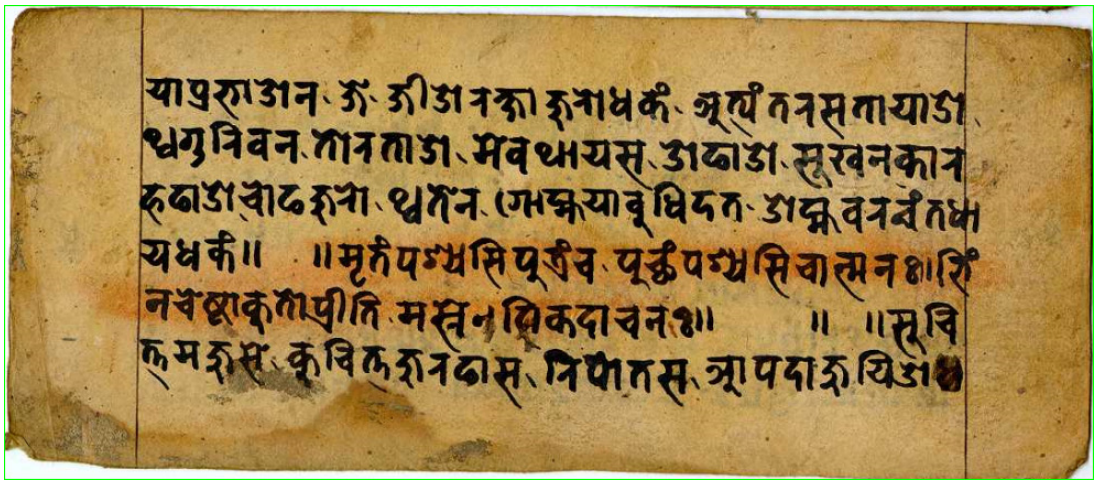

लिप्यन्तरण

१. या प्रभाओन जे जीओ रक्षा जुरो धकं अत्यंत रसतायाओ
२. थ्वगुरि वन तोरताओ मेव थायस ओङाओ सुखन कार
३. हङाओ चोङ जुरो, थ्वतेन गोम्हया बुधि दत ओम्ह बरवंत धा
४. य धकं ॥ ॥ मृतं पश्यसि पुत्रंच पुछं पश्यसि चात्मन: । भिं
५. न चेष्टा कुतो प्रीतिम स्नेहपि कदाचन: ॥ ॥ सुचि
६. त्त मजुसे कुचित्त जुरङास रिपोतस आपदा जुयिओ ध

शब्दार्थ

बरवंत = ब:ला:म्ह

सरलार्थ

अनंलि व थाय् त्व:ता: मेगु हे जंगलय् वना: च्वंवन। उकिं गुम्हेसिके बुद्धि दइ, व हे ब:ला:म्ह जुइ। भिंगु चित्त मजूसे कुचित्त जुलकि लिपा आपतय् लाइ।

पत्र२४ख

छविचित्र

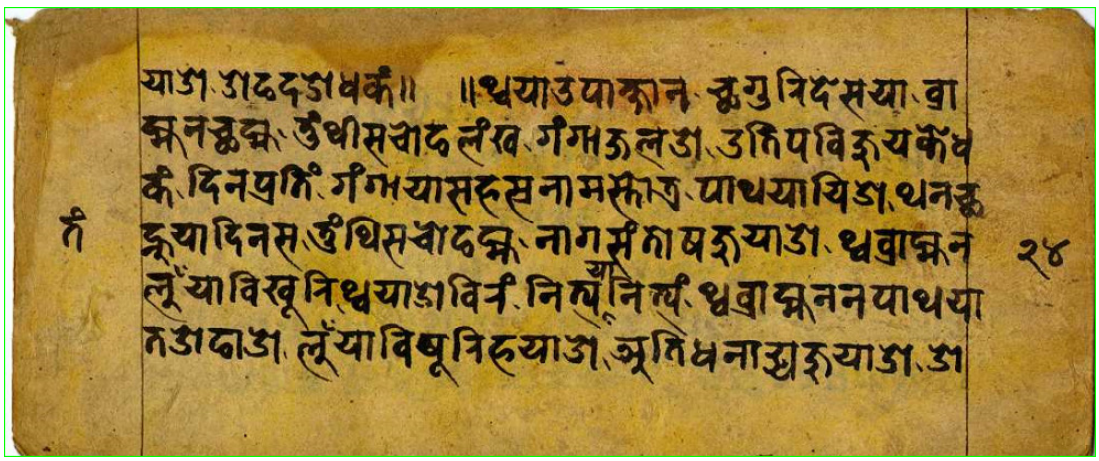

तं २४

लिप्यन्तरण

तं २४

१. याओ ओङ दओ धकं ।। ।। थ्वया उपाक्षान, छगुरि देसया ब्रा
२. म्हन छम्ह तुंथीस चोङ लंख गंगा जलओ उति पवि(त्र) जुयके ध
३. कं दिन प्रतिं गंगाया सहस्रनाम स्तोत्र पाथ यायिओ, थन छ
४. न्हुया दिनस तुंथिस चोङ,म्ह नाग संतोष जुयाओ थ्व ब्राम्हन
५. लुँया बिखूरि थ्वयाओ बिरं, नित्यया नित्यं थ्व ब्राम्हनन पाथया
६. तओङाओ लुँया बिषूरि हयाओ अति धनाद्य जुयाओ ओ

शब्दार्थ

बिषूरि = बिखू, नागया लं

थ्वयाओ = त्वया:

सहस्रनाम स्तोत्र = द्व:छि नां दुगु तुत:

सरलार्थ

थुकिया बाखं थथे दु – छगू देसय् ब्राम्हण छम्ह दुगु जुयाच्वन। वं तुँथी च्वंगु ल: गंगाजल थें पवित्र जुइ धका: न्हिंन्हिं गंगाया सहस्रनाम स्तोत्र पाठ याइगु जुयाच्वन। व ब्राम्हणया भक्तिभाव खना: तुँथी च्वंम्ह नाग सन्तुष्ट जुया: लुँया बिखू त्वयाबिल। नागं उकथं न्हिंन्हिं लुँया बिखू त्वयाब्यूगुलिं व ब्राम्हण त:मि जुल।

पत्र २५क

छविचित्र

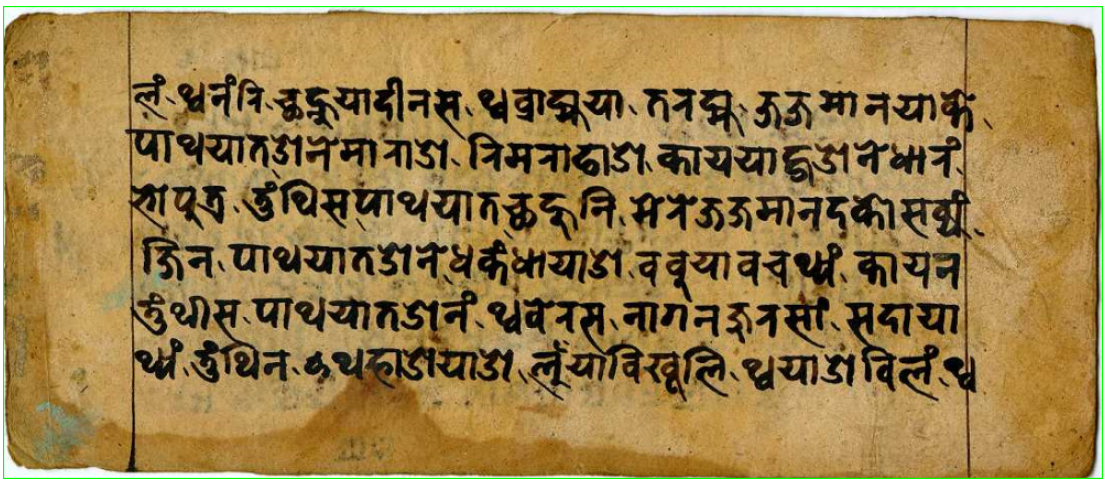

लिप्यन्तरण

१. लं, थ्वनंरि छन्हुया दिनस थ्व ब्राम्ह(न)या तरम्ह जजमानयाके
२. पाथ यात ओनेमाराओ रिमराङाओ कायया ह्ङ्ओने धारं,
३. भो पुत्र, तुंथिस पाथ यात छन्हु नि मेरे जजमान दकोसक्यं
४. जिन पाथ यात ओने धकं धायाओ बबुया वचनथ्यं कायन
५. तुंथीस पाथ यातओनं, थ्व बेरस नागन जुरसां सदाया
६. थ्यं तुंथिन थहा ओयाओ लुँया बिखूलि थ्वयाओ बिलं, थ्व

शब्दार्थ

सरलार्थ

न्हु उम्ह ब्राम्हणया त:धंम्ह जजमानयाथाय् पाठ याय्त वनेमा:गुलिं थ:म्हं तुँथी यानावयाच्वंगु पाठ ब्वनेगु ज्या थ: काय्यात जिम्मा बियावन। काय्म्हं पाठ यानाच्वंबलय् सदांया थें उम्ह नाग वया: लुँया बिखू बिल।

पत्र २५ख

छविचित्र

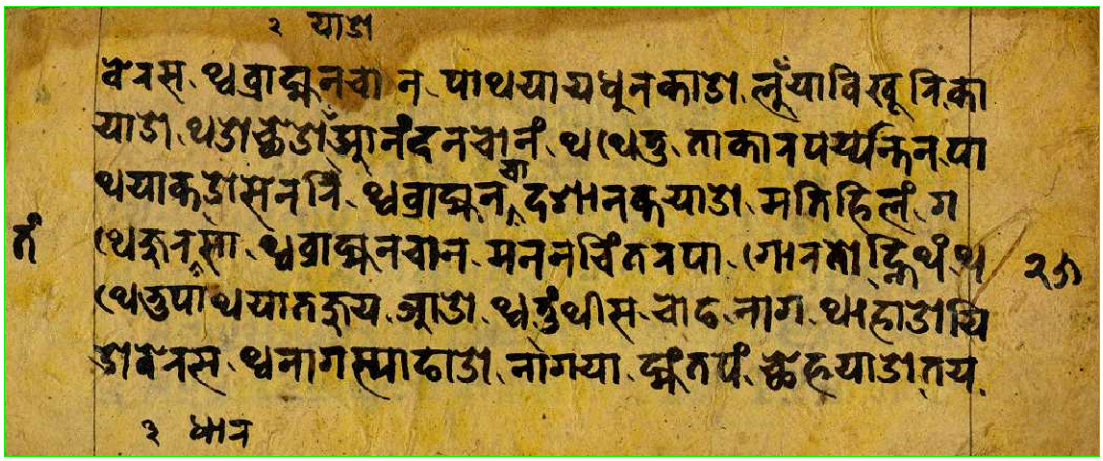

२. लिप्यन्तरण

तं २५

१. बेरस थ्व ब्राम्हनचान पाथ याय धुनकाओ लुँया बिखूरि का

२. याओ थओ छे ओयाओ[23] आनंदन चोनं, थथेतु ताकार पर्य्यन्तन पा

३. थ याक ओसेनरिं थ्व ब्राम्हनया दशान कयाओ मति हिलं, ग

४. थे जुर धारसा[24] थ्व ब्राम्हनचान मनन चिंतरपा, गोरतो न्हिथं थ

५. थेतु पाथ यात जुय, आओ थ्व तुंथीस चो नाग थाहा ओयि

६. ओ बेरस थ्व नाग स्याङाओ नागया म्हं तपं[25] छे हयाओ तय ३ धार

शब्दार्थ

गोरतो = गुलितक

सरलार्थ

नागं ब्यूगु लुँया बिखू कया: थ:गु छेँय् वना: आनन्दं च्वन। छन्हु वयागु मनय् लोभ दनावल। न्हिंन्हिं पाठ याना: बिखू कयाच्वनेगु पलेसा नागयात हे ज्वना: छेँय् हया: स्याय्धका: बिचा: यात।

---

23 'ओ' च्वय्धुंका: चिं बिया: पत्रया च्वय् 'याओ' तनात:गु दु।

24 'जुर' च्वय्धुंका: चिं बिया: पत्रया क्वसं 'धार' तनात:गु दु।

25 नापं ?

पत्र २६क

छविचित्र

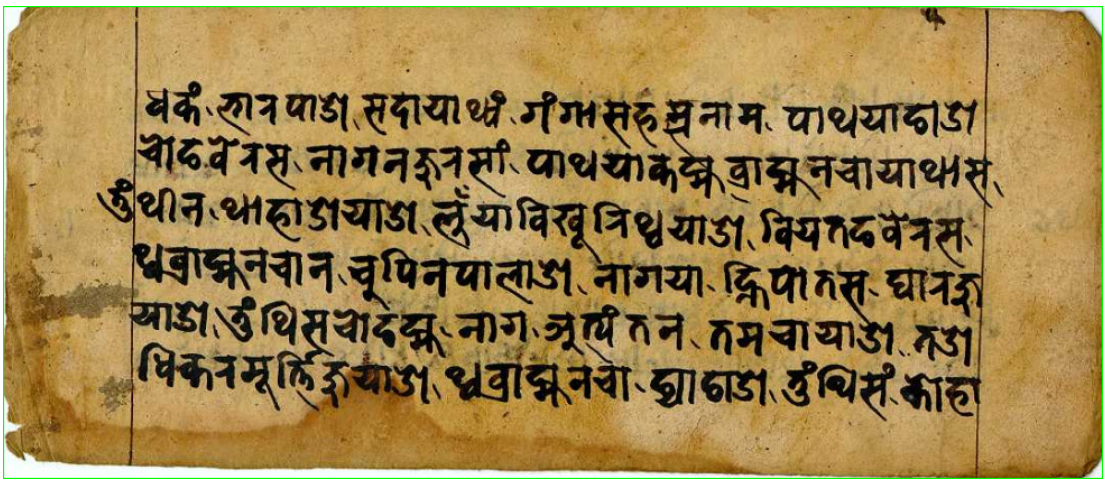

लिप्यन्तरण

१. धकं भरपाओ सदाया थ्यं गंगा सहस्रनाम पाथ याङाओ
२. चोङ बेरस नागन जुरसां पाथ याकम्ह ब्राम्हनचाया थास
३. तुंथीन थाहा ओयाओ लुँया बिखूरि थ्वयाओ बियतङ बेरस
४. थ्व ब्राम्हनचान चुपिन पालाओ नागया न्हिपोतस घार जु
५. याओ तुंथिस चोङम्ह नाग अत्यंतन तमचायाओ तओ
६. धिकर मूर्त्ति जुयाओ थ्व ब्राम्हनचा ङ्याङाओ तुंथिसं कोहा

शब्दार्थ

न्हिपोत = न्हिप्यं

सरलार्थ

न्ह्याबलें थें गंगा सहस्रनाम पाठ यानाच्वंबलय् नाग तुँथिं थहांवया: बिखू त्वया: बीत्यंबलय् चुपिं पालाबिल। चुपिं लाना: नागया न्हिप्यनय् घा: जूगुलिं नागं तं पिकया: न्याना: तुँथी हे कुहांवन।

पत्र २६ख

छविचित्र

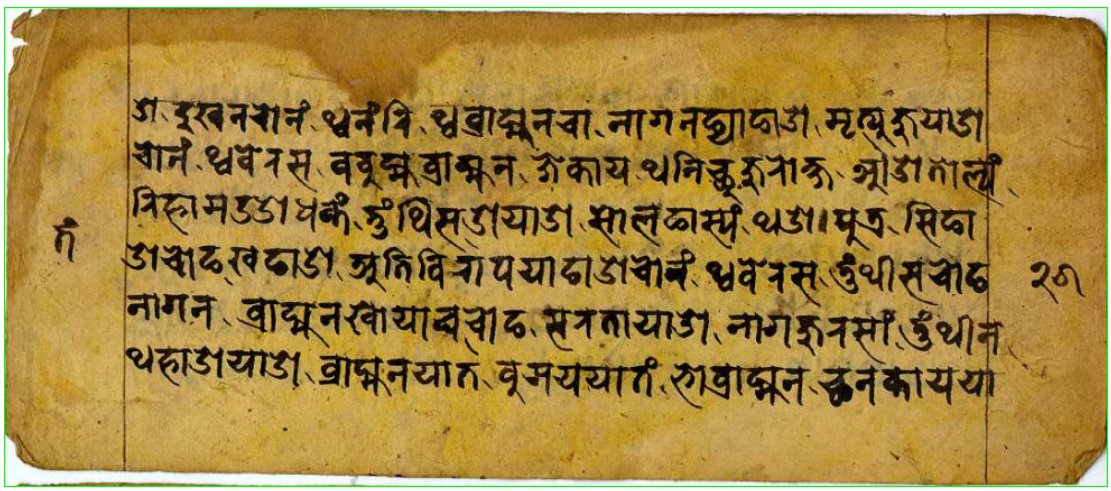

लिप्यन्तरण

तं २६

१. ओ दुखन चोनं, थ्वनंरि थ्व ब्राम्हनचा नागन न्याङाओ मृत्यु जुयाओ

२. चोनं, थ्व बेरस बबुम्ह ब्राम्हन जे काय थनि छु जुरोक्ष, आओतोल्यं

३. रिहा मउओ धकं तुंथिस ओयाओ सोलङास्य थओ पुत्र सिङा

४. ओ चोङ खङाओ अति बिराप याङाओ चोनं[26], थ्व बेरस तुंथीस चोङ

५. नागन ब्राम्हन खोयाव चोङ सर तायाओ नाग जुरसां तुंथीन

६. थहा ओयाओ ब्राम्हनयात बुझय यातं, भो ब्राम्हन, छन काययाः

शब्दार्थ

सोलङास्य = स्व:बले

थ्वनंरि = थनलि

सरलार्थ

नागं न्याना: काय्म्ह सित। उखे काय् लिहांमव:गुलिं बौम्हेसिया धन्दा जुया: मा:वंबलय् थ: काय् सिनाच्वंगु खना: तस्कं ख्वयाच्वन। उगु इलय् तुँथी च्वंम्ह नागं ब्राम्हण ख्वयाच्वंगु स: ताया: तुँथिं थहांवया: छु जुल धका: न्यन।

---

26 चोनं या नं भतिचा अप्व: रंग तया च्वयात:गु।

पत्र २७क

छविचित्र

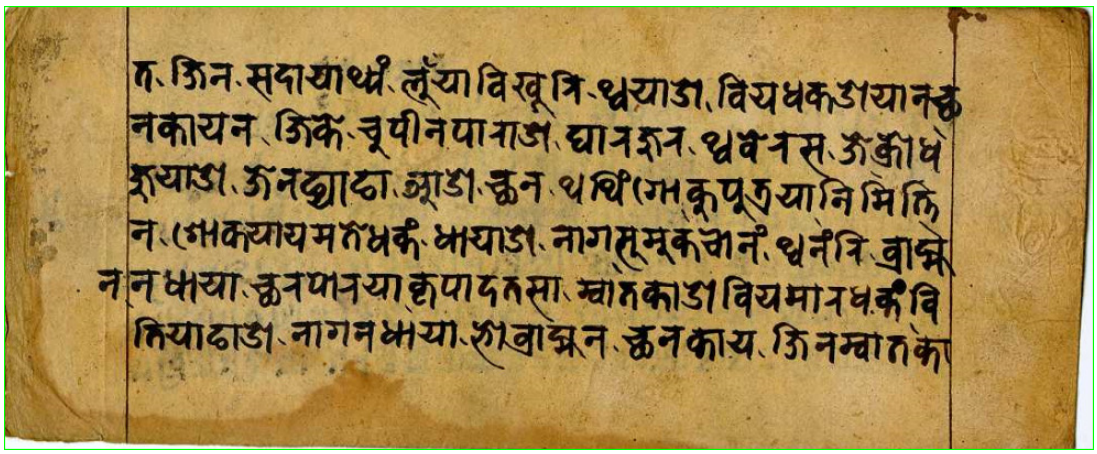

लिप्यन्तरण

१. त जिन सदाया थ्यं लुँया बिखूरि थ्वयाओ बिय धक ओयान छ
२. न कायन जिके चुपीन पाराओ घार जुर, थ्व बेरस जे क्रोध
३. जुयाओ जेन ङ्याङा, आओ छन थथिंगो कुपुत्रया निमित्ति
४. न शोक याय मते धकं धायाओ नाग सुमुक चोनं, थ्वनंरि ब्राम्ह
५. नन धाया, छरपोरया कृपा दतसा म्वातकाओ बियमार धकं बि
६. ति याङाओ, नागन धाया, भो ब्राम्हन, छन काय जिन म्वातका

शब्दार्थ

सरलार्थ

नागं बिखू त्वयाबीत्यंबलय् काय्म्हं चुपिं पा:गुलिं न्याना: स्यानाबियागु खँ कन। ब्राम्हणं थ: काय्यात हाकनं म्वाकाबीत नागयाके इनाप यात। नागं सीम्हेसित म्वाकाबीगु शक्ति थ:के मदु धाल।

पत्र २७ख

छविचित्र

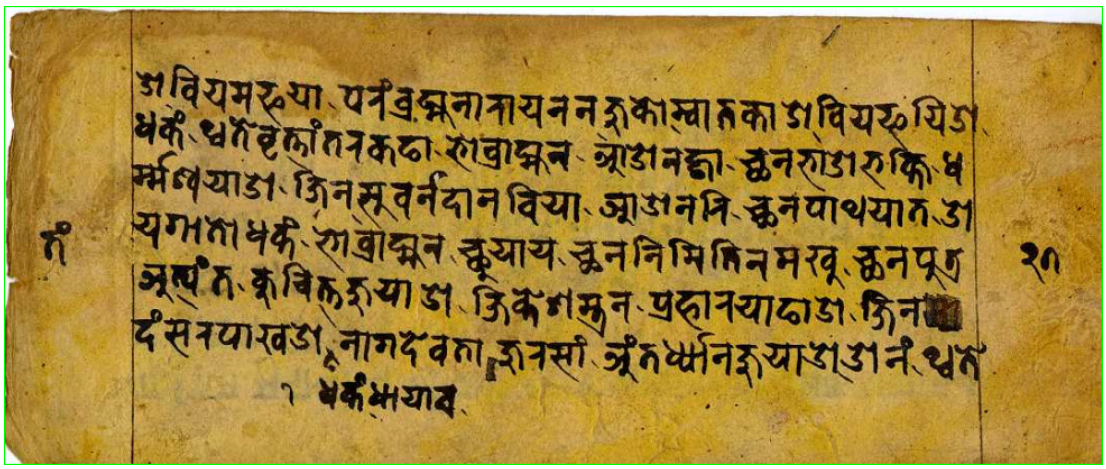

लिप्यन्तरण

तं २७

१. ओ बिय मफया, परं ब्रम्हनारायनन जुको म्वातकाओ बिय फयिओ

२. धकं थ्वते वृत्तांतर कङा, भो ब्राम्हन, आओन ह्ङा छन भाओभक्ति ध

३. र्म्म श्वयाओ जिन सुवर्न दान बिया, आओनरि छन पाथ यात ओ

४. य गातो धकं, भो ब्राम्हन, छु याय छन निमितिन मखु छन पुत्र

५. अत्यंत कुचित्त जुयाओ जिके शस्त्रन प्रहार याङाओ जिन[27]

६. दंसरपा खओ[28] धकं धयाव नागदेवता जुरसां अंतर्ध्यान जुयाओ ओनं, थ्वते

शब्दार्थ

दंसरपा = न्याय्गु ह्ङा = न्हापा

सरलार्थ

सीधुंकूम्हेसित परम् ब्रम्हनारायणं जक म्वाके फै धाल। "छंगु भावभक्ति खना: लुँया बिखू बियागु ख:। तर छिमि काय्या चित्त मभिंगुलिं जिं स्याय्माल" धया: नाग अन्तर्ध्यान जुल।

---

27 जिन लिपा आख; हुयात:गु दु।

28 दंसरपा खओ व नागदेवता या दथुइ चिं तया क्वय् धकं धयाव च्वयात:गु दु।

पत्र २८क

छविचित्र

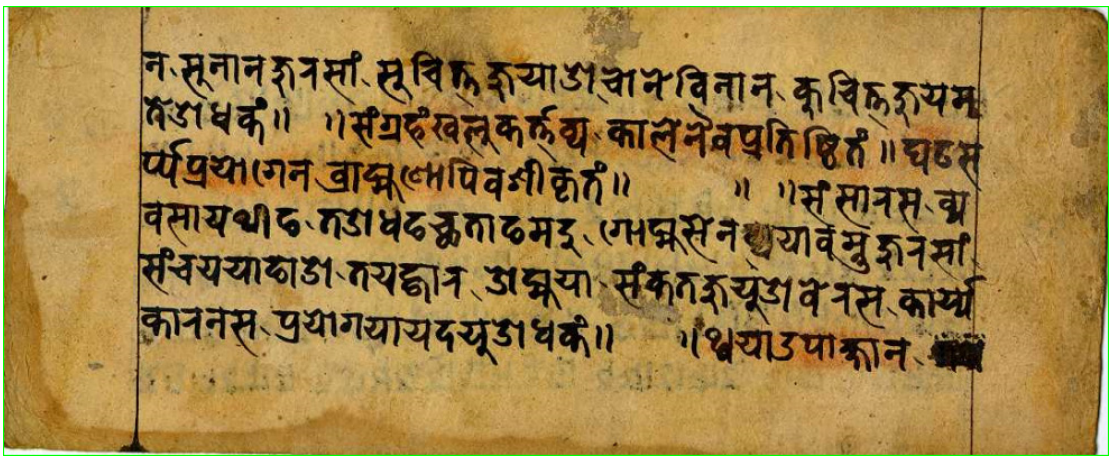

लिप्यन्तरण

१. न सुनान जुरसां सुचित्त जुयाओ चोने बिनान कुचित्त जुय म
२. तेओ धकं ।। ।। संग्रहं खलु कर्तव्य कालेनैव प्रतिष्ठितं।।घटस
३. र्प्प प्रयोगेन ब्राह्मणोपि वशीकृतं ।। ।। संसारस व्य
४. वसाय थीङ तओधङ छताङ मदु, गोम्हसे नया वस्तु जुरसां
५. संचय याङाओ तय ह्ङार ओम्हया संकत जुयुओ बेरस कार्य्य
६. कारनस प्रयोग याय दयुओ धकं ।। ।। थ्वया उपाक्षान[29],

शब्दार्थ

सरलार्थ

उकिं मनुखं थःगु चित्त भिंकेमाः, कुचित्त जुइमज्यू। संसारय् व्यवयाय स्वयां तःधंगु छुं मदु। गुम्हेस्यां नँया वस्तु जूसां मुंकातइ, वया न्ह्यागु संकट वःसां मालीबलय् छयलेदइ। थुकिया बाखं थथे दु -

29 लिपाया आखः हुयातःगु दु।

पत्र २८ख

छविचित्र

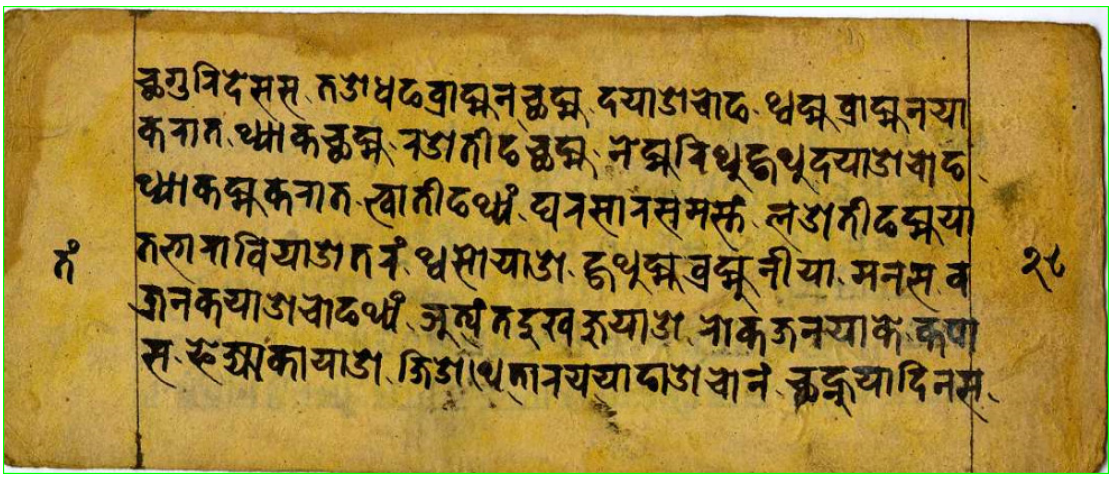

लिप्यन्तरण

तं २७

१. छगुरि देसस तओधङ ब्राम्हन छम्ह दयाओ चोङ, थ्वम्ह ब्राम्हनया

२. करात थ्याक छम्ह रओतीङ छम्ह नेम्ह रिथु ह्ङथु दयाओ चोङ,

३. थ्याकम्ह करात भ्वातिङ थ्यं, घरसार समस्तं लओतीङम्हया

४. त भारा बियाओ तरं, थ्व सोयाओ ह्ङथुम्ह ब्रम्हुनीया मनस ब

५. ज्ञन कयाओ चोङ थ्यं अत्यंत दुख जुयाओ रोकजनयाके कपा

६. स फेज्या कायाओ जिओथे तारय याङाओ चोनं, छन्हुया दिनस

शब्दार्थ

थ्याक = वैधानिक (जोर्गेन्सन, १९३६: ८८)

रओतीङ = पिनेच्चंम्ह, मथ्या:म्ह

भ्वातिङ = भ्वातिं, नोकर्नी

सरलार्थ

छगू देसय् त:धंम्ह बर्मूया न्ह्यथुम्ह व लिथुम्ह याना: निम्ह कला: दयाच्वन। न्ह्यथुम्ह कला:यात भ्वातिं थें यानातलसा लिथुम्ह कला:यात छेँ-बुँया भाला बियातल। उकिं न्ह्यथुम्ह कला:या दु:ख जुया: कपाय् फ्यना: जीवन हनाच्वनेमाल।

पत्र २९क

छविचित्र

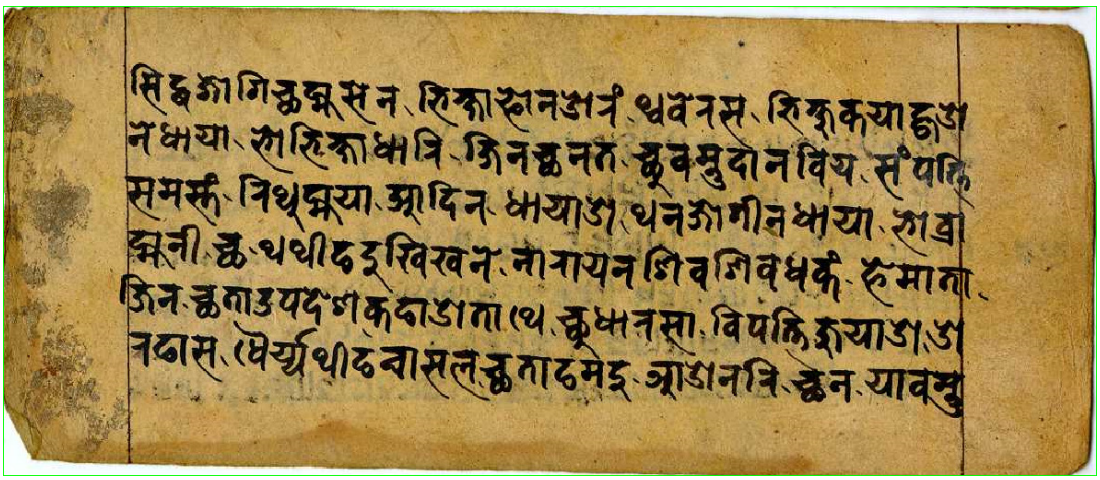

लिप्यन्तरण

१. सिद्ध जोगि छम्हसेन भिक्षा फोन ओरं, थ्व बेरस भिक्षुकया ह्ङओ
२. ने धाया, भो भिक्षाधारि, जिन छनत छु वस्तु दान बिय, संपत्ति
३. समस्तं रिथुम्हया आदिन धायाओ, थन जोगीन धाया, भो ब्रा
४. म्हनी, छ थथीङ दुखि खने, नारायन शिव शिव धकं हे माता,
५. जिन छता उपदेश कङाओ ताथे, छु धारसा, विपत्ति जुयाओ ओ
६. रङास धैर्य्य थीङ वासल छताङ मदु, आओनरि छ नया वस्तु

शब्दार्थ

आओनरि = आवंलि

सरलार्थ

छन्हु वयाथाय् जोगी छम्ह वया: भिक्षा फ्वंवल। व मिसां थ:गु अवस्था कना: थ:के दान बीत छुं हे वस्तु मदुगु खँ न्ह्यथन। मिसाया दुर्दशा खना: जोगीं धैर्य थें त:धंगु वास: छुं हे मदु धका: उपदेश बिल।

पत्र २९ख

छविचित्र

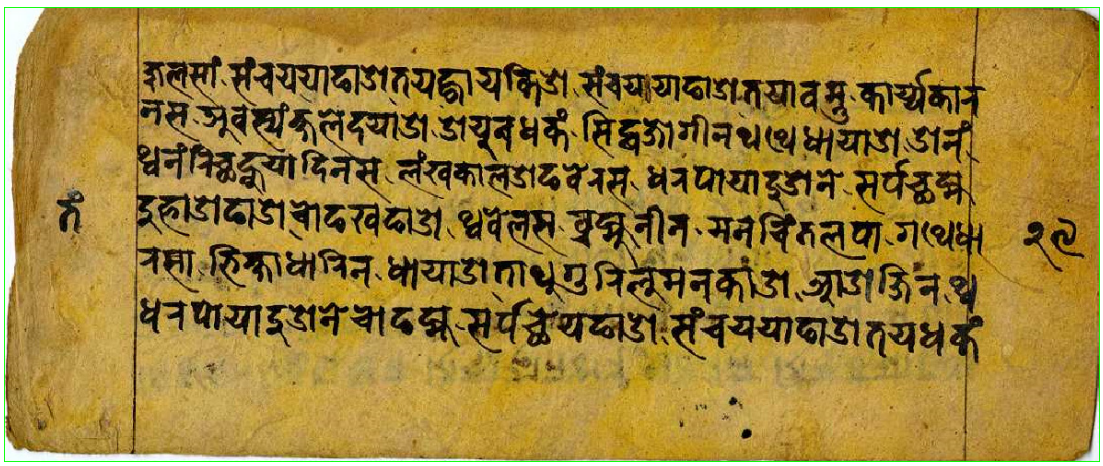

लिप्यन्तरण

तं २९

१. जुलसां संचय याङाओ तय ह्ड्यायकिओ, संचय याङाओ तया वस्तु कार्य्यकार
२. नस अवस्यं क्षले दयाओ ओयुव धकं सिद्ध जोगीन थथे धायाओ ओनं,
३. थ्वनंरि छन्हुया दिनस लंख कालओङ बेरस धरपोया दुओने चोनम्ह सर्प छम्ह
४. दुहा ओङाओ चोङ खङाओ, थ्व बेलस ब्रम्हुनीन मन चिंतलपा, गथे धार
५. सा भिक्षाधारिन धायाओ ता थुगुरि लुमनकाओ आओ जिन थ्व
६. धरपोया दुओने चोङ म्ह सर्प छे यङाओ संचय याङाओ तय धकं

शब्दार्थ

कार्य्यकारन = ज्या दइबलय्, मालीबले

लंख = ल:

कालओङ = का:वंगु

धरपो = धम्प

सरलार्थ

जोगीं न्ह्याग्गु वस्तु जूसां मुंका:ति, लिपा ज्या वइ धका: लिहांवन। छन्हु ल: का:वंबलय् धम्पय् ताहा छम्ह दुहांवंगु खंबलय् जोगीं धा:गु खँ लुमंका: उम्ह ताहायात छेंय् यंका: सुरक्षित यानातय् धका: बिचा: यात।

पत्र ३०क

छविचित्र

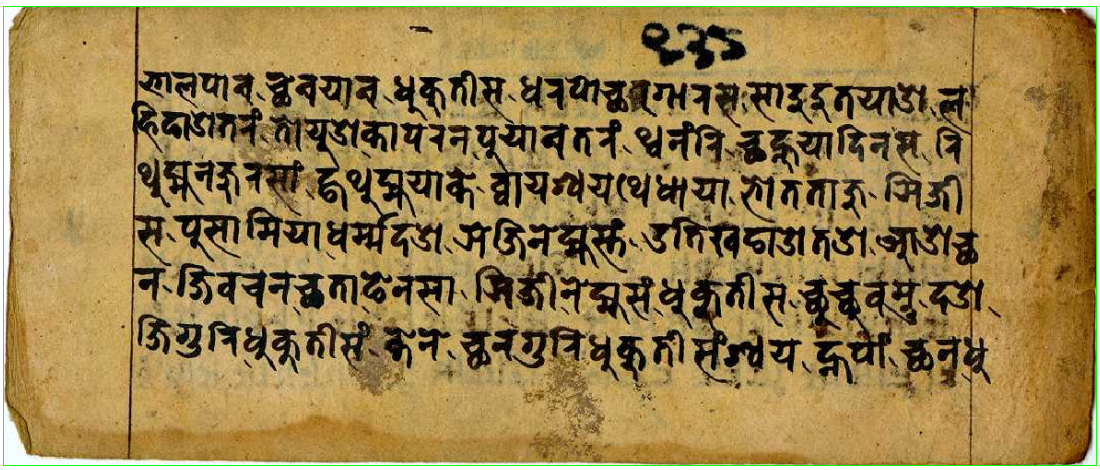

लिप्यन्तरण

१. भालपाव छे वयाव धुकुतीस धरपो छगोरस सादुदु तयाओ ल
२. हिङाओ तरं, तोयुओ कापरन पुयाव तरं, थ्वनंरि छन्हुया दिनस रि
३. थुम्हन जुरसां ह्ङथुम्हयाके ब्वाय श्वय थे धाया, भो ततागु, झिजी
४. स पुसामिया धर्म्म दओ, झेजि नेम्हस्तं उति खङाओ तओ, आओ छ
५. न जि वचन छता ङेनसा झिजी नेम्हसं धुकुतीस छु छु वस्तु दओ,
६. जिगुरि धुकुतीसं केने, छनगुरि धुकुतीसं श्वय, न्हपां छन धु

शब्दार्थ

सादुदु = साया दुरु
पुसामि = भा:त
पुयाव = त्व:पुया:
ब्वाय = चरित्र (मल्ल, २०००: ३४८)

सरलार्थ

छेँय् वया: धुकुती वना: धम्प छगलय् सादुरु तया: ताहायात लहिना: तुयुगु कापतं त्व:पुयातल। छन्हु लिथुम्ह न्ह्यथुया छेँय् वया: वयाके छु छु सम्पत्ति दु धका: मा:वल।

पत्र ३०ख

छविचित्र

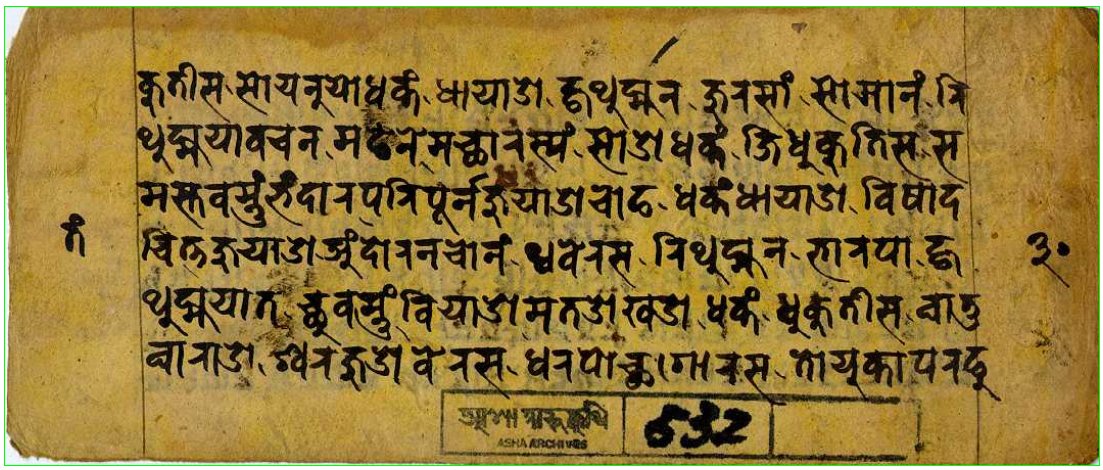

लिप्यन्तरण

तं ३०

१. कुतीस सोय नुयो धकं धायाओ ह्ङथुम्हन जुरसां सोझानं रि
२. थुम्हया वचन म[30]डेने मछारस्यं सोओ धकं जि धुकुतिस स
३. मस्त वस्तुं भंदार परिपूर्न जुयाओ चोङ, धकं धायाओ विषाद
४. चित्त जुयाओ अंदोरन चोनं, थ्व बेरस रिथुम्हन भारपा ह्ङ
५. थुम्हयात छु वस्तुं बियाओ मतओ खओ धकं धुकुतीस वातु
६. वाराओ श्वर जुओ बेरस धरपो छगोरस तोयु कापर ङु

शब्दार्थ

कुती = कुथि, धुकू
अंदोरन = हीमीचा:गु (जोर्गेन्सन, १९३६: २०)

सरलार्थ

सोझाम्ह न्ह्यथुम्हेस्यां थ:गु धुकू क्यनाबिल। लिथुं भा:तं वयात छु बियातल धका: वात्तुवाला: स्व:बलय् धम्प छगलय् तुयुगु कापतं त्व:पुयात:गु खन।

---

30 ङे आख: हुया च्वयात:गु।

६. व्याख्या/ सम्पादन (Explanation / Editing)

थुगु सम्पादनय् क्वय् न्ह्यथनात:गु प्यंगू विषयय् व्याख्या जुयाच्वंगु दु -

६.१ ध्वनि/ वर्ण (Phone / Phoneme):

पुलाँगु नेपालभाषाय र व ल स्वतन्त्र वर्ण (free variant) ख:। उकिं 'र' आख: 'ल' जुइ। अथे हे 'ल' आख: 'र' जुइ।

गथेकि दसु: [३क: १,२,३,५], [३ख:१,२,४], [४क:१,४], [४ख:१,३,५], [५क:१,२,५], [५ख:१,३,४,५], [६क:१,२,३], [६ख:३,४,५], [७क:३,४,५], [७ख:१,४], [८ख: १,२, ३], [९क: १,२,३,४], [९ख:३,५], [१०क:१,२,३,४], [१०ख;१,२,३,५], [११क:१,२,४,५], [११ख:३,४,५], [१२क:१,२,४], [१२ख:१,२,३,४], [१४क:१,३,५], [१४ख:५], [१५क:१,२,३,५], [१५ख:४], [१६क:२], [१६ख:१,३,४], [१७क:१,२,३,५], [१७ख:१,४,५,६], [१८क:३,५,६], [१८ख:१,३], [१९क:३,५], [१९ख:२,३,४,५,६], [२०क:३,६], [२०ख:१,३], [२१क:१,३,५,], [२१ख;१,५], [२२क;१,५], [२२ख;१,५], [२३क:१,२], [२३ख:१,२,५], [२४क:१,२,३,६], [२४ख:१,२,५], [२५क:१,२,५], [२५ख:१,२,३], [२६क:२], [२६ख:२,३], [२७क:२,५], [२७ख:६], [२८क:१,४,५], [२८ख:१,२,३,५], [२९क:१,३, ५], [२९ख:४], [३०क:१,२,३,६], [३०ख:१,४,६]

पुलांगु भाषाया 'ङ' न्हूगु भाषाय् 'न' जुइ। दसु : [३क;१,४], [३ख;१,४,५], [४क; १,२,३,४,५], [४ख;२,५], [५ख,२], [५क,२], [५ख;४], [५ख;५], [६क;२], [६क;३], [६क;४], [६ख;३], [६ख;५], [८क;१], [८क;५], [९क;३], [९ख;२], [१०क,१], [१०ख;४], [११क;२], [११ख;४], [१२ख;३], [१२ख;४], [१२ख;५], [१४क;१], [१४क,२], [१४क;३], [१४क;४], [१४ख;१], [१४ख;४], [१४ख;५], [१५ख;१], [१५ख;२], [१६ख;२], [१६ख;५], [१७क;२], [१७क;३], [१७क;५], [१७ख;१], [१७ख,२], [१७ख;३], [१८क;१], [१८क;२], [१८क;५], [१८क;६], [१८ख;५],

थ्व अभिलेखय् 'ओ' व 'व' या दथुइ भेद मदु। दसु :[३क;१,३,४], [३ख; १,२,३], [४क;२,३,४,५], [४ख;२,३,५], [५क;१,३], [५ख; २,३,४,५], [६क;२,३,४,५], [६ख;२,३,५], [७क;२,३,४,५], [७ख;१,२,३,४,५], [८क;१,२,३,४,५], [८ख;१,३,४,५], [९क;१,३,५], [९ख; २,४], [१०क; १,२,३,५], [१०ख; ३,४,५], [११क; २,३,४], [११ख;४], [१२क;१,२,३,४,५], [१२ख;१,३], [१४क;१,२,३,४,५], [१४ख;१,२,३,], [१५क;१,२,३,४,५], [१५ख;१,२,३,४,५], [१६क;१,४,५], [१६ख;१,२,४,५], [१७क;२,४,५,६], [१७ख;१,२,३,४], [१८क;२,३,५,६], [१८ख;१,२,४,५,६], [१९क;२,३,४,५,६], [१९ख;१,२,३,५,६], [२०क;१,२,३,४,], [२०ख;१,२,३,४,५,६], [२१क;२,३,४,५], [२१ख;२,३,४,५,६], [२२क;४,५,६], [२२ख;१,२,३,४,५,६], [२३क;२,३,४,६], [२३ख;२,३,४,५], [२४क;१,२,३,६], [२४क;१,२,३,६], [२४ख;१,२,३,४,५,६], [२५क;२,४,५,६], [२५ख;१,२,३,५,६], [२६क;१,३,४,५,६], [२६ख;१,२,३,४,५,६], [२७क;१,२,३,४,५,६], [२७ख;१,२,३,५,६], [२८क;१,४,५,५], [२८ख;१,२,३,४,५,६], [२९क;१,३,,६], [२९ख;१,२,३,४,५,६], [३०क;१,२,४,५], [३०ख;१,२,३,४,५]

पुलांगु भाषाया 'च', 'ज', 'स' दक्वः न्हूगु भाषाय् 'य'('ए') जुइ।

[९ख:५], [१०ख:१,२], [१४(ख):१,२], [१७क: ४]. [१७(ख):६, [१९क:५], [२३क:२], [२८क:६]

पुलांगु भाषाया 'रपा' न्हूगु भाषाय् 'लपा' जुइ।

२०क:२

२३ख:५

२९ख:४

पुलांगु भाषाया 'ष्य' न्हूगु भाषाय् 'क्ष' जुइ।

१५ख:३

नेपाली खँग्वः छयलाबुला

बरिंओ ८ख:१

बुझय २६ख : ६

६.२ लिपि (Script):

र वर्णया लिउने च्वंगु व्यञ्जन जुइ।

दसु: [५क;३ शत्रुण्णां, ज्ञानि] , [९ख;१ र्णवे]

आखः हुयात:गु, आखः थपे यानात:गु:

३क:३ – 'म्हुतु' व 'दयाओ' या दथुइ आख: हुयात:गु

३ख:१,५ – झ्व: १ = 'भो' आख: हुयधुंका च्वयात:गु,

झ्व: ५ = मेगु आख: हुया 'छे' आख: च्वयात:गु

८क:३ – आख; हुया 'जित' आख: च्वयात:गु

१०क: - 'धा' व 'रं' या दथुइ आख; छग: हुयात:गु दु।

१२क:४ – 'थ्व बेरस' व 'धो' या दथुइ आख: हुयात:गु।

१२ख:४ – झ्व: ४ = 'धनुषय' खँग्वलय् कागपाद चिं तया 'ष' तनात:गु,

झ्व:४ = 'न' व 'थ्व' या दथुइ 'रं' आख: हुया तनात:गु।

१६क:३ – झ्व: ३ = ' याओथन' य 'ओ' आख: हुया च्वयात:गु।

१६ख:१,२,३ – झ्व: १ = 'छर' व 'पोर' या दथुइ आख: हुयात:गु।

झ्व: २ – 'चोङम्ह' लिपा आख: हुयात:गु दु।

झ्व: ३ = 'थ्वतेन' न्ह्योने आख: हुयात:गु।

१७ क:३,६,६ – झ्व: ३ = 'जंबुकयाके ङेसे' 'ङे' व 'से' दथुइ आख: हुयात:गु।

झ्व: ६ = 'यकचित्त' खँग्वय् 'त्त' बछि हुयात:गु झ्व: ६ = ' श्वरङास्यं' य 'श्व' व 'र' या दथुइ आख: हुयात:गु दु।

१८क:१ – 'मालिनीन' खँग्वय् 'नी' आख: कागपाद चिं तया तनात:गु।

२०क: १,३,४ – झ्व: १ = 'ओर' व 'धकंभा' या दथुइ आख: छग: हुयात:गु दु।

झ्व: ३ = 'गुरि' व 'लुँया' दथुइ आख: हुयात:गु।

झ्व: ४ – 'खन' व 'सि' या दथुइ कागपाद चिं तया 'क' आख: तनात:गु।

२१ख – 'थ' व 'ओदेससं' या दथुइ आख: हुयात:गु दु।

२४क:६ – जुयिओ लिपा आख: हुया 'ध' च्वयात:गु।

२४ख:५ – 'नित्य' व 'नित्यं' दथुइ कागपाद चिंतया च्वय् 'या'आख: तनात:गु दु।

२५ख: - पत्रया च्वय ' २ धाओ' व क्वय ' ३ धार' च्वयात:गु दु।

झ्व: २ = 'थओ छेंओ' व 'आनन्दन'' या दथुइ 'याओ' तना ' थओ छें ओयाओ आनन्दन' जुइ

झ्व: ३ = ' थ्व ब्राम्हन' व 'दशान कयाओ' दथुइ कागपाद चिं तया 'या' आख: च्वयात:गु दु।

झ्व: ४ = 'थ्वजुर' व 'सा' या दथुइ 'धार' तना 'थ्वजुरधारसा' जुइ।

२७ख:५,६ – झ्व: ५ = 'जिन' लिपा आख: हुयात:गु।

झ्व: ६ =' दँसरपा खओ' व ' नागदेवता' दथुइ कागपाद चिं तया क्वय 'धकंधायाव' च्वयात:गु।

२८क:४ – 'गोम्हसे न' व 'यावस्तु' या दथुइ आख: हुयात:गु दु।

२८क:६ – थ्वया उपाक्षान' लिपा आख: हुयात:गु।

३०क:१ - झ्व: १ = 'धरपोछ' व 'गोरस' दथुइ आख: हुयात:गु

३०ख:२ – ' मङेनेमछारस्यं' खंग्वय् 'ङे' आख; हुया च्वयात:गु।

६.३ ब्याकरण (Grammar):

शब्द निर्माण :

बहुवचन : पुलांगु भाषाया 'पनिसेन' न्हूगु भाषाय् 'पिंसें' जुइ।

दसु: ४क:,२४क:५,४ख:२

लिंग परिवर्तन : लिङ्ग परिवर्तन यायूत नांखँग्व:या ल्युने नी प्रत्यय स्वानात:गु दु।

दसु: १७ख:१, १८ख:१,

विभक्ति :

तृतीया विभक्ति यंकेत 'सेन' प्रत्यय छयला त:गु दु

दसु: ३ख:२,३

बहुवचनया लागि खँग्व:या ल्युने 'पनि''त', प्रत्यय स्वाना त:गु दु:

दसु: त =१५क:२,

पनि = १६क:१

मोचात = १९ख:१

रुपसन्धि परिवर्तन :

१) धातोरेन > धातरेन (ओ स्वरक्षय जुया अ जुल) >धातलेन ('र' 'ल' जुल) । [४ख:५]

२) रहिङाओ > लहिङाओ > लहिनाओ > लहिना: [५ख:४]

६.४ सम्पादित पाठ

रोक धाय गन, गथे चोङ धकं, धायाओ राजहंसन धाया, भो कुर्म, ब्रम्हरोक धाय स्वर्गस, ब्रम्हरोकया महिमा ल्हाय, जेपनिस सामर्थ मदु, दोरछि म्हुतु दयाओ चोङम्ह अनंतनागनं, ल्हाय सामर्थ मदु धकं धायाओ काबरेनं धारं, भो राजहंस, छे दया दतसा जे छम्ह ब्रम्ह**(पत्र ३ख)**लोक बोङ यने मार धकं, बिनति याङाओ, राजहंसन धाया, भो कुर्म, छ जुयिओ थरचर, जेपनि जुरं अकासचर, जेपनिसेन छ गथे स्वर्ग थत यने धकं धायाओ, पुनर्बार काबरेन बिनति याङा, भो राजहंस, जुगुति यातङास समस्तं साधरपे जिओछे दया दतसा, या जुगुति याङानं **(पत्र ४क)** जे स्वर्ग थत बोङ यने मार धकं अनेक प्रकारन बिनति याङाओ, राजहंसपनिसेन सि छत्वाक हयाओ,

राजहंस नेम्हसेनं छखे छखेस, सि वानङाङाओ दथुस काबरेन वानङातकाओ स्वर्ग ओने धकं अकास मार्गन ओनं, थ्व बेरस झवार मोचातसेन खङाओ **(पत्र ४ख)** धाया, भो पासा, जुजुहंस नेम्हसेन काबरे थत यन, गन कुतिङओर, अन झेझिसेन दायाओ स्याय धकं धाओ तायाओ काबरेन जुरसां हतकाओ हरं, भो पापिष्ठ मनुष्य, धित्कार छमिस मति, जे जुरसां धर्मया फरन स्वर्ग ओने तङा धकं, थुरि धातोरेन काबरे कुतिङ **(पत्र ५क)** ओओ, थ्व बेरस झवार मोचातसेन दायाओ स्याक जुरो, थ्वतेन सुनान जुरसां अवसर मसोसे खल्हाय मतेओ धकं ।। ।।

वरं पंडित शत्रुणां मूर्ख मित्रं नकारये

पश्य वानर मूर्खेण राजपुत्रो निपातित: ।।३।।

सत्रु याय जुरं ज्ञानि पंडितम्हओ भिङ अज्ञानि **(पत्र ५ख)** मुर्ख जुरसनं मित्र याय मभिङ, गथे धारसा, मुर्ख हाङान बानर, थथिंगो बानर संग याङाओ ओतोरेन राजपुत्र छम्ह मोक दओ ।। ।। थ्वया उपाक्षान, छुगुरि देसया राजपुत्र छम्हसेन बानर छम्ह रहिङाओ तओ, छन्हुया दिनस राजपुत्रन जुरसां बानर सहित याङओ वनां**(पत्र ६क)**तरस म्हितर बिज्यातं, थ्व बेरस थ्व राजपुत्रया सेवक सकरेङ छखे राङाओ, मनस त्रास चायाओ झाओ दिङाओ छगुरि जागास निर्भय याङाओ

न्हेद ओयकरं, थ्व बेरस राजपुत्रओ नाप बानर छम्ह दयाओ चोङ, थ्वम्ह बानरन राजपुयात्रया न्हेद ओओ श्वयाओ थ्व राजपु**(पत्र ६ख)**त्रया ख्वारस, भोजिन क्षाङाओ चोनं, भोजिन बारंबार ख्वारस जुत ओयाओ बानरया मनस क्रोध जुयाओ रोह छगोर कायाओ राजपुत्रया ख्वारस चोङ भोजिन कयकरं, थ्व बेरस राजपुत्रया कपार तपज्याङाओ मृत्यु जुरं, भोजिन जुक्व बोसे ओनं ।। ।।

*अज्ञात **(पत्र ७क)** कुलशीलेन वासो देयन कस्यचित् ।*
डिंडिकस्य हि दोषेण हतं मंडविसर्पिणी ।।४।।

सिरश्वभाओ मसियाम्हयात सुनान जुरसां बास बिय मतेओ, मेवया सिरश्वभाओ बिचार मयासे बास बितोरेन सि छम्ह मोक दओ ।। ।।

थ्वया उपाक्षान, छगुरि देसस अति **(पत्र ७ख)** बिचक्षन राजा छम्ह दयाओ चोङ, थ्वम्ह राजाया रासास मंदविसर्पिनि धाया सि छम्ह बसरपाओ चोङ, थ्व सिया थास दिंदिक धाया कुसि छम्ह ओयाओ धारं, भो पासा मंदबिसर्पिनि, छे कुसर जुओरा धायाओ, थन सीन धाया, भो पासा दिंदिक, जेन घेर क**(पत्र ८क)**स्ति साखर नयाओ चोङम्ह राजाया हि तोङाओ सुखन चोङाक्ष धकं धायाओ, थन कुसीन धाया, भो मंदबिसर्पिनि, न्हु पेन्हु च्यान्हु जित थन बास बिओ धकं, ता दतो जेन हिया सवार मसिया, आओ छे दया दतसा जेनं आमो राजाया हीन जे आतमा तृप्ति याङाओ सरि**(पत्र ८ख)**र बरिओ याय धकं धायाओ, थन सीन जुरसां धाया, भो दिंदिक, छे मनया इछा जुतोरे थनं चोङ धकं धायाओ बास बिरं, थ्व बेरस कुसिया अति पेत्याङाओ राजाया न्हेद मउओरं कुसीन ङातं, थन राजान सेओकया ह्ङओने धाया, भो भृत्यजन, जेके सीन ङातो **(पत्र ९क)** थ्व रनस सि श्वओ धकं रङ तोयाओ बिरं, थ्व बेरस राजाया सेवकजनपनिसेन राजाया रङस सि श्वतङास्यं कुसि बिसेओनं, सि जुक्व राङाओ स्यातं, थ्वतेन सुनान जुरसां कुर सीर बिचार मयासे बास बिय मतेओ धकं ।। ।।

*एकोदरा पृथग्रीवा जे चरंति महा**(पत्र ९ख)**र्ण्वे ।*
आसाधिता विनश्यंति, भेरुंडा इव पंक्षिण ।।५।।

समुद्रया तिरस बसरपाओ चोङ भेरुंदा धाया झगर छेर नेगोर, म्ह जुक्व छगुरि, थ्व झगरया थि थिं बिरोध जुयाओ मोक दओ ।। ।।

थ्वया उपाक्षान, छन्हुया दिनस समुद्रस, अमृत फर चुसे हरं, थ्व अमृत फर **(पत्र १०क)** जुरं राङाओ नयतनं, थ्व बेरस छगोर छेरन धाया, आमो अमृत फर बछि जेतं बिहुन्य धकं धायाओ, हन्वं छगोर छेरन धारं, भो पासा, छन नरसां, ओन नरसां झेझिस प्वाथ उं थुका, संदेह कायमते, जेन नरसां उतिं थुका धकं धायाओ, छगोर छेरन जुको, अ**(पत्र १०ख)** मृत फर छगोरं नरं, हनों पुनर्बार समुद्रस बिष फर चुसे हरं, थ्व बेरस छगोर छेरन थ्व बिष फर राङाओ मनन चिन्तना यातं, गथे धारसा, ओनजां जित फोङान मतिं मबिओ, आओ जिन छाय ओयात बिय धकं भारपाओ नयतङ बेरस, मेवगुरि छेरन धारं, भो **(पत्र ११क)** पासा, आमो अमृत फर मखु, बिष फर थुका, आमो नरङास झेझि नेम्हं मृत्यु जुयिओ धकं, गनं थन मेवगुरि छेरन धाया, भो पासा, छे सीतसा जिं मृत्यु जुयिओ थुका धकं बिष फर छगोर छेरन जुको नओ जुरो, थ्व बेरस, थ्व झगर, मृत्यु जुरं, थ्वतेन सुनान जुरसां थि थि **(पत्र ११ख)** चित्त भिनेमार धकं ।। ।।

संचयं खलु कर्त्तव्यं कर्त्तव्यं नातिसंचय ।
अति संचयशीलेन धनुषा जंबुको हत: ।।६।।

निश्चयनं संचय याय मार, अति संचय जुको मभिङ, अति संचय यातोरेन धोर छम्ह मोक दओ ।। ।।

थ्वया उपाक्षान, छगुरि बनांतरस ब्याधा छम्ह अहर **(पत्र १२क)** ओनं, थन चरा छम्ह राय धुनकाओ, पुनर्बार एस थुङाओ तया बरान गुफा कयकाओ गुफान जुरसां बराया घार सेहरपे मफयाओ निर्घातन ब्याधायाके हयकार

ओयाओ, ब्याधा जुरसां गुफान ङ्याङाओ मृत्यु जुरं, थ्व बेरस धोर छम्ह ओयाओ भारपरं, धंन्य धंन्य परमेश्वरया कृपा **(पत्र १२ख)** धकं रसतायाओ आओ जिन मनुष्य नि नयरा, हनों मखु चरा नि नयरा, हनों मखु गुफा नि नयरा धकं अति संचय याङाओ चोनं, थन धोरन जुरसां ब्याधाया राहातीस चोङ धनुषया शश नि हङेय धकं नरं, थ्व बेरस धनुषया खिपत चतबुङाओ धनुषया चोकान

(पत्र १४क) धैर्य्य याङाओ सिमाचोस थहाओङाओ चोनं, थन मारिनीन सीमाचोस चोङ भिङ भीङ स्वान थ्वयाओ, सुमुक चोनं, हन्वं राहात खाखातुचकाओ स्वान थ्वतं, थन स्वान थ्वय धुङगुरि चिभाय कुतिङ ओङाओ ब्याघ्रया म्हस जुङाओ ब्याघ्र सोभायमान जुयाओ चोनं, थ्व बेरस ब्याघ्रन न्हेदन चायाओ सोक **(पत्र १४ख)** बेरस थओ सरिरस स्वान खङाओ धारं, भो मनुष्य, जि खङान मग्याक छ, छन मनस सिय यिछा जुयाओ थन ओयारा धकं धायाओ, थन मारिनीन धाया, भो वनेश्वर ब्याघ्र, थ्वगुरि बनया राजा छे, थथेन थुका, छेत जेन पुजा याङा धायाओ, ब्याघ्रन जुरसां अति रसतायाओ थ्व मनुष्य जिन नय म**(पत्र१५क)**खतो धकं थ्वयात जिन जीओदान बिय धकं भारपाओ धारं, भो मारिनि, छनत जिन नय मखतो धकं सत्य बिश्वास बियाओ चराया रा छफर बियाओ हरं, थन मारिनीन जुरसां पुनर्बार हनों बनांतरस ओङाओ स्वान थ्वयाओ थ्व ब्याघ्र पुजा याङा, थ्व बेरस ब्याघ्रन चराया रा छफर बिओ जुरो, थ्व सोयाओ कोख**(पत्र १५ख)**ओ, धोरओ नेम्हसेन साहुति याङा, भो जंबुक, ब्याघ्रओ मनुक्षओ जाङाओ चोङ, अति आश्चर्य धकं, आओ झेझिसेन थ्व मनुक्षया उपरस क्षर दयकाओ थ्व मनुक्ष छम्ह मोचकाओ जस कायनुयो धकं कोखओ धोरओ नेम्हसेन अनेक प्रकारन बुधि चिंतरपाओ, ब्याघ्रया थास ओयाओ खल्हातं, भो **(पत्र १६क)** स्वामि ब्याघ्र, छिके छता ख बिनति याया धक जिपनि थन ओया, जिमिसेन ल्हाङा ख प्रतीत जुरसा बिनति याय धकं धायाओ थन ब्याघ्रन धाया, भो काक जंबुक, छमि छु ख दयाओ ओया, ल्हाओ धकं धायाओ, थन कोखन धाया, भो थाकुर, अति अतभुत खल्हाय तङा, मेवता धक बिनति यात ओ**(पत्र १६ख)**या मखु, छरपोर जुयिओ अत्यंत पराक्रमि महाबर दयाओ चोङ, जेपनि जुयिओ अज्ञानि मुर्ख जुयाओ चोङम्ह, थ्वतेन छरपोरया हीत याय कामनान जिन बिनति यायतङा, अप्रसंन मतेओ धकं धायाओ कोखन जुरसां धाया, भो बनेश्वर, छाय मनुक्षओ बिश्वास याङा, छरपोरसे**(पत्र १७क)**न गथे मसिया, छु धारसा, छरपोर मोचकेयात जुगुति याङाओ ओर आमो मनुष्य छरपोरया शत्रु थुका, थ्व खँ प्रत्यारो मजुरसा जे मित्र जंबुकयाके डेसे बिज्याहुने धकं धायाव सुमुक चोनं, थ्व बेरस ब्याघ्रया मनस संदेह जुयाओ बिषाद चित्त याङाओ ग्याक थे क्रोध थे चोङाओ चोन, थन मारिनीन सदाया थ्यं यकचित्त याङाओ निर्भयन ओयाओ श्वरङास्यं ब्याघ्र**(पत्र १७ख)**या समीपस काक जंबूक ओङ खङाओ मारिनी जुरसां बिसेवरं, थन ब्याघ्रन धाया भो मनुक्ष, छाय छ बिसेओनेतङा, छनत जिन जीओदान बियाओ तया दु, जि खङान छ ग्याय मते धकं ब्याघ्रन धायाओ, थन ब्याघ्रन सिरोक छपु पदपाओ धारं ।। ।।

काका यस्य कुमित्रानि धकं, थ्व सिरोकया अर्थ ब्याघ्रन सियाओ मनस क्रोध जुयाओ काक जंबूक नेम्हं मोचकु जुरो थ्व **(पत्र १८क)** बेरस मालिनीन बिनति याङा, भो बनेश्वर ब्याघ्र, थथिंगो दुर्बुधि संग याङाओ चोङया निमितिन जि ओय मछारा धकं धायाओ ब्याघ्रन जुरसां धाया, भो मनुष्य, धंन्य धंन्य छन सत्य धर्म्म, थ्व पापिष्ठ काक जंबूकन छ मोचकेयात उपाय याङाओ जे हङओने खँल्हात ओर धकं धायाओ, थ्व बेरस मारिनीन स्वान थ्वयाओ ब्याघ्र पूजा याङा, थन ब्याघ्रन जुरसां सदाया **(पत्र १८ख)** थ्यं चराया ला छफर बियाओ हरं, थन मारिनीन सदाया थ्यं पुनर्व्वार थओत मारको स्वान थ्वयाओ छे रिहा ओयाओ आनंदन चोनं, थ्वतेन सुनान जुरसां मेवयात महिसे मभीङ श्वय याङ

जुय मतेओ, मेवया मभीङ श्वय मेव फुके धक जुतोरेन कोखओ धोरओ नेम्हसं जीवनास जुयाओ ओन ।। ।।

*उपायेन हि जशक्यं नत छक्यं व**(पत्र१९क)**लेरपि ।*

काकी कनकसूत्रेण कृष्णसर्पो निपातिता ।। ।।

थ्व संसारस जुगुति जतन तओधङ, बलन छु प्रयोजान धकं कोख छम्हया कार सर्पया भयन विपत्ति जुयाओ चोले, जुगुतिया प्रभाओन आपदा तारय जुयाओ ओङ दओधकं ।। ।।

थ्वया उपाक्षान, छगुरि नदीया तीरस तओधङ सिमा छमा दयाओ चोङ, थ्व सिमाचोस कोख नेम्ह स्त्री पुरुष बस**(पत्र १९ख)**रपाओ चोङ दओ, थ्व कोखया मोचात दको दकों थ्व सिमाया भ्वारस चोङम्ह कारसर्पन मोचकाओ, छन्हुया दिनस कोखया मनसास त्रास चायाओ अति दुखन चोनं, थ्व बेरस अकसमातन छगुरि देसया राजपुत्री छम्ह अनेक सखीन रीचकाओ नदीया तीरस मोद ल्हुय धक ओओ, थन थ्व राजपुत्रीन जुरसां नाना प्रकारन जलक्रीदा याङाओ म्हेताओ जुरं, थ्व बेरस कोख**(पत्र २०क)**न चिंतरपा, आओ जुको सर्प मोचके अवसर ओर धकं भारपाओ राजपुत्रिया वस्त्र तयाओ तओ थास ओयाओ राजपुत्रिया सुवर्नया आभरनस चोङगुरि लुँया सिखर छत्वाक चतफुङाओ राजपुत्रिया सखिपनिसेन खनक सिमाया भ्वारस चोङम्ह कालसर्प्पया समीपस तयाओ कोख जुरसां बोसे ओनं, थ्व बेरस राजपुत्रिया मनस इछा जु**(पत्र २०ख)**तोरे लंखस म्हिते धुनकाओ वस्त्र चोङ थास ओयाओ सोरओरङास्यं सुवर्नया आभरनस चोङ लुँ सिखर चतबुङाओ चोङ खङाओ थ्व रानीचा जुरसां अति तमचायाओ सखीपनिस्त न्वाङा, भो पासा, धितकार धाय छपनि खओ धकं, जे वसत सुनानं निदान मयाक, आओ जे बाबाजु कङाओ छपनिस्त सास्ति याचके धकं खोयाओ चोङ बेरस छम्ह सखीन **(पत्र २१क)** जुरसां धाया, भो महारानि, छलपोलया लुँ सिखर कोखन यङ खङा धकं केङाओ, थन रानीन धाया, भो सखि, छन छु खँल्हाङा, कोखन छाय यनिओ, नय दु वस्तु जुरसा थुका यनिओ धकं धायाओ थन मेव सखिपनिसेन सोर जुरङास्यं सिमाया भ्वारस चोङ खङाओ धाया, भो रानी, छरपोरया लुँ सिखर थ्व सिमाया भ्वारस चोङ कालसर्पन खने हल धकं धा**(पत्र २१ख)**याव लुँ सिखर रानि केने हरं, थ्व बेरसं राजपुत्रिया मनसास अति क्रोध जुयाओ धाया, भो सखि, आमो सिमा भ्वारस चोङम्ह कालसर्प मोचकिओ धकं धायाओ सखिपनि सकलङ ओङाओ सिमाया भ्वारसं चोङम्ह कालसर्प स्याङाओ ओरङास्यं राजपुत्रि थओ देससं रिहा ओङाओ आनंदन चोनं, थ्व बेरस कोखन धाया, भो स्त्री, आओ झिझिस भय तारय जुरो **(पत्र २२क)** धकं रसतायाव मनस आनंदन चोङ जुरो, थ्वतेन जुगुति बिनान बलन छुचाओ धकं ।। ।।

जस्य बुद्धिर्बलं तस्य निर्बुद्धिस्तु कुतो बलं ।

पश्य सिंहो वनेराजा ससकेनो निपातिता ।। ।।

ग्वम्हया बुद्धि दत ओम्ह बलवंत, धाय बुद्धि मदतङास बलन छुचाओ धकं ।। ।।

थ्वया उपाक्षन, छगुरि वनांतरस महावीर सिंह छम्ह बसरपाओ चोङ दओ, छम्हुया दिनस सिं**(पत्र २२ख)**ह जुरसां नसा मारे अर्थन वनांतरस भ्रमरपाओ जुरं, थ्व बेरस सस धाया वनया छु छम्हसेन खङाओ ग्याङाओ मनन जुगुति चिंतना यातं, आओ गथे याय धकं जुजु सिंहन जि खनङास अवस्य नं जे मोचकीओ धकं आओ थथे चोन, जे जीवया रक्षा मजुरो धकं भारपाओ सिंहया समीपस ओङाओ धारं, भो वनाधिपनि महाराज सिंह, थ्व बनया **(पत्र २३क)** राजा छरपोर धक चोङा, छरपोरयासिनं महाबीर सिंह थ्व बनस ओर धकं धायाओ, थ्व बेरस सिंह जुरसां अत्यन्त तमचायाओ

धाया, भो सस, आओ, आमो जियासिनं बीरम्ह सिंह गन चोन अन जि बोङाओ यङो धायाओ, थन ससन धाया, भो वनेश्वर, जे जीवया निर्भय यातसा जेन बोङाओ यने धकं धायाओ थन सिंहन धाया, भो सस, छन जीवया **(पत्र२३ख)** थास जि केन, निर्भय जुरो धकं आओ मेव सिंहया थास ओने नुयो धकं धायाओ, थन ससन जुरसां मोर मदु तुंथिस कोसोचके यनं, थ्व बेरस थ्व सिंहन थओ किपा खङाओ क्रोध याङाओ मेव सिंहतु भारपाओ अहंकारन गर्व्व याङाओ तुंथिस कोब्वातं, थ्व बेरस सिंह मृत्यु जुयाओ ससन जुरसां मनन चिंतरपा, धन्य धंन्य परमेश्वरया कृपा, धंन्य धंन्य भाग्य धकं जुगुति**(पत्र २४क)**या प्रभाओन जे जीओ रक्षा जुरो धकं अत्यंत रसतायाओ थ्वगुरि वन तोरताओ मेव थायस ओङाओ सुखन कार हङाओ चोङ जुरो, थ्वतेन गोम्हया बुधि दत ओम्ह बरवंत धाय धकं ॥ ॥

मृतं पश्यसि पुत्रंच पुछं पश्यसि चात्मन: ।

भिंन चेष्टा कुतो प्रीतिम स्नेहपि कदाचन: ॥ ॥

सुचित्त मजुसे कुचित्त जुरङास रिपोतस आपदा जुयिओ ध**(पत्र२४ख)**याओ ओङ दओ धकं ॥ ॥

थ्वया उपाक्षान, छगुरि देसया ब्राम्हन छम्ह तुंथीस चोङ लंख गंगा जलओ उति पवि(त्र) जुयके धकं दिन प्रतिं गंगाया सहस्रनाम स्तोत्र पाथ यायिओ, थन छन्हुया दिनस तुंथिस चोङम्ह नाग संतोष जुयाओ थ्व ब्राम्हन लुँया बिखूरि थ्वयाओ बिरं, नित्यया नित्यं थ्व ब्राम्हनन पाथ यातओङाओ लुँया बिषूरि हयाओ अति धनाद्य जुयाओ ओ**(पत्र २५क)** लं, थ्वनंरि छन्हुया दिनस थ्व ब्राम्ह(न)या तरम्ह जजमानयाके पाथ यात ओनेमाराओ रिमराङाओ कायया ह्ङ्ओने धारं, भो पुत्र, तुंथिस पाथ यात छन्हु नि मेरे जजमान दकोसक्यं जिन पाथ यात ओने धकं धायाओ बबुया वचनथ्यं कायन तुंथीस पाथ यातओनं, थ्व बेरस नागन जुरसां सदाया थ्यं तुंथिन थहा ओयाओ लुँया बिखूलि थ्वयाओ बिलं, थ्व **(पत्र २५ख)** बेरस थ्व ब्राम्हनचान पाथ याय धुनकाओ लुँया बिखूरि कायाओ थओ छे ओयाओ आनंदन चोनं, थथेतु ताकार पर्य्यन्तन पाथ याक ओसेनरिं थ्व ब्राम्हनया दशान कयाओ मति हिलं, गथे जुरसा थ्व ब्राम्हनचान मनन चिंतरपा, गोरतो न्हिथं थथेतु पाथ यात जुय, आओ थ्व तुंथीस चोङ नाग थाहा ओयिओ बेरस थ्व नाग स्याङाओ नागया म्हंतपं छे हयाओ तय **(पत्र २६क)** धार धकं भरपाओ सदाया थ्यं गंगा सहस्रनाम पाथ याङाओ चोङ बेरस नागन जुरसां पाथ याकम्ह ब्राम्हनचाया थास तुंथीन थाहा ओयाओ लुँया बिखूरि थ्वयाओ बियतङ बेरस थ्व ब्राम्हनचान चुपिन पालाओ नागया न्हिपोतस घार जुयाओ तुंथिस चोङम्ह नाग अत्यंतन तमचायाओ तओधिकर मूर्त्ति जुयाओ थ्व ब्राम्हनचा ङ्याङाओ तुंथिसं कोहा **(पत्र २६ख)** ओ दुखन चोनं, थ्वनंरि थ्व ब्राम्हनचा नागन न्याङाओ मृत्यु जुयाओ चोनं, थ्व बेरस बबुम्ह ब्राम्हन जे काय थनि छु जुरोक्ष, आओतोल्यं रिहा मउओ धकं तुंथिस ओयाओ सोलङास्य थओ पुत्र सिङाओ चोङ खङाओ अति बिराप याङाओ चोनं, थ्व बेरस तुंथीस चोङ नागन ब्राम्हन खोयाव चोङ सर तायाओ नाग जुरसां तुंथीन थहा ओयाओ ब्राम्हनयात बुझय यातं, भो ब्राम्हन, छन कायया**(पत्र २७क)**त जिन सदाया थ्यं लुँया बिखूरि थ्वयाओ बिय धक ओयान छन कायन जिके चुपीन पाराओ घार जुर, थ्व बेरस जे क्रोध जुयाओ जेन ङ्याङा, आओ छन थथिंगो कुपुत्रया निमित्तिन शोक याय मते धकं धायाओ नाग सुमुक चोनं, थ्वनंरि ब्राम्हनन धाया, छरपोरया कृपा दतसा म्वातकाओ बियमार धकं बिति याङाओ, नागन धाया, भो ब्राम्हन, छन काय जिन म्वातका**(पत्र २७ख)**ओ बिय मफया, परं ब्रम्हनारायनन जुको म्वातकाओ बिय फयिओ धकं थ्वते वृत्तांतर कङा, भो ब्राम्हन, आओन ह्ङा छन भाओभक्ति धर्म्म श्वयाओ जिन सुवर्न दान बिया, आओनरि छन पाथ यात ओय गातो धकं, भो ब्राम्हन, छु याय छन

निमितिन मखु छन पुत्र अत्यंत कुचित्त जुयाओ जिके शस्त्रन प्रहार याङाओ जिन दंसरपा खओ धकं धयाव नागदेवता जुरसां अंतर्ध्यान जुयाओ ओनं, थ्वते**(पत्र २८क)**न सुनान जुरसां सुचित्त जुयाओ चोने बिनान कुचित्त जुय मतेओ धकं ।। ।।

संग्रहं खलु कर्तव्य कालेनैव प्रतिष्ठितं ।

घटसर्प्प प्रयोगेन ब्राह्मणोपि वशीकृतं ।। ।।

संसारस व्यवयाय थीङ तओधङ छताङ मदु, गोम्हसे नया वस्तु जुरसां संचय याङाओ तय ह्ङार ओम्हया संकत जुयुओ बेरस कार्य्य कारनस प्रयोग याय दयुओ धकं ।। ।।

थ्वया उपाक्षान, **(पत्र २८ख)** छगुरि देसस तओधङ ब्राम्हन छम्ह दयाओ चोङ, थ्वम्ह ब्राम्हनया करात थ्याक छम्ह रओतीङ छम्ह नेम्ह रिथु ह्ङथु दयाओ चोङ, थ्याकम्ह करात भ्वातिङ थ्यं, घरसार समस्तं लओतीङम्हयात भारा बियाओ तरं, थ्व सोयाओ ह्ङथुम्ह ब्रम्हुनीया मनस बज्रन कयाओ चोङ थ्यं अत्यंत दुख जुयाओ रोकजनयाके कपास फेज्या कायाओ जिओथे तारय याङाओ चोनं, छन्हुया दिनस **(पत्र २९क)** सिद्ध जोगि छम्हसेन भिक्षा फोन ओरं, थ्व बेरस भिक्षुकया ह्ङओने धाया, भो भिक्षाधारि, जिन छनत छु वस्तु दान बिय, संपत्ति समस्तं रिथुम्हया आदिन धायाओ, थन जोगीन धाया, भो ब्राम्हनी, छ थथीङ दुखि खने, नारायन शिव शिव धकं हे माता, जिन छता उपदेश कङाओ ताथे, छु धारसा, विपत्ति जुयाओ ओरङास धैर्य्य थीङ वासल छताङ मदु, आओनरि छ नया वस्तु **(पत्र २९ख)** जुलसां संचय याङाओ तय ह्ङ्यायकिओ, संचय याङाओ तया वस्तु कार्य्यकारनस अवस्यं क्षले दयाओ ओयुव धकं सिद्ध जोगीन थथे धायाओ ओनं, थ्वनंरि छन्हुया दिनस लंख कालओङ बेरस धरपोया दुओने चोनम्ह सर्प छम्ह दुहा ओङाओ चोङ खङाओ, थ्व बेलस ब्रम्हुनीन मन चिंतलपा, गथे धारसा भिक्षाधारिन धायाओ ताथुगुरि लुमनकाओ आओ जिन थ्व धरपोया दुओने चोङम्ह सर्प छे यङाओ संचय याङाओ तय धकं **(पत्र ३०क)** भालपाव छे वयाव धुकुतीस धरपो छगोरस सादुदु तयाओ लहिङाओ तरं, तोयुओ कापरन पुयाव तरं, थ्वनंरि छन्हुया दिनस रिथुम्हन जुरसां ह्ङथुम्हयाके ब्वाय श्वय थे धाया, भो तताजु, झिजीस पुसामिया धर्म्म दओ, झेजि नेम्हस्तं उति खङाओ तओ, आओ छन जि वचन छता ङेनसा झिजी नेम्हसं धुकुतीस छु छु वस्तु दओ, जिगुरि धुकुतीसं केने, छनगुरि धुकुतीसं श्वय, न्हपां छन धु **(पत्र ३०ख)** कुतीस सोय नुयो धकं धायाओ ह्ङथुम्हन जुरसां सोझानं रिथुम्हया वचन मङेने मछारस्यं सोओ धकं जि धुकुतिस समस्त वस्तुं भंदार परिपूर्न जुयाओ चोङ धकं धायाओ विषाद चित्त जुयाओ अंदोरन चोनं, थ्व बेरस रिथुम्हन भारपा ह्ङ्थुम्हयात छु वस्तुं बियाओ मतओ खओ धकं धुकुतीस वातुवाराओ श्वर जुओ बेरस धरपो छगोरस तोयु कापर ङु

७. लिखँ (Conclusion)

७.१ सारांश (Summary)

नीतिबाखंयात अँग्रेजिं फेबल (Fable) धाइ। मनुतय्त नैतिक शिक्षा बीगु उद्देश्यं जनावर, झंग: वा काल्पनिक बस्तुत पात्र दय्का कनिगु चीहाकगु बाखंयात नीतिबाखं धाइ। नीतिबाखं 'नीति' व 'बाखं' निगू खँग्व:स्वाना निर्माण जुगु ख:। संस्कृतया 'नी' धातुं 'नीति' शब्द रचना जुगु ख:। 'नी' धैगु 'मार्गदर्शन' ख:। तन्त्राख्यान नीतिबाखं ख:। थुगु सफूती मुक्कं २७ पत्र दु। थुकी अप्व नेपालभाषां च्वयात:गु दु , श्लोक संस्कृत भाषं च्वयात:गु दु। छुं खंग्व नेपाली भाय्या नं दु। थ्व ग्रंथय् बाखं पूमवं। थुकी पत्र १, २, व १३ तनाच्वंगु दु। थुगु ग्रन्थय् पत्र ३०ख तक जक दु। अनया ल्यूनेया ब्व उपलब्ध मजू। थुकी तन्त्राखयानया झिपु बाखं जक दु।

थन सम्पादन जूगु नेसं ६३८ या तन्त्राख्यान बाखं प्रचलित नेपाललिपिं च्वयात:गु ग्रन्थ आशा सफू कुथिइ सुरक्षित जुयाच्वंगु दु। थ्व ग्रंथय् बाखं पूमवं। थुकी पत्र १क, १ख, २क, २ख, व १३ख तनाच्वंगु दु। थुगु ग्रन्थय् पत्र ३०ख तक जक दु। अनया ल्यूनेया ब्व उपलब्ध मजू। थुकी तन्त्राखयानया यक्को बाखंत मध्ये झिपु बाखं जक दु। थुगु सफूया ल्यूनेया ब्व तनाच्वंगुलिं पुष्पिका वाक्य उपलब्ध मजुल। उकिं थुगु सफू गुबलय् सुनां ल्ह्य:गु धका: क्व:छिना: धाय्फुगु अवस्था मदु। थ्व कक्षापत्रया उद्देश्य नेवा: तय्गु ऐतिहासिक सामाग्री संकलन, संरक्षण व सम्वर्द्धन याय्गु ख:। तन्त्राख्यान बाखं बारे भाजु सेसिल बेण्डाल व भाजु तुल्सीलाल सिंह निम्हेसिन्हं विबेचना यानात:गु सफू साभार जुगु दु। थुकिया लागि नीतिबाखंसम्बन्धी अवधारणायात सिद्धान्तया रूपय् नालात:गु दु। थुगु कक्षापत्रय् पत्र १ निसें ३० तक दक्वं सम्पादन जूगु दु। थुगु अभिलेखया सम्पादन याय्त प्राथमिक स्रोत कथं आशा सफू कुथि ख: सा द्वितीय स्रोत कथं पुस्तकालय ख:। हस्तलिखित ग्रन्थया पृष्ठांकनया लागि द्य:ने व त:लय् सीदय्क पत्रल्या: बिया: झ्व:ल्या: नं बियात:गु दु।

नीतिबाखंया थुगु सफूया: नां *तन्त्राख्यान* धाइ। शिक्षा बीगु उद्देश्य तया: रचना यानात:गु कल्पनाप्रधान आख्यान गुकी मानव व मानवेत्तर तत्व नं पात्रया रुपय् उपस्थिन जुया: मानवीय भावना अभिव्यक्त जुयाच्वनिगु हे नीतिबाखं ख:। नीतिबाखनय् मनू नापनापं पशुपंक्षी व अचेतन पदार्थ नं पात्रया रुपय् प्रस्तुत यानात:गु दइ। थुपिं पात्रत मानवेत्तर जूसां मनूतयसं थें व्यबहार याइपिं जुइगु व उमिके मनूया स्वभाव, भावना आरोपित याना: न्ह्यैपुक्क बाखं कनात:गु दइ। थुकें मनोरञ्जन बीगु लिसे बाखंया माध्यमं राजनीति, अर्थनीति आदि शिक्षानीति बियाच्वनि। तन्त्राख्यानया मूलस्रोत पञ्चतन्त्र ख:। पञ्चतन्त्रया रचना गुबलय् जुल धैगु खँय् सकस्यां छगू हे बिचा: मदु। हर्टेल (१९१२: ५) या धापूकथं पञ्चतन्त्रया छगू रुप *तन्त्राख्यायिका*या रचना ईपू २०० पाखे काश्मीरय् जूगु ख:। उकिं पञ्चतन्त्रया रचना *तन्त्राख्यायिका*सिबें न्हापा हे जुइधुंकल धका: अनुमान याय् फु। पञ्चतन्त्रया थी थी वाचना व संस्करण विकास जुजुवना: विकास जूगु छगू वाचना *तन्त्राखयिका* ख:। पञ्चतन्त्रया दक्षिणी संस्करणपाखें नेपाली संस्करण विकास जूगु ख: (त्रिपाठी, २००७: ३६८)। दक्षिण भारतय् तन्त्राख्यायिका धयात:गु वाखंयात नेपालय् तन्त्राख्यान धयात:गु ख: (सिंह, ११२९: ७)।

७.२ लूगु खँ (Findings)

लिपि – आख: तनेत नेपाललिपिया नियमानुसार चिं छयालात:गु दु। आख: हुइत चिं मछय:सें गनं हुइमा:गु आख:यात रंग पाना: भुइकात:गु दुसा गनं आख:या द्य:ने हाकुगु रंग इलात:गु दु।

ध्वनि – थुगु ग्रन्थय् गनं-गनं नेपालीभाषाया खँग्व: छयलात:गु दु। नेपालभाषाया खँग्व: छयलात:गुली 'र' व 'ल' या दथुइ भेद यानात:गु मदु। अथे हे 'ङ' व 'न', 'व' व 'ओ' या दथुइ नं भेद मया:से च्वयात:गु दु। अथे हे 'ष' यात 'स', 'क्ष' यात 'ख्य' च्वयात:गु दु।

व्याकरण – पुरुषवाची नाम खँग्व:या ल्यूने 'नी' प्रत्यय तना: स्त्रीलिंग दय्कात:गु दु। बहुवचन याय्त 'पनि' तनात:गु दु। संस्कृत खँग्वलय् रपा/लपा प्रत्यय तना: नेवा: खँग्व: दय्का: छयलात:गु दु।

लिधंसा (Bibliography)

कवठेकर, प्रभाकर नारायण (१९६९), *संस्कृत साहित्य में नीतिकथा का उद्गम एवं विकास*। वाराणसी : चौखम्बा संस्कृत सीरीज आफिस।

सिंह, तुलसीलाल (संपा.), (नेसं ११२९), *तन्त्राख्यान : ने.सं. ६३८ या तन्त्राख्यानया मूलपाठ, अनुवाद व विवेचना*। यल : नेपालभाषा केन्द्रीय विभाग।

Bendall, Cecil (1888), The Tantrakhyāna, a Collection of Indian Folklore, from a Unique Sanskrit MS. Discovered in Nepal, *The Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland*, New Series, 20 (4), 465-501.

JØrgensen, Hans, 1936, *A Dictionary of the Classical Newari*. KØbenhavn: Levin & Munksgaard.

Malla, Kamal, P. (ch. Ed.), (2000), *A Dictionary of Classical Newari Compiled from Manuscript Source.* Kathmandu: Cwasā Pāsā.